

WWW.UNIN

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Свеска IX.

Сарајево, Септембра 1893.

Година VII.

Власник: АЕМ. Конзисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, протопрезвитер.

Српско-православна АЕ и М. Конзисторија Дабро-босанска.

Број 1899.

Окружница

Пречасним протопрезвитерским и парохијалним уредима, и црквено-школским одборима српско-православног становништва Дабро-босанске епархије.

Десило се неколико разних случајева, да су по неки свештеници, одбори и проте поднијели у позамашнијим предметима конзисторији своје преставке и извјешћа, на темељу којих је духовна власт у увјерењу, да су ти подаци потпуно истинити, учинила даље сходне кораке, у тој тежњи, да смјер преставки и пријава постигне такав резултат, који би био у стању задовољити. Ну, на жалост, испитивањем и разбирањем, дошло се до тог увјерења и освједочења: да садржај тијех пријава није посве на истини основан, и да је конзисторији престављено у таком облику, какав одиста није оправдан, нити је и могао да буде, кад је стајао у опрјечи са истином.

Због оваких, истини супротних пријава, неки су пријавитељи искусили немилых пошљедица својег некоректног поступка.

Да се то не би и у будуће дешавало, Конзисторија је принуђена, да овом окружницом опомене протопрезвитере, свештенике и одборе, да при званичном извјештавању само оно и онолико јављају, у колико је то све на истинском стању основано, и у колико би се евентуалном истрагом доказати и посвједочити могло, а да не прекорачују граице разборитог суђења и паметног обзира; јер само се за чисту истину сваки човјек, па и власт заузимати може, а да не искуси рђаве пошљедице својег хотимичног прецјењивања.

вања, лаковјерног повођења или неисти- | и не постоји, или бар не онако, како се
нитог изнашања оног, што у самој ствари | то хоће да престави.

Из конвисторијалне сједнице, у Сарајеву, 9. септембра 1893. г.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Ђорђе Николајевић.

Кратка методика вјеронауке Н. Страхова.

Превео Јован Петровић, кр. катихета и професор на кр. вел. гимназији, реалци и учитељској школи у Загребу.
(Наставак.)

II.

Кратка методика наука вјере.

I. Важност вјеронауке, као учевног предмета.

Под именом „вјеронауке“ разумије се скуп свију оних предмета, којима се саопштава религијозно-наравствена обука. Ова пошљедна, у каквом год би се обиму и саставу предавала у школи, увијек је ишла и иде поглавито за тим, да упозна ученике са свима основним и битним појмовима и захтјевима хришћанске религије, како их тумачи православна црква, и да им се даде могућност да ступе у правилни и разумни одношај према религији. Из овако опширне задаће вјеронауке као учевнога предмета школског, разјашњује се сама од себе висска важност његова у реду других учевних предмета.

Ако нема сумње, да ништа тако не обухвата различне стране човјечијег духа, и ништа их тако снажно не води најсавршенијим нормама живота, као религија: онда је очевидно, да ни један други учевни предмет не може показати тако потпуног, дубоког и тако одлучно благотворног уцлива на духовно — наравствену природу ученика, као вјеронаука, која има задаћу, да ученика доведе да правилно усвоји битне стране другог учевног предмета, ама на духовну природу

ученика овај или онај посебни, једностранни свој специфички уцлив, — или на пр. буди и развија особито његове интелектуалне силе, а врло мало дира друге способности душе — чувство и вољу, или дјелује особито на област чувства а слабо буди познавајуће силе; и при том сваки други учевни предмет па и онај, који потпада под његов уцлив, било то познавање, или чувство или воља, нигда неће моћи иостићи тога, да узвиси ученика до најсавршенијих норми. Једино вјеронаука у оба случаја, између других учевних предмета, заузима искључиви положај; с једне стране, — по самом својству његова садржаја — припада му, несвојствена другим предметима, — *универзалност и свестраност* дјеловања на духовну природу ученика; с друге стране — само он један, који има за предмет своју узвишену област религије, може узвисити свијест ученика до највиших и најсавршенијих норми у одношају према свима најважнијим странама духовног живота човјечијег.

Само се по себи разумије, да обучавање у вјеронауци, још никако не саопштава ученицима позитивних савршенстава, већ оно управља њихове силе најсавршенијим нормама живота, уцливом његовим одређује се код ученика здрави,

нормални *опћи правац*, опћи склад цијелог духовног живота. И тиме заиста, обука у вјеронауци мора имати одлучног уплива на судбу цијелог каснијег живота ученика, јер је несумњиво, да овакав или онакав начин живота сваког човјека зависи највише од тога, какав су правац у перијоду његова васпитања добиле његове душевне силе.

А из свега тога види се, да вјеронаука, као учевни предмет, не само да по праву има међу другим предметима школским своје мјесто, већ њему, неоспорно, међу другим учевним предметима припада прва важност, — он се мора узвишавати над осталим предметима, мора бити душом цијеле обуке.

2. Цијел предавања вјеронауке.

Ако обучавање у вјеронауци има у опште за задаћу — да доведе ученике у правилан и свјестан одношај према религији, то код одређивања посебних цијељи религијозно-наравственог образовања мора бити правцем, очевидно, не какво год апстрактно, научно посматрање религије, већ потпуно разумијевање исте, као оне живе силе, која се појављује непосредно у човјеку и дјелује на њега. Говорећи иначе опредјелити цијел обуке у вјеронауци — значи показати, како се мора та обука односити према духовној природи човјечијој, какав уплив мора та обука имати на оне моћи човјечијега духа, које стоје у свези с религијом и морају се битно у њој појављивати. Само у том случају за предавање вјеронауке могу се опредјелити такве цијељи, које заиста могу бити *руководне* у том дјелу, и цијело предавање може постављено бити на тврду, реалну подлогу.

До данас се није још установила у методици тога предмета опћа формула, која би опредјељавала цијељи обуке у

вјеронауци. Опредјељења тих цијељи, која сад постоје код нас, страдају баш стога што се изводе из апстрактнога схваћања религије. Тако н. пр. Вјетвенички истиче за обучавање у вјеронауци двије специјалне цијељи: *наравствено практичну и чисто религијозну*. Али, јасно је, та је формула тако неодређена, да у погледу реалнога садржаја њеног неможемо добити јасне представе. Истакнуте двије цијељи обуке представљају нам нешто, што се не може практички схватити, јер се једно у другом губи: јели могуће у самој ствари схватити једно наравствено васпитање, *без* религијознога? јели могуће схватити чисто религијозно васпитање, *без* наравственога? — Таква нејасност у истакнутој цијељи обуке у вјеронауци мора у самој ствари имати врло важне неприлике у самој практичкој основи предавања, с тога, што се код нејасних цијељи, очевидно не могу правилно употребити посебна учевна средства, нити може бити правилна темеља у цијелој методи обуке. Све те неприлике не могу се превидити ако се при одређивању цијељи религијозно-наравствене обуке полази од разматрања религије у њеном живом одношају према природи човјечијега духа.

Предмет вјеронауке — религије — по самој суштини својој није нешто одијељено од природе и живота човјечијега духа: религијом називамо ми заједницу свију оних побуда *ума, срца и воље* човјека, које имају одношај према вишем, падчувственому свијету. У њену област, на тај начин, спада уједно и област представа, и област чувстава, и — тежње човјечије — те по томе у цијелој природи религије можемо разликовати три стране: *интелектуалну* (умну), *емоционалну* (срдачну) и *наравствено-практичку*. Отуда се види, да, ако обука у вјерона-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

уци, према својој задаћи, има да доведе ученике у правилан одношај према религији, онда, *специјално*, то значи, да она има довести ученике дотле, да ју правилно усвоје са сваке од ове три указане стране, да она мора дати и уму, и срцу, и вољи ученика управ такав правац, који би одговарао духу и садржају религије. Дакле, према тројакој природи религије, обука у вјеронауци мора имати три цијељи: *интелектуалну, емоционалну и наравствено-практичну*. Прва цијељ, очевидно, мора се састојати у узвишавању ума ученика до оних високих и чистих представа и појмова, који се односе вишему, надчувственому свијету, које даје откривена религија и тумачи православна црква; друга — у побуђењу расположења и чувстава, који одговарају опћем духу и појмовима религије; трећа — у побуђењу живих и слободних тежња на рад, који се слаже са заповиједима религије. Тако се морају представљати цијељи религијозно-наравствене обуке, у колико се оне одређују самим суштаством ствари.

Но зауставити се при обуци у вјеронауци на тој општој представи његових цијељи неби било довољно. За то, да би та обука могла имати већег интереса за живот, да би и она могла имати што је могуће плодотворнијег уплива на ученике, потребно је, да се код обуке имају у виду **они посебни услови, који се могу опазити у овом или оном саопштеном религијозно-наравственом стању** — како самих ученика, тако у опће и оне народне масе, којој исти припадају. Ти услови и морају дати наведеним цијељима обуке ону одређеност и конкретност, која је потребна за животни практички основ тога дјела. Такви услови, разумије се, могу бити веома различити, али ни један од њих не може умаћи оку вјероучитељеву; само

у томе случају може он у свом раду стати на чврсту подлогу, и његов посао може имати важности по живот. — Посматрајући религијозно-наравствени живот нашег простог народа, из кога највише долазе ученици у наше основне школе, не можемо а да не примјетимо, да тај живот, узет с које му драго стране, већим дијелом има такве услове — који су врло непријатни за здраво религијозно развиће каснијег покољења. Тако, што се тиче, интелектуалне стране религијозног живота народа, то код таквих непријатних услова мора цвати: с једне стране — одсуство истинитих, правилних религијозних појмова и представа, с друге стране — већа или мања розграђеност појмова и представа лажних, сујевјерних, које увијек штетно дјелују на сву хармонију народног живота; унутрашња (срдачна) страна религијозног живота народа или се показује одвећ једнострана (власт религијозног страха) и кадкад узима неке ненормалне, нездраве побуде, или обратно, бива често као заглушена; наравствено-практичка страна бива већим дијелом лишена разумне самосвијести и слободнога карактера. Будући да те недостатке који се налазе у религијозно-наравственом животу простог народа, са свим природно могу усвојити у већем или мањем степену дјеца, која ступају у школу, то је очевидно, да се ова пошљедна (школа) мора својом религијозно-наравственом обуком одупријети тим недостатцима. Наведени недостатци, разумије се, не морају се опажати баш на ученицима, али се они могу касније непријатно појављивати на њиховом религијозно наравственом животу; у сваком случају мора школа на супрот стати могућем упливу њихову, и стога, тежећи да даде свима духовним силама ученика здрав религијозни правац,

не смије нигда из вида губити не само ове непријатне услове, већ ни све друге, који се могу наћи у животу народњем. На тај начин школа, дјелујући непосредно на масу народа, показаше без сумње, свој добротворни уплив на побољшање и узвишење религијозно-наравственог живота и цијеле масе народа.

3. Састав вјеронауке као ученога предмета.

Религија, као предмет обуке, сачињава цијелу и опширну систему различних богословских наука и предмета. Само се по себи разумије, да се све те науке и сви предмети не могу признати неопходнима за општу (не специјалну) а тим мање за почетну обуку, јер неки од њих имају специјални карактер, и по самој задаћи својој спадају у специјални посао само извјесних лица; друге, премда и немају тако специјалнога карактера, по свом садржају, не могу дјеца ни схватити, ни усвојити. Од свију богословских предмета морају ући у круг опште основне обуке, очевидно, само они, који најбоље могу одговорити приказаној општој задаћи, — а та је, да се доведе ученик до правилног и разумног одношаја према религији. У број таквих предмета без сумње, мора спадати:

А. *Катихизис*. — Потреба његова види се најбоље из саме задаће обуке у вјеронауци стога, што та обука мора што прије довести ученике до разумног одношаја према религији, то најглавнији посао вјеронаучне обуке сходно њеној цијељи, мора бити упознавање ученика са позитивним правилама хришћанског вјероучења и наравоучења; та правила и излаже Катихизис.

Б. *Свеш. Историја*. — Позитивне истине хришћанског учења имају понајвише историчку основу, без те основе оне се не могу ни схватити; дакле, при обуци

у вјеронауци, ради разјашњења теоретичке стране религије, морају се дјеца упознати са свештено-историчким фактима. То чини свеш. историју с једне стране неопходним предметом у основном течају вјеронауке, — а с друге стране, да би то усвојење позитивних истина религије могло имати што живљи карактер, врло је важно, да се ученици у вишем ступњу упознају са живим, очигледним представама у области духовно-наравственога свијета, које би могле послужити да се побуди срце и тежње у духу религије. Тима представама и може обогатити свеш. историја и тиме дати цијелој обуци вјеронауке упливну снагу не на једини само ум ученика већ и на срце и вољу њихову.

В. *Упознавање са богослужењем*. Унутрашњи религијозни живот добива неопходним спољашњи израз — у богослужењу и различним религијозним обредима. Да разумијемо и ту страну религијознога живота, захтјева то сама суштина религије, која се највише клони сваког формализма и механизма; с тога, тумачење ученицима богослужбене и обредне стране религије, мора са свим природно и неопходно бити саставним дијелом основне обуке у вјеронауци.

Г. *Молитве*. — Од свију облика којима се изражава религија, непосредни је облик — молитва. Она у неколико улази у састав општег богослужења, но у исто је вријеме онај јединствени богослужбени облик, који се употребљује код свију најважнијих околности посебног живота и коју извршују посебна лица. У овом пошљедњем смислу, молитве се могу изучавати као посебни предмет обуке у цијелом саставу вјеронауке.

Изучавањем ових предмета исцрпљује се религија у основним и битним цртама са свију главних страна, по којима

се она може изучавати, — са стране њеног унутрашњег садржаја, њене историје и најпослије, са стране спољашњег израза. И као што познавање религије, односило се оно ма на коју њену страну, по самом суштству свога предмета, мора свестрано, укупно дјеловати на духовну природу ученика, то и развијање наведена четири предмета вјеронауке — у опће, мора бити таково, да се предавањем свакога од њих употребљује не једна ма која од наведене три посебне цијељи религијозне обуке — већ се сваки од тих предмета и може и мора тако предавати, да се задовољи свим трима наведеним цијељима предавања.

4. Метода предавања вјеронауке.

Користећи се наведеним учевним средствима, религијозно-наравствена обука може без сумње само онда уродити добрим плодом, ако буде употребљавала ова средства сходно оним цијељима, које мора у виду имати, и ако та средства постави у правилан, сходан одношај према природним условима и току развитка дјечије природе. Систематичка употреба учевних средстава вјеронауке, ако се одређује и управља сходно свима овим условима, и саставља ће методу предавања овог предмета.

У нашим домаћим упуствима за вјеронауку, метода предавања овог предмета схваћа се већим дијелом врло уско и једнострано; тако, у једним упуствима излаже се она као извјесни распоред учевнога материјала, у другим представља се као овај или онај облик предавања, — очевидно је да се у оба случаја издаје као метода оно, што је у самој ствари само посебан моменат у њој. Методу предавања вјеронауке потпуније одређује г. Ширски, али његово одређење у свој цијелини својој, ипак не може бити

признато правилним. Са свим право вели г. Ширски, да метода предавања вјеронауке као учевнога предмета с једне стране — мора имати сва она својства, која су својствена *основној учевној методи у опће*, а с друге стране, према особинама тога предмета, она се без сумње мора одликовати и од методе обучавања других предмета. Али г. Ширски неправедно види ту особину методе обучавања вјеронауке у томе, као да учење наизуст мора бити искључива карактеристика његова. Г. Ширски мотивира такав свој поглед тим, што је „вјеронаука божаственог поријекла“, да по томе, као што се се у предавању других предмета човјечијега поријекла, пошљедњим и највишим авторитетом за ученике јавља сам учитељ, у предавању вјеронауке над авторитетом учитеља увијек мора стајати виши, божаствени авторитет, и отуда, док се при изучавању других предмета не захтијева од ученика да буквално уче оно, што им се предаје, дотле при изучавању вјеронауке мора то бити главни њихов посао. Но тај назор, с кога полази госп. Ширски, не може се примијенити при одређивању учевне методе, *методи предавања*. Предавање је по суштини својој *увијек*, односило се оно на који год предмет *саопштавање познатог, готовог*; отуда се сваки предавач, у одношају према сваком предмету може сматрати у једно и исто вријеме и као пошљедњи авторитет за ученике, и као такво лице, над којим стоји још виши авторитет. Зар се при обуци у вјеронауци предавач не јавља ученицима као пошљедњи авторитет, при предавању на пр. таквих истина, да је од створења свијета до доласка Христовог протекло 5508 год.; да је Хришћанство признато било господујућом религијом за царовања византијскога императора Кон-

стапнина Великог год.: 313.? и т. д. И зар, с друге стране, при предавању других предмета, не стоји над предавачем други, виши од њега, авторитет, при предавању на пр. таквих истина, да је ова држава велика толико и толико, и да су јој границе ове и ове и т. д.?

Држећи се оних опћих дидактичких правила, којима се мора руководити свака основна обука у опште, предавање вјеронауке у исто вријеме, што се тиче методе, мора несумњиво имати своје особине, које би одговарале својствима тога предмета. Но те особине не састоје се само у томе, како неки мисле, што је предмет вјеронауке — религија — божаственога поријекла, — док су знања, која се односе на друге предмете, производи човјечијега ума, — у дидактичком одношају таква разлика нема особите важности; особине методе религијозно-наравственог образовања састоје се у оном особитом и, можемо рећи, искључивом одношају, у коме стоји то образовање према цијелој природи и природним условима развића човјечије душе. У свом одношају према духовној природи ученика мора религијозно-наравствено образовање, како нам показују цијељи његове, представљати *хармоничку* побуду, у духу религије, свију сила њених (природних); а то значи, да дјело религијозног образовања најмање смије имати карактер чисте обуке, да предавање вјеронауке у сваком свом ступњу не смије бити само средство, да се саопштавају ученицима неопходна знања из области религије, већ уједно с њим нераздјелно средство да се побуде у њима осјећаји и тежње, које одговарају духу религије, — дакле у сваком свом ступњу мора се она освртати не на један само ум њихов, већ уједно и на срце и вољу њихову. И то освртање на срце и вољу

ученика, не смије бити неки другостепени или побочни моменат у цијелом току предавања вјеронауке, већ се мора чинити само у виду посебних наравствених додатака, који би се од времена на вријеме спајали с теоретичким тумачењем ових или оних религијозних истина; оно мора сачињавати исто тако битни моменат предавања, као што се само тумачење религијозних истина мора самим унутрашњим, нераставним начином спојити с пошљедним. Или, говорећи иначе, само тумачење религијозних истина мора бити таково, да се при томе прима истина не само умом, већ и срцем и вољом, како би на тај начин цијело предавање вјеронауке у пошљедњем свом резултату водило тамо, да се религија усвоји не само једино разумно, већ и потпуно и животно.

Религијозно образовање, осим тога, представља одличну особину и у свом одношају према природним условима развитка човјечије душе. Будући да су органи религије све душевне способности, узете све скупа, а то с тога, што религија дјелује уједно и на ум, и на чувства и тежње, т. ј. потпуно обухвата све силе човјечије душе, то је очевидно, да се религијозно образовање и може укоријенити само на основу цијелог и *омиштег* развића човјечије душе. Дјелујући на ум, срце и тежње човјека, религија даје при томе само особите *објекте* за њих, који се у њеној области односе надчувственом, идеалном свијету, јер се изван религије исте моћи душевне појављују и развијају само у одношају према предметима условног и временог свијета, с којима смо ми у дотицају. Разумије се, да човјек може силама свог духа много више схватити и провидити предмете и одношаје видљивог коначног свијета, него се узвисити тима силама до предмета надчувственога сви-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

образованья, у поступном току његову морамо се ограничавати унјек само на оне елементе религије, које, по природним условима општег развића уџеника, може он усвојити са смислом и самостално, и ти елементи морају се саопштавати унјек у таквом облику, како у ком случају буду то захтевали сами природни услови развића уџеника. Имајући намјеру, да у извесно вријеме објекте, саопшти уџенику ове или оне елементе вјере, вјероучитељ мора унјек најпрје припазити на то, да ли у опћем психичком развићу његову има довољна тежеља, да се усвоје ти елементи, — он се мора осврнути на ово, што је уџеник преживио, видио, осјетио, и — по могућности — своје предавање довести у тијесну свезу с тим. Ако у опћем развићу уџеника нема довољних услова, да се усвоје они или оне елементи, мора се признати да је ствар пренаглавна; а ако има тих услова, онда се они, тако да се изразимо, морају *тржијентити на особу*, да би на тој основи могуће било довести уџеника да разумно, свјесно, усвоји високе предумете религије. У опште, мора се на тај начин, створити таква сапка религијозне објекте, при којој би овај или онај степен општег психичког развића уџеника сама, тако рећи, упућивала га вишим предуметима религије, представљајући ради њихова усвојења и збојно земљиште и живну побуду. Једном ријечи, религијозно образовање мора стајати у свези са општим психичким развићем уџеника, — умним, срдачним и наравствено-практичким, мора се водити на његову тежељу и у њему имати своје мотиве. Уџеника прака пока-зале, да тумачење самих високих појмова религије најбоље успијева онда, кад се при томе употребје она поиматрања која уџеник има и која се односе појављајући се у његовој свјетлости, — кад се н. пр. по-

јета. Осим тога, објекти надуственоста свјетла и не могу се усвојити прије, него што човјечије силе буду способне да усвоје објекте чувственог свјетла. С тога, да би се силе уџеника могле узвисити до високих објеката религије, нужно је прије свјетла, да оне буду способне, да усвоје гличне објекте у области непосредно до-ступног им свјетла, с тога, само развиће духовних његових сила у тој области мора бити живим мотивом за то. Не може уче-ник доћи до чистог духовног појма о Богу, кад он, у одношају према саом себи, није још дошао до знања о духов-ном почетку; не може се он својим зна-њем узвијети до апсолутног, творачког узрока свјетла што постоји, кад ум његов још није способан да схвати узрочност одношаја ствари у области видљивог свјетла, и кад га схваћење међусобне завис-ности ствари у области тога свјетла не побудје, да тражи развићења његовог безусловног почетка; не може се уџеник својим срцем узвисити до више, божаствене красоте, кад оно још није способно да осјетла присуство красоте у видљивој об-ласти; не могу, најпослије, и тежње ње-гове тражити више, небесне помоћи, ако пролазност свјетла земљског остаје за њега тајном. Све нам то показује, да уџеник може живео усвојити религију у свима њеним узвишеним странама само онда, кад уобје аналогну основу у опћем раз-вићу свјетлу духовних сила својих, — ум-них, срдачних и наравствено-практичних; Није могуће самовольно ускорити религи-јозно образовање, — оно не може ни-прије општег природног развића сила уче-ничких, а које се догађа прије свјетла под-упливом оних предмета, појава и одно-шаја, које се могу вршити у области свјетла видљивог, који га непосредно окружује. С тога у дјелу религијозноста

сматрају поједине појаве природе, околности породичног живота и човјечије историје. — У томе се и открива нова особина методе религијознога образовања,

у колико се она опредељује особитим одношајем тога образовања према природним условима развића човјечије душе.

(Наставиће се).

О црквеним звонима.

Намјера ми је, да у овом чланчићу проборим коју о црквеним звонима. Звона су увијек играла и играју велику улогу у црквеној пракци свеједно као и свака друга црквена утвар или сасуди. А и звона уз друге црквене утвари и сасуде имају своју свету цијељ ради које су у црквену употребу примљена и уведена. Зато је и вриједно, да се која и о њима рече.

Ријеч *звоно*, коју ми Срби употребљујемо, долази од глагола *звнѣти* (*звнѣ* — *ἰχθῆ*, *resono*, *ich schalle*, *töne*, *gebe einen klang von mir*) што на српски значи: звечати, звучати, дати од себе гласа, звонити. Супетантив од тога глагола — *звоно* — означаје оруђе, које од себе даје јек, звук или глас. Именом тим названо је код српскога народа звоно још тада, када је оно у српској цркви у употребу уведено и задржано је и до данас.

У црквеним књигама (нарочито у Типику) звоно се обично назива *кампа*. Назив тај добило је звоно по имену римске провинције Кампаније, у којој су се налазили мајдани бакра, из кога су се звона салијевала. Бакар тај сматрао се тада најбољим, из њега су се салијевала највећа звона. Русци називају звоно *колоколъ*. *Колоколъ* је нагрђена латинска ријеч *clocca*, која у опште значи: звук, јек, глас. Отуда и њемачка ријеч: *Glocke*.

Тачно одредити вријеме, кад су изобрјетена звона, врло је тешко. Но да су она врло старог поријекла, то је несумњиво. Звона потичу из најдавнијих времена — времена незнабожачких. Учени археолози тврде, да су звона за дуго пред Христовим рођењем била већ у употреби код старих Китајаца. Но прије ових стари Јевреји знали су за малу звонцад. Законоучитељ њихов Мојсије у II. књизи свога Петокњижја — Изласку — спомиње златну звонцад, која су висила о скутовима архијерејске одјеће, коју је облачио на себе брат му Арон, кад је служио: „да се чује глас, кад улази у светињу

пред Господа, и кад излази да не погине“ (28, 33—35). За јамачно да су за такву звонцад знали и други древни незнабошки културни народи, као на пр. Феничани, Вавилонци, Перзијанци, а понаособ гласовити Египћани. Но не зна се, да су старим тим народима била позната звона у овакој великој форми, каквима се служе хришћанске цркве.

За првих вијекова Хришћанства нема у опште ниједне спомена о каквим звонима, нити су она била за цијело то вријеме у употреби код Хришћана. Из црквене историје зна се, да први Хришћани све до Константина великога не смједоше из страха од незнабожаца, који су их љуто гонили, ни својих јавних богомоља имати; па у то вријеме још мање може о каквим звонима говора бити. Зато су вијерни у та времена на разне начине у храмове к богослужењу позивани били. Епископи и свештеници су сами одређивали и навјешћивали вијернима дан, час и мјесто богослужења и позивали их к истом. А кад се какво изванредно богослужење имало одслужити, тада дужност позивања вјерних к богослужењу вршише или ђакони или побожне старице — ђаконице. Ове пошљедње су и дуго и без икаква страха вршиле ту дужност, јер их незнабошци не распознаваху од других жена, пошто се од њих у ношњи не разликоваху. У доста прилика су и чувари богослужбених мјеста, који приближно одговарају нашим црквењацима и звонарима, и који су се у првенствујућој цркви звали *παραιωνάριος* [од *παραιών* — стално пребивати (у цркви)], обилазили вијерне и навјешћивали им ванредна богослужења. Кад је свјетлост науке Христове одржала побједу над незнабоштвом, и кад је вјера Христова проглашена за вјеру државну у византијско-римској империји, појавише се и јавни храмови а поред њих и сходна оруђа ради сазивања вијерних к богослужењу. Оруђа та бијаху различита. Тако н. пр. у Египатским манастирима и на Синајској Гори позивали су

се вијерни к богослужењу гласом трубе. У палестинским пак манастирима лупали су монаси чекићем у врата ћелијска. У женским опет манастирима бирао је сабор калуђерица̄ извјесне монахиње, које су имале громки глас, те су ове долазиле свакој ћелији и јасно пјевале: „Аллилуја“. А у неким манастирима, особито у Грчкој и Палестини, употребљаваху се ради сазивања вијерних к богослужењу клепала, звечке и било, па и јеленски и бичији рогови. Клепало бјеше дугачка узана даска из јасног и сувог дрвета с округлом дршком у средини, коју су монаси у једној руци држали а другом чекићем у њу лупали. Било бијаше такођер даска, само подебела и краћа, која је на згодном мјесту висила (пред црквеним улазом) и у њу се чекићем ударало. Звечка пак бијаше у полукруг — у форми дуге — савита гвоздена даска, која је као и било висила и која је танке и њежне гласе а при том силну јеку, која се на далеко чула, издавала; дочим је било потмуло и не тако далеко одјекивало. Понеки манастири у Светој Гори — Атосу, — Синају, Србији и Бугарекој, затим сви без изнимке манастири у Фрушкој Гори а и остали у митрополији карловачкој, задржаше данас сва та оруђа првенствујуће Христове цркве, те се поред звона̄ и њима sluже.

Тако је то било све дотле, док епископ холандски Павлин није у VI. вијеку изумио звона. Но звона та, која је Павлин изобрјео, нијесу одмах по свуда у црквену употребу уведена била. Тако је то са сваком новошћу. Тек у VII. вијеку уведена су звона у општу црквену употребу на западу.

Из почетка су употребљавана мала звона. Према томе не бјеше потребе, да се подижу одијељене куле или звоници за њих. Два овећа дрвена ступца укопана у земљу и одозго спојена дебелом гредом, о којој је висио дрвени круг са неколико мањих звона, бјеше први звоник. Кад је требало звонити, круг се заљуљао и звона одаваху од себе силне и разноврсне звуке. Куле или засебне звонике почеше подизати под конач VII. вијека, кад су се звона на западу не само тако рећи одомаћила, него и кад је било већих звона. Временом су се звона све више и више усавршавала и што се тиче гласа односно хармоније, а и што се тиче величине. На већим звонима стављали су звоноливци и разне натписе, који су н. пр. изражавали цијељ звона, име да-

родавца, васпријемника, звоноливца и т. д. а стављане су и слике разних светитеља и угодника божијих, којима су звона посвећена.

Исток је ту новост т. ј. звона примио са запада тек у IX. вијеку. Са истока примише и усвојише све оне цркве, које су из Византије Христову вјеру примиле.

У Русији су се звона појавила заједно с хришћанством. Руси их добављаху страном из Цариграда, страном из Херзона (Корсуњ.) Но за дуго су се у руским црквама иза пријема Христове вјере употребљавала била, звечке и клепала, пошто је звона било тешко доважати из Грчке, а занат лијевања звона није био у Русији одмах развијен. Звоноливство у Русији било је понешто развијено већ у XII. вијеку, јер се вели, да такозвано скупштинско звоно у Новгороду потиче из XII. вијека. А о Данилу Галичком и Владимиру Васпљевићу, који су живили у XIII. вијеку, зна се, да су се живо старали, да се цркве снабдију звонима. Прво веће звоно које је саљевено у Русији, потиче из године 1558. Саљевено је за Новгородску цркву св. Филипа. С почетка су у Русији употребљавана мала звона, а вјешана су била тамо гдје и клепала т. ј. под кровом на уласку у цркву. Но већ у XIV. вијеку добављаху Руси већа звона, а за њих морадоше и веће звонике подизати. Први звоници у Старој Русији градили су се уски и високи, а некад и округли налик на ниске куле са шиљастим врхом. Највише су се подизали баш уз цркву, а врло мало бијаше одјелитих. У XV. вијеку порасте у Русији број цркава, а тада се почеше појављивати још већа звона. У XVI. вијеку саљевено је у Русији доста великих и тешких звона. Бијаше их тешких и до 3000 пуда. Највеће звоно не само у Русији, него и у цијелом свијету саљевено је у XVIII. вијеку у Москви. Познато под именом „царь колоколъ“ (цар-звоно) важи 10.000 пуда. Царь колоколъ лежи на постаменту од гранита украј Ивановог торња у Москви. У Старој Русији радо украшаваху звона разним орнаментима међу којима се налази рељефних изобраења светитеља и господара њихових, и грбова и других символичких фигура, арабески и т. д. Московци надјенуше неким древним звонима нарочита имена, која изражаваху или њихово проихођење или својства звука и гласа им н. пр. реут, медкѣдъ, нѣмчинъ, глухій, широкій и т. д.

У источним црквама ако се и нађе звона, то највише једно или два, а у Русији најсиромашнија црква нема мање од три звона, а у звонницама богатих црква има их по 10 и више. Најсиромашније су цркве у свему у Сирији.

И ако немамо о том никаквог спомена, то се предпоставити већ мора, да су се код Срба звона појавила као и код Руса са самим хришћанством. И Срби су добијали с почетка звона или из Цариграда самог или из других српској држави ближних градова простране византијске царевине. Удаљеније цркве су се задуго служиле клепалима и звечком, — а по гдје гдје тек мањим звонима, јер до сретне ере Немањићеве слабо бијаше и великих црква, већ с малом изнимком бијашу малене и на сву прилику дрвњаре. Тек славни Немањићи почевши један за другим подизати дивне задужбине на све стране српске државе, почеше подобно руском Данилу и Владимиру старати се, да цркве украсе звонима. Све задужбине Немањића зидале су се по готову без звоника. Звоници бијашу одјелити од храмова. Звонолитство је од прилике било већ у доба св. Саве и код Срба понешто развијено. По без сваке је сумње, да је и оно с цватом српске државе цвало. А кад је оно код Руса у свом јеку било, код Срба га је поготову нестало због политичке пропасти. Спомена на жалост такођер немамо, да је код Срба кадгод било тако великих звона као код Руса. Најстарије звоно из српских звоноливница некадашњих, потиче из год. 1432. Руски генерални конзул у Солуну г. И. С. Јастребов, спомиње у својој књизи „Податци за историју српске цркве“ на страни 61. да су Хришћани у селу Бањи, у пећском округу, ископали једно звоно, на ком се налази овај натпис: „Синъ законо: крстога: оца: николае: иже: илнат лѣто: СЦЛ: (6940.) л. акѣбита: кѣког днѣланіе да кклитт: гопода кклитте его ко кулкалѣ докромлинник теке подокант пини когѣ кклитте кн ангели керѣфлин и керифлин. кѣрній: роѣ“. А г. Валтровић професор спомиње и описује у „Српским илустрованим новинама“ од год. 1881. на стр. 37 три стара звона из године 1454., која су ископана у Чачку у Србији „при копању ровова за темељ новој окружној кући“. Натпис на највећем од тих звона гласи: Синъ законо приложи прикѣщенины митрополитъ градъчки Никифоръ прѣкѣтгой чедоткорници градъчкой къ дний благокрѣпного господина днпота Гюга. Натпис пак од средњега гласи: „Синъ законо приложи при-

кѣщенины митрополитъ градъчки Никифоръ къ лѣто сѣѣк (6962.) Радое законаръ“. Слова су прекрасна српска ћирилица из онога доба. Одликују се својом чистом израдом.

Еле та звона су данас позната као најстарија из српских звоноливница. Па кад их има из тога времена, кад је Србија већ под турским игом стењала, то се позитивно тврдити може, да их је морало бити и у добу српске славе и господства. Нас ипак тјеша нада, да ће се временом и које старије звоно наћи, јер много је тога у земљу посакривано, да би се од турске објести ма и у земљи до бољих и сретнијих времена сачувати могло.

Српска звона из тих старих времена одликују се особитим својим кројем и размјерима. Према ширини доњега пријечника она су прилично дужа но данас што су. Ван сваке је сумње, да су се у златно доба српско и већа звона у тадашњим српским звоноливницама салијевала, али ми жали боже немамо зато примјера. Можда та велика српска звона још гдјегод у земљи хрђају, или су их Турци у своје вријеме полупали и комаде им у топове салили? Грозна је и тужна судбина српских звона, као што је ужасна била и судбина многопаћеничког народа српскога! Учени Валтровић вели, „да су Турци звона мрзили тако, да путници, који су у прошлим вијековима по Турској путовали, причају, да је турски војник у велику заслугу своју рачунао, кад разбије звоно, па које парче бронзе однесе у царску тополивницу“.

Чудновато изгледа, да Османлији није годно глас звона. Он је трпио и ђаурско богослужење, и народне пјесме и јеку од гусала, али звона, звона су му уши парала. Одмах послје Косова забранише ђаурима употребу звона по богомољама, те ограничише манастирске, варошке и селске цркве само на клепала. Са елавом и слободом српском сарањена су и звона српска, са оевитком слободе српске и самоосталности васкревају и звона. У Србији све до њеног ослобођења, а у Босни и Херцеговини готово све до окупације бјеше забрањено звонити, и тек од то доба се почеше цркве са високим звонницама дизати и звонима украшавати. Ко је рад да сазна, како су у доба пријашње врло кивни били на звона, тај нека прочита Дучићеву „монографију манастира Дужи и Тврдоша“ (у I. књ. његових „књижевних радова“), у којој он наводи,

да је Али-паша Ризванбеговић из Стоца оглобно једном приликом манастир Дужи са 15 тисућа гроша само зато, што се у њему недјељом и празником звонило у неко мало звоно, те је још заповједио, да се то звоно унесе (чудо, што није заповједио да се полуца за царску тополивницу! (Примј. пишчева) у цркву, и да се звони у затвору под црквеним кровом. Још се већма Турци разгоропадише, кад је г. 1858. настојањем вриједнога и ученога архимандрита Дучића, руска кнегиња Татијана Васиљчикова поклонила истом манастиру велико звоно од 5 центата и кад је оно почело први пут звонити. Турци бијаху тада тако распаљени, да су пријетили да ће срушити манастир, ако звоно узавони, које им не да мирно спавати и смета им мујезину на мунари. У Мостару су зазвонила звона први пут послеје Косова 1861. год. Тада је турска власт дозволила, да се по свој Херцеговини слободно звона на цркве подижу. За чудо, да се у силним рушевинама, којих је Босна и Херцеговина пуна, нигдје не може ископати каквогод звоно. Или их је у опште у те двије српске покрајине слабо и прије турског господства било, или су их Турци у топове салили?! ко ће да зна?

Због честих народних устанака у Херцеговини умекшале су се турске власти, те су раји дозвољавале и звона само да мира буде. У Херцеговини су се већ у години 1851. почела звона на звонике дизати и звонити.

Србин Граничар *Михаил Лашас*, који је као потурчењак познат под именом *Омер-паше*, много је у том погледу ишао на руку херцеговачким калуђерима и поповима. Али како? Кад се у ком мјесту звоно на звоник дизало, морало је по неколико тбора (баталијона) аскера (редовне војске) бити на опрезу, да се Турци не побуне, а мјесни политички чиновник (старјешина) морао је први зазвонити и тиме пред Мухамеданцима засвједочити, да султан и његова влада дозвољавају ђаурима и раји да се звоном служи.

И у опште власти турске нијесу браниле Србима подизати звона на своје богомоље и звонити, али бијесни и фанатични народ турски никако није трпио звона, те је више пута због ђаурских звона и својој рођеној турској власти опонирао.

У Босни су звона много касније васпостављена по у Херцеговини. У главном њезином граду — Сарајеву — први пут је звоно зазво-

нило тек 1876. при свем том, што су конзули свију велесила, који се тада у Сарајеву налазише, давно прије тога времена свима силама настојавали, да се звона васпоставе и звонење дозволи, и што је валија (гувернер) Босне и Херцеговине, ком је сједиште у Сарајеву било, звонење дозволио.

И код Србаља готово свака па и најсиромашнија црква има најмање 2 звона, а по већим по 3, 4, 5 и више. Ријетке су црквице с једним звоном, без икаквога рекао би да нема није. По величини и код Срба се звона називају: *највеће* или *велико*, *средње* и *мало*, или гдје их више има онда се по броју идући од најмањег већима називавају: *прво*, *друго*, *треће*, и т. д. колико их већ гдје у цркви има.

Збор свију звона зове се на језику првенога устава *звонк*. Он тако речи замењује уста цркве, којима она навјешћује и побуђује у Хришћанима чувства која одговарају разнима свјештенорадњама црквенима или приликама у друштву грађанском. Средством звона позива црква вијерне своје к богослужењу; звоном изражава своје торжанство у случајевима радости цркве или друштва (н. пр. црквеним славама и храмовима код Срба, или приликом доласка архијереја *земљегосподара* или *земаљског владара*); или тугу у случају смрти, погребна или спомена мртвих панихиде или парастаси); звоном навјешћује онима, који нису у цркви присутни, о важним моментима богослужења. Но *звонк* тај или звонење није увијек једнако. У црквеном уставу разликују се двије врсти звонења: *клякоктѣ* т. ј. звонење у једно звоно пред почетком службе, који прелази у *призвонк*, кад се звони у неколико звона, но не уједаред него по реду; и опет особено *звонк* кад уједаред звоне у неколико звона. Кад-када звонење у неколико звона, бива у три маха и тада се назива *тризвонк*. „*Вѣл талжѣл*“ назива се звонење у сва звона мала и велика.

Код Срба у Аустрији сјем тога звони се овако: На службу се звони у 3 пут до почетка и то први и други пут велико звоно, а трећи пут сва; о апостолу и Достојну такођер сва. На Ускрсе се код Срба звони и при читању еванђеља на стихове. Тада у сваки стих звони обично велико звоно, а у пошљедњи сва, а на неким мјестима, гдје је 2-3 звона, на сваки стих сва. На јутрењу и вечерњу звони се код нас по Типику. Кад умре епископ-дијецезан или митрополит-патри-

јарх, звони се по 8 дана — по три пут на дан и то у три стиха или у три члана. О парастосу се звони по три пут до почетка и то: први и други пут у велико звоно, а трећи пут у сва. На неким мјестима звоне за читаво вријеме трајања парастоса. То је ружан обичај, јер се свјештенодјејство ништа готово не чује од лупе звона. На Господске празнике звони се и на млогокѣтѣ т. ј први и други пут у сва звона, како на службу тако и на вечерњу и јутрењу. А на многим мјестима звони се тако и о празницима Богородичнима.

Вријеме звонења у различна звона установљено је у Русији постепено. Тако до XVII. вијека није се звонило на „догтоино“. Звонење то установљено је око 1689. г. при патријарху Јоакиму усљед тада појавивших се распри о времену претварања св. дарова.

Код Срба у војводини се и у олтару малим звонцетом оглашује час претварања односно благосиљања часних дарова.

Пошто звона имаду важно религијозно значење, то црква, приликом дизања на звоник, свагда их освећује на особити начин. Дизање новог звона на звоник увијек код српскога народа пропраћа црквенонародна слава. У молитви, која се чита при освећењу звона, црква испрошава у Господа особиту благодат, која да улије „къ клипанъ илѣ пакш оуслышакше кѣрнѣи рѣки гласъ зѣбка ѣгш, къ благочитѣи и кѣрѣ укѣрѣмѣтѣи и лижитѣниа кѣмѣ дѣноклѣмѣи на кѣтшѣи гопротѣ корѣнѣтѣ . . . да утолатѣ же и утѣшатѣ и прѣтѣнѣтѣ нападающѣа кѣри кѣтрѣниа, грядѣ же и кѣхри и громы гтрѣниа и молѣнѣ злорѣтѣкорѣниа и крѣдѣнѣа коздѣхѣи гласѣи ѣгш“ и т. д.

У западној цркви у средњем вијеку сматраху звона као жива бића; над њима свршаваху тајну крштења као над младенцима, даваху име звону

у присуству васпријемника. Тајну крштења свршаваху искључиво епископи. Васпријемници звона бијаху или дароватељи, или преставници друштва, које је дало средство да се звоно набави, или и сами краљеви.

И православна црква одаје као и римска врло велику пошту звону, и ако га наша црква не обичаје кретити као римска. Ново звоно и код нас би био дужан осветити епископ; но е дозволом његовом може и прота или други који одлични свештеник.

Осим религијознога значења имала су звона у древној Русији и значење грађанско и политичко. У већим градовима бијаше такозваних звона, која су звонила „на ларму“, којих је значење састојало само у том, да народ на ватру сазива. Из историје је познато н. пр. такво звоно града Углича у Русији, које је Борис Годунов прогнао у Сибирију зато, што су у њ звонили на ларму, кад је био убијен Димитрије Царевнѣ (15. маја 1591. год.). У слободним градовима Новгороду и Пекову, док их нијесу покорили московски цареви, бијаше звона скупштинских — званих „кѣчѣи“. — Њима су се сазивали грађани у скуп ради расправљања општих питања.

Код Срба нема башка звона за ларму. Но у случају ватре, откуцава се час у једно, час у друго. Но код нас зато има других звона, такозваних „завѣтних“, која звоне на облак. Та звона не смију звонити на утопљеника или самоубијцу, јер у народу је тврда вјера, да тада лед бије усеје. У којој цркви нема таквога звона, тамо се звони у крет — час у једно час у друго звоно. Звонење то разликује се од звонења на ларму.

Вараждин.

Л. Богдановић,
парох.

О држању четврте заповиједи.

Полнии дѣни ѣсѣкѣтѣнии ѣкѣ
кѣтѣитѣи ѣго (Исх. 20, 8).

Ова св. Божија заповијед код нас је врло занемарена. Прегледајмо календар „Бошњак“, па ћемо се увјерити, да се у нас недјељни и годишњи пазари (вашари) у многим и главнијим мјестима држе нај-

више недјељом и празницима; а дућани? — Нигдје и никад нема дана да се затварају. Ово је јавно рушење четврте Божије заповиједи и велика пропаст за наш народ колико морална, толико опет и ма-

теријална. Наш народ — и сеоски и варошки — на пазарима у ове дане деморалише се, хладни према вјери, не посјећава својих светих храмова и не слуша Божије ријечи, него пијанчи и на штету своју душевну и тјелесну немилице троши ону своју крваву зараду, којом му треба порез платити и своју дјецу исхрајити!

Ко је дужан подизати свој глас противу ове незаконитости, која је готово зло у народу? Ми, свештеници, духовни народни пастири на првоме мјесту; ми смо дужни народ чувати од сваке његове незаконитости и неваљалства и тешко нама, ако се својој дужности незадовољимо! Али при том опет нико нека не помисли, да ово ми радимо из какве наше — свештеничке — личне користи. Нас на ово закон и наше дужности позивљу, а вама, господо, који мислите, да није тако, с молбом довикујемо: узмите свето писмо у руке, проучите га и озбиљно просудите, па ћете се увјерити, да је све оно, што Бог од нас захтијева, определијено једино на нашу душевну и тјелесну срећу, и да ми овим само испуњавамо своју обавезу, која нам је самим Богом дата по оној св апостола Павла: „настој у добро вријеме и у незвријеме, покарај, запријеш, умоли са свакиm спошењем и учењем (2. Тим. 4, 2.)

Закон Божији, устави наше св. материје цркве и закони грађански налажу нам, да недјељне и празничне дане проводимо *свето*, у мислима о Богу, у молитвама, у поучавању из слова Божијега и у вршењу добрих дјела. Дани недјељни и празнични нијесу наши, него Божији, за то у њих треба да оставимо све послове и бриге свјетске. Помни денъ свѣтѣтнѣи еже свѣтити его: шестъ днѣй дѣклѣй ѣ сотвориши въ нѣхъ всѣ дѣла твоѣ: въ день

же седмѣи свѣтѣтнѣи. Господъ Богъ твоѣмъ“ (Исх. 20, 8) казано је у Божијем закону. Помни, т. ј. сјећај се, кад је дан суботни (одморни), да га светкујеш и немој вријеђати ову четврту Божију заповијед. Ово је једна од најстаријих заповиједи и дана је од самога Бога прародитељима нашим још у рају; али су је људи доцније забрављали, па је потребно било да се напомиње. И тако Бог је наредио дан суботни, а за нас Хришћане — недјељни и празнични да светкујемо и да се одмарамо од обичних послова и радња у нашем животу. Но овамо, гдје се у ове дане држе пазари и воде трговине са свим је другачије. Ту су пазари и дућани пуни народа, а цркве у варошима и околним селима празне. Ту се у црквама приноси бескрвна жртва за гријех свију људи и говори се Божија ријеч, а на пољу пред црквама (у пазарима) чује се највећа врева и вика, чине се бестидна дјела и говоре најгадније ријечи, као: лаж, обмана, свађа, размирице, псовке сваке врсте; пијанчи се, лумпује и чине још друга којекаква дјела, о којима по ријечима св. апостола Павла: *срамно је и говорити* (Ефес. 5, 12.).

Овако држање св. дана ужасно је вријеђање Бога и јавно гажење свете Божије заповиједи. Ми, свештеници, ако у оваком случају затворимо своја уста и тиме овоме безакоњу на руку узидемо, велики ћемо одговор дати пред Богом; али и они, који не послушају гласа нашега неће избјећи заслуженој Божијој казни. Браћо! Клонимо се од овога великога нашега зла — непоштовања св. Божијих дана да не дођемо до тога, да их не узумједнемо разликовати од обичних, простих дана. Ако се уздрже пазари у недјељне и празничне дане и узводе трговине онда, када ће народ у цркву долазити и када ће се пред лицем Божијим

показивати? У опим варошима са околним селима, гдје се у ове дане води трговина цркве су са свим празне; многе и многе хиљаде душа, кад треба у цркви да слуша Божију ријеч и да свој одмор чини Богу на славу — деморалише се и заражује свакојаким неваљалствима на пазарима! Ко ће за ово Богу одговор дати? Није тешко погодити. Нико други, него они, који су позвани да свему томе злу стану на пут. Нека позвани за ово не смећу са ума суд Божији, који их очекује и који ће бити врло оштар. „Бог је стари крвник“ вели наша српска народна пословица. О овоме најбоље нас може увјерити један примјер из старог завјета у св. Писму, који ћемо сада овдје приказати. У брзо по примању Божијега закона у Аравијској пустињи Јевреји нађу једнога између себе, да у суботу скупља дрва, ухвате га и доведу на суд пред Мојсија и Арона и остале старјешине; ово бијаше први пријеступ Божијега закона, у коме још не бијаше ништа одређено какву казну такви људи имаду претрпити. За то метну га сада под стражу и чекали су, шта ће Бог казати. И Господ рече Мојсију: „човјек овај дужан је умријети; нека га заспе камењем све општество из окола. И сав збор изведе га иза окола и засуше га камењем и умрије као што заповиједи Господ Мојсију (Број 15, 32—36). Ето колики је гријех нарушавати четврту Божију заповијед и како Бог казни оне, који раде дјела незаконита, која се недјељним и празничним данима виђају код нас на пазарима. И за овакови гријех зар се неће Господ од свију нас наплатити? Укинемо пазаре у недјељне и празничне дане, па неизоставно (у те дане) све, и старо и младо нека иде у храм Божији, да с нама, свештеницима, учествује у општим молитвама за се и

за све друге, да се поучава у Божијој ријечи, да Божији дан проводи *свето* у мислима о Богу, читању св. Псема, вршењу добрих дјела и одмарању од обичних послова. Сам Бог ово захтијева од људи у свете дане његове. И како Бог хоће, тако треба да буде. Јадно је то и жалосно кад се навлаш неће да живи по Божијој вољи, и кад се ради противу Божије установе. Помислимо само на то, шта смо ми, а шта је Бог? Бог је наш створитељ и уздржिताљ, а ми смо његова створења и сваки наш покрет у нашем животу стоји нам до његове воље; па како би ми смјели и помислити на то, да се једно створење противи Створитељу своме? Зар ми, који смо земља и пепео Господњи, смијемо постављати питање да ли је Бог нешто добро урадио? Бог је наредио, да се недјељни и празнични дани светкују, зато ми и морамо у те дане пазаре уништити; јер, гдје наредба Божија постоји тамо је већ и мјесто наше покорности и послушности вољи Божијој. Казано је у закону Божијем: *помни ден суботни еже свјатитиши јего*. Пазимо одморне дане, који су нам Богом дати да их светкујемо како Бог хоће, остављајући обичне послове у радне дане.

Има их па мисле, да би била штета по вароши и села, кад би се пазари са недјељних дана пренијели на други који дан. Оваки људи врло гријеше и не вјерују у ону Спаситељеву, гдје се вели: *Прије свега иштите царства Божијега и правде Његове, па ће вам се све дати* (Мат. 6, 33.), т. ј. даће вам се све, што вам за живот треба. Чудна је помоћ и брига Божија за људе, којима је наређено да чувају спокојство одморнога дана; и ово се најбоље може видјети из овога примјера: кад су се Јевреји налазили у пустињи Сијонској, Господ Бог пошаље им

манну да се њом хране и заповиједи им да купе дневно по *гомору*, а шестога дана у очи суботе по *двеје гоморе* на чо-вјека; и тако Мојсије рече свима старјешинама народним: сјутра је субота одмор свет Господу; што ћете пећи, пеците, и што ћете кувати, кувајте *данас*; а што претече, оставите и сачувајте за сјутра. И они учинише тако, као што Господ заповиједи Мојсију; и гле, шта видимо? У друге дане, кад би купили и остављали од данас за сјутра све би им се посмрђело и поцрвало, а оно што оставише шестога дана за суботе *не усмрђе се, ниши бјеше црва у њему*. Ето како је Господ Бог у старо вријеме чудно хранио стб израиљев у суботне дане; и зар ми Хриштани, као љубезна чеда Његова, искупљена драгоценом крвљу Његовом и напљедници славнога царства Његовог — не можемо се надати, да ћемо све то уживати, ако достојно усчувамо светињу светих дана и уздржимо законе и установе Његове свете цркве?

Лакоми људи веле: треба вагда радити да се привриједи материјално, а на душу и не осврћу се. Они даље веле: корисније је сељаку, ако се држе пазари у празничне и недјељне дане; јер да ће сељак у друге дане радити о земљи и стоци. Овакова мисао врло је неоправдана и непромишљена. Није истина да ће се народно благостање боље одржати, ако пазари у ове дане успостоје. Народна благостање стоји до Божије милости и благо нама, ако се будемо владали по Његовој вољи! Загледајмо, људи, у св. Писмо, у књигу Божијих закона, па се увјеримо, шта сам Бог о томе вели. Бог излијева свој благослов на све оне, који испуњавају његове заповиједи и његове установе; а свима оним, који раде противу његових закона и устапова грозни

ужасним Својим проклетствима. Ко не послуша гласа Господа Бога свога и не побрине се да испуни све Његове установе и заповиједи, то доћи ће на њ сва проклетства и постигнуће га. Проклет ће бити у граду, проклет ће бити на пољу и т. д. (Втор. 25, 15—24, 27—29, 45). Шта значи ово: *проклет ће бити*? Значи да ће бити лишен Божијега благослова, да неће имати успјеха у својим дјелима и предузећима; да ће га предусретати свуда и у свачем несрећа и недаћа и у граду и у пољу, у дому и на путу, при поласку и доласку, у житници и у винограду, у животу домаћем и општинском, у збору и у договору и у свему, што би год радно.

Промотримо сада наше пазаре у недјељне и празничне дане, па се питајмо: је ли могуће да Божији благослов на нама успочива? — Опажамо ми неуспјехâ већ од дуго времена свуда и у свему.

И са материјалне стране за наш народ било би од велике користи да се пазари са недјеље и празника препесу на друге дане. Погледајмо сељака, како новце, које је узео за продате ствари немилнице оставља у механи и пијан долази кући, јер као рачуна: „данас ми је празник, немам посла код куће, сједимо и још по коју попијмо!“ У радни дан сељак ће с пазара хитати кући да види свој посао, а не у механу. Не може се нико позивати ни на то, што је наш сељак земљодјелац, да ће изгубити, ако пазари буду у радне дане; јер пољски послови у нашега сељака нијесу у свако доба од замашне вриједности. Наш сељак око земље има посла само у јесен, у прољеће и у љето, и то по неколико дана. И од туда у недјељним и празничним па-

варима наш народ види само своју душевну и материјалну пропаст.

Од прије у нас не бијаше овако. Не само седмични и годишњи пазари недјељом и празником да се нијесу држали, него тијех дана нијесу се ни дућани отварали. Ако си дошао био у град ради трговачких послова, па нијеси могао свршити их у суботу морао си остати до недјељника и чекати да се дућани отворе. Наши пређашњи Митрополити настојали су, да се међу Хришћанима одржава поштовање недјељних и празничних дана, и турске-нехришћанске власти ишле су им томе на руку. Био је негда обичај, да по један или двојица од црквене општине са полицијом у свечане дане пази на то, да Хришћани не би чинили какве трговине, и који би се ухватили, онда би се предмет њихове трговине плијенио у корист цркве. Мало по мало овај се надзор доцније сасвим напустио тако, да данас свако без разлике дана води трговину у свако доба, и готово је има највише недјељама и празницима.

Није то давно било, сви ми мало постарији још добро памтимо, кад се у нас не смједоше држати никакви пазари недјељним и празничним данима, а знамо и ово сада, када се држе, па настаје питање: Ко се тиме поможе? Ко се обогати? Нико. Свак ће вам рећи да све бијаше прије боље, него данас, и да се од прије Бог боље поштовао, него данас, па за то да је боље и помагао. Изузећемо из овога по гдје кога механцију, који се можда до некле тиме помогао, али за то опет видимо да обично доцније и он је хрђаво прошао; таквومه народ обично рече: „с врагом дошло, с врагом и прошло“. И сељак и варошанин у недјељним и празничним пазарима у нас упропашћује се и морално и материјално. Наши сељаци

и сељанке дигни од куће оно, што има за продају, донеси на пазар, па продај, у дућану за куће узми што год или не, па онда и женско и мушко од механе до механе док се дође кући у неко доба ноћи пуне главе, а празних шака; а што је најжалосније опажа се, да је у таким приликама код наших женскиња почео се губити онај стари српски женски стид и поштење, који немаше себи пара у свијету! Срећом наше варошко женскиње од овога су веома далеко. С те стране оне заслужују још потпуно поштовање и уважање. Оне су вазда код куће и раде кућевне послове, а недјељом и празником највише су у цркви. За пазаре мало знаду. Наша варошка мушка млађарија у доцније вријеме врло се почела пићем кварити по механама недјељом и празницима. Има их и таквих да их жене својим вриједним рукама издржавају, а они највише да пијани кући долазе и тада своје вриједне жене злостављају и туку. Оваке битанге полиција би имала врло строго држати, механе раније у вече да затвара, а недјељом и празником не би требало никако ни да се отварају.

И тако, ако искрено желимо среће нашем и варошком и сеоском свијету морамо настојати, да се недјељом и празником код нас укине свако трговање, па да нам Господ Бог мјесто проклетства свима пошаље своје милости и благослова. Не треба се плашити тога, ако би се пазари држали у просте дане да би се тиме помогли нехришћани. Наш је народ вјере или хришћанске или мухамеданске. Изувимајући остале празнике први светкују недјељу, а други петак и по томе најзгодније би било за седмичне пазаре одредити суботу. Што се тиче осталог празника да ће ићи Мухамеданцима на руку да се помогну, ни то не треба ми-

слити; јер Мухамеданци ако ће трговати треба да тргују са Хришћанима.

Рећи ће нам неки, ако се пазари пренесу са недјеља и празника на други који дан млађарија ће остати беспослена, шта ће она онда радити? Жалосно ли је ово чути! Гдје су нам старјешине кућевне, које треба да имаду уважења код својих млађих? Нека домаћин, кад у ове дане чује звоно поведе своју млађарију у цркву, па нека се сви тамо моле Богу и слушају Божију ријеч; а кад се из цркве поврате кући нека сваки са својом породицом раздијели своју празничну трпезу. По томе домаћин нека пита своје млађе шта су чули у цркви и нека о томе води с њима разговор; а који умије нека узме св. Писмо или другу коју корисну и моралну књигу, па чита да други слушају. Они, који незнају читати, нека слушају код оних, који знају, и нека се

потруде, да и сами науче, и то неће ни мало бити тешко, јер је наше писмо врло лако научити. Па гдје су нам још наше гусле и наше јуначке народне пјесме? — Овако треба да се проведу недјељни и празнични дани. Кад се овако узради сваки ће једва чекати недјељу и празник и чисто, кад буде крај тога дана, жалиће, што га још не може продуљити.

Свештеници, браћо! Од нас се највише очекује, да порадимо сваки у својој парохији са људима да се у нашем народу проводе божији дани по Божијој вољи. Ми смо они, који смо на првом мјесту позвани да радимо о срећи и спасењу нашега народа, ми морамо народ опомињати на испуњавање закона и дужности његове. Не смећимо са ума ону св. апостола Павла: „Тешко мени, ако *Еванђеље не проповиједам*“ (I. Кор. 9, 16).

Поп Јован Гргуревић.

О разлозима који раскидају брачну везу, и о судском поступку у парници за раскид брака.

Написао: Тома Алагић, прота, професор Богословије.

(Наставак).

В. Неканонички разлози.

І. Лудило.

„Ако је чија жена толико помућена умом, да већ и гвоздене окове носи, а муж изјављује, да се не може уздржавати, и да жели узети другу, да ли у такоме случају може узети другу?“ На ово питање одговорио је александријски патријарх Тимотије († 385.) у својој 15. правилу овако: „У овоме се послу *ирелуба* јавља по сриједи, нити у погледу овога ја имам, или налазим шта да одговорим; а по *духовној пресуди не мора*“¹⁾. Прије Тимотија имађаше на исто питање да одговори чувени римски правник Улпијан († 288. по рођ. Христ.), казавши, да полуђели муж или полуђела жена нема права

да иште раскид брачне везе с тога, што немају праве способности пред законом, — мишљаше Улпијан, да је правично допустити *здроме мужу или здравој жени*, да иште раскид брачне везе. Одговор Улпијанов ушао је касније у *пандекте* или *дигесте*, т. ј. у зборник правничког права, који је добио силу вриједности за владања Јустинијанова, 16. децембра 533.. Овај зборник забрањује брак са лудим човјеком или са лудом женом; но ако је брак већ отпочео и ако се лудило послѣје тога показало и понавља се од времена на вријеме (као и падавица или горопад), и није тако јако, да не би могао живити муж са болесном женом, или жена са болесним мужем, препоручује да здрави брачни друг трпјељиво сноси несрећу свога друга, говорећи: „Човјекољубље иште, да супрузи дијеле

¹⁾ Види Милашев „Зборник правила“, II. издање (1886.), страна 309.

и радост и жалост“. — Али ако је лудило тако јако, да није могуће заједно живити у браку са таким супругом, и ако је још услијед тога опасан по живот свога друга и своје најближе околине, и ако нема наде, да ће оздравити, тада допушта здравоме другу да тражи раскид брака.

Касније је забранио Јустинијан у својој 117. новели (гл. 12.) оваке раскиде брачне. С тога и зборник, који је познат под именом цариградскога патријарха Фотија или *номоканон у четрнаест напписа*, и који вриједи као основни канонички зборник у православној цркви, *не признаје овај разлог* грађанскога права¹⁾. И цар Лав Исаврјанин био је против наредбе *пандекста* о овоме предмету. Али ју је цар Лав филозоф у својијем двјема новелама, т. ј. у новели 111. и 112. опет поновио и одредио, да муж послје три године може тражити раскид брака, а жена послје *пет* година, кад се докаже, да је болест *неизлечива*²⁾. У првој доказује цар основ брачнога раскида расуђујући, да би мало одговарало брачноме смјеру, кад би неке хтјели наметнути бреме, да цијелога вијека живи са полуђелим другом. Да је истина лијепа ријеч, коју *јеванђеље* проповиједа, да муж и жена чине једно тијело³⁾, но да се баш за то не може одобрити оно, што се противи напјери ове божанствене ријечи; да би раскид био свакако неправичан, кад би потрајало онако стање, као кад је склапан брак; али кад *здрави* брачни друг не налази ни једне радости, коју брачни живот обећава, и кад би поврх свега морао прегорјети наду на подмладак да му онда ваља опростити, кад иште да така *веза* буде прекинута. За овием наређује цар, да муж полуђеле жене има *три* године ову несрећу да сноси, и да тек онда, кад зло никако не престане, може брак бити раскинут, а муж од несноснога стања бити ослобођен. — У другој, т. ј. у 112. новели понавља повод горњој одредби, и да га још боље оправда додаје, да, кад развратан живот, одступ од вјере, импотенција и друге неприлике могу да буду разлог за раскид брака,

¹⁾ Натпис 13., гл. 30.; но ипак наводи све прописе грађан. права, који се односе на раскид брака услијед јаког и опасног лудила.

²⁾ Епиториј на стр. 96. наводи: „Κατὰ τὰς Νεαρὰς 111, καὶ 112 τοῦ Λέοντος εὐρισκομένης καὶ παρ' Ἀρμενοπούλου, ἐπελιθοῦσης μανίας μετὰ τὸν γάμον, ἢ μὲν γυνὴ δύναται μετὰ πενταετίαν ἄλγη, καθ' ἣν ἀποδεικνύεται ἀνίατον τὸ πάθος, νὰ διαψευχθῆ, ὁ δὲ ἀνὴρ μετὰ τριετίαν“.

³⁾ Мат. гл. 19., ст. 5.

још прије може бити *лудило*, које гледајући на величину зла, све друго надмашује; да се овдје не би могло приговорити, да због благослова, који црква даје браку, остаје брак *неразрјешив*; јер да би шта више значило не познавати суштину благослова, кад би се мислило, да благослов држи брак ондје, гдје лудило не да, да се брачне дужности извршују, и гдје би подмладак, ако би га било, на који обично то зло прелази, служио грађанскоме друштву на највећу штету; да, управо због тога, да се очува црквена форма брака, и да се предуприједи друга зла, треба овај разлог сматрати за оправдан⁴⁾.

Прије него што би дошло до раскида брака, грчко-римски закони су заповиједали, да се докаже, да није крив здрави брачни друг лудилу свога друга. Ако се власт увјерила, да је кривица до здравога супруга, онда је овај морао издржати осим црквене још и грађанску казан. Пошто би болесни супруг био развјенчан због *јаког* и *опасног* лудила, враћао би се кући родитељима или сродницима; а ако није имао ни родитеља ни ближњих сродника, ишао би у манастир. — Практичку вриједност споменутијех двију новела цара Лава филозофа, потврдио је касније и цар Нићифор Вотанијат (1078.—1081.). Па и неке канонисте свједоче, да се и црква управљала по садржају горњих двију новела⁵⁾. — Као што се види ни грчко-римско право, ни црквена пракса није рјешавала овај предмет свагда једнако, и ако је црква имала пред очима циљ хришћанскога брака, начело, да болест или *немоћ*, која се покаже за вријеме брака без кривице једног или другог супруга, не може бити разлог, да се брак раскине. На суђење о овоме утицале су разне прилике моралног и материјалног стања супруга и њиховијех сродника, прописи грађанскога права, често пута неопходна потреба, да се раскине брак *таким* супруга. Каноничке подлоге за раскид

⁴⁾ Zhishman, спом. дјело стр. 771.

⁵⁾ Валсамон у тум. 30. гл., 13. натп. номоканона Фотијева у тум. 15. правила Тимотија алекс. стоји: „Ἐκ δὲ τῆς νεαρᾶς τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου, δέδοται τῷ ἀνδρὶ μα. νομένης διηρητῆ μανίας τῆς γυναικός, λυεῖν τὸν γάμον τοῦ δὲ γάμου λυθέντος, ἔξεστι τῷ ἀνδρὶ ἐτέραν νομίμως εἰσεκκίσασθαι“. Т. ј. „По новели цара господина Лава филозофа, допушта се мужу полуђеле жене, ако лудило не престане, да разријешити брак; и пошто је брак разријешен, слободно је мужу другу законито узети“. (Zhishman спом. дјела страна 772., пр. 2. — Испор. Бердникова: „Кратки курс церк. права“, страна 116.; „Странник“ (дух. журнал) од године 1892. Фебруар, стр. 260.

брака није имала; јер осим 15. правила Тимо-
тија александријскога, које се томе противи, мо-
жемо навести још и одредбу сабора, који је др-
жан на западу у Орлеану године 533. У својој
11. правилу тај сабор говори: „Склопљени бракови
(matrimonia contracta) у случају болести, не могу
по вољи странака бити уништени¹⁾. — Овдје
бијаше говор о лудилу, које се по склопљеном
браку покаже. Али лудило, које је прије брака
постојало, вриједи и по старим и по данашњим
црквеним и грађанским законима, као *пошпана*
сметња браку; и ако је брак у лудилу закључен,
владика га проглашује да не вриједи. Осим овога,
казне се сви, који су радили да буде такав брак
склопљен²⁾.

II. Прилепчива болест.

Прилепчива болест (губа) као така, опасна је
по здравље и сами углед друге брачне стране, не
рачунајући овамо још и такве прилике, у којима
услијед јаке и прилепчиве болести престаје мо-
гућност тјелесног саживљаја између мужа и
жене. Заразна хронична болест спомиње се као
разлог за раскид брака, само у *еклози* П. цара
Лави Исаврјанина, а отуда је прешао у словенску
Крмчију. Црквена пракса у разнијем крајевима
при рјешавању овакијех питања није била свагда
и свуда једнака. Са хришћанскога гледишта не
би требало да се раскине брак између мужа и
жене, кад једно или друго допане губе или
друге које заразне и сличне болести без своје
кривице, или кад се за вријеме брака појави ка-
кав тјелесни недостатак, који стоји на путу
брачном саживљају. Хришћански супруг треба
да тријелживо сноси несрећу свога брачнога друга.
По при рјешавању овакијех случајева утичу
разне прилике, које гоне позвану власт, да до-
несе одлуку за или против раскида такога брака.
Има доста случајева, кад је боље и за самог
болесног супруга, да је даље од здравога друга.

У јуридичким споменицима, који су врије-
дили у Русији, у *закону судном* глава 32. стоји:
„Раздѣлѣтѣ лѣжь отъ жѣны скога, лицѣ ка недѣгѣ про-
кажѣнѣ кпадѣтѣ. Пѣки же раздѣлѣтѣ жѣна отъ лѣжѣ ского,

¹⁾ Hefele: Conciliengeschichte, Freiburg in Breisgau 1875., св. II., стр. 757.

²⁾ Види: Опћег грађ. законика за царевину аустриј-
ску § 48.; грађ. зак. за краљ. Србију § 74. и § 93., т. 3.;
рускога Свода гражд. зак. изд. 1887., т. X., ч. I. ст. 5.; а
§ 137. кавн. законика за краљ. Србију гласи: „Свештеник,
који у случају § 74. грађ. законика, вјенча какво лице,
знајући да је бјесомучно или лудо, да се кавни затвором до
годину дана“.

лицѣ ка недѣгѣ прокажѣнѣ кпадѣтѣ“. — У петоме дијелу
тачке 7. бугарскога егзархатскога устава казано
је, да се због лудости или епилепсиа
брактатѣ не расторгѣва, освѣтѣнѣ въ краена
случаи³⁾. У Русији данас вриједи синодална на-
редба о овоме предмету од 22. марта 1729., по којој
синод задржава себи право, да расправи и раскине
брак услијед прилепчиве или друге какве болести,
која стоји на путу тјелесном саживљају између
мужа и жене; пошто се увјерио прије о болести
на основу писмене љекарске свједочење и мишљења.

Као што се из даљнега поступка тамошње
цркве у овакијем приликама види, ријетко се и
врло тешко допуштао оваки раскид брачне везе⁴⁾.

Ако је болест наступила услијед блудног
живота мужа или жене, онда не може бити сумње
о томе, да невинна страна има право, да иште
раскид брака, јер је ту већ прељуба по сриједи,
а камо ли, кад се с њоме још и опасна и не-
изљечива болест здружи.

III. Многогодишња робија.

Новије грађанско законодавство ријешило је,
да може бити разлогом, да се раскине брачна веза,
и злочинство које почини муж или жена, и за
које је прописана казна тешком тамницом од *пеш*
година најмање, *ако хоће невинна страна*, да буде
ријешена брака с другом, који је осуђен на то-
лико и више година робије⁵⁾. По § 115. опћ.
грађанскога законика за царевину аустријску
овај разлог овако гласи: „Кад је супруг окривљен
због злочина, који повлачи за собом казан осуде
најмање на *пеш* година тамнице“. У § 94., тач. 3.
грађ. зак. за краљ. Србију наведен је овај разлог
овако: „Злочинство супругом једним учињено,
због ког је казан узакоњена и судом над њим
изречена на робију или заточење дуже од 8
година, ако невинна страна за вријеме, док те
казни трају, иште развод; а ако га за то вријеме
не иште, остаје брак у својој сили“. — Као што
се види, грађански закони допуштају раскид
брака редовнијем путем, кад је човјек осуђен
због злочина *као супруг*. Кад учини злочин прије
брака, и кад послѣје осуде на робију од пет,
осам или више година, узме неку особу за сво-
јега брачнога друга, приказавши се под лажнијем

³⁾ В. Милашево „Црквено право“, стр. 598., т. 2. и
дотичну примједбу.

⁴⁾ Бердниковъ „Кратки курсъ церковнаго права“. Ка-
занъ, 1888., стр. 121.

⁵⁾ Грађ. законика за цар. аустријску § 115.; за краљ.
Србију § 94., т. 3.; руског грађ. законика т. X., ст. 45.

именом, или побјегавши испред казне, или под-
несавши лажне свједошбе, да није осуђен на
тешку тамницу; или, пошто је утекао из затвора
и под туђијем именом приказао се властима и
преварио их, да је помилован, — тада се, пошто
се сазна за право његово име и стање, и кад га
тужи невина страна, проглашује брак да не ври-
једи, т. ј. узима се као да га није ни било¹⁾. —
Кад је пах издржао казну и послје тога сту-
пио у брак, онда нема нико право, да иште да
буде раскинут брак или да буде проглашен да
не вриједи, јер кривац, пошто издржи казан,
опет постаје учесником опћих грађанских права,
у колико судском осудом изречно није скучен у
некијем грађанскијем правима кроз 5 или 10 го-
дина послје издржане казне²⁾. У осталом, мора
се мислити, да је брак од добре воље склопљен
са лицем, које је издржало неколико година ро-
бије; а ако нека особа није знала, да је њен друг
у браку био на робији, и послје тек за то са-
зна и поднесе тужбу против свога друга због
пријеваре, нема вриједности, јер по закону из-
држана казан покрива злочинство³⁾.

Може невина страна искати, да буде рас-
кинут брак тек онда, кад највиши суд потврди
осуду, коју су изrekli нижи судови, било да је
кривац учинио злочин као супруг или прије
него што је ступио у брак⁴⁾; дакле, чим је пот-
врђена осуда од највишега суда, невина страна
има право да иште раскид брака, макар био кри-
вац послје и помилован, јер милост учињена
једноме, не може крњити право другоме. Докаже
ли се касније, да је жена или човјек као супруг
невин осуђен, и кад га суд за невина прогласи,
тада друга страна не може више искати, да се
ријеша брака са тијем својијем другом, јер кад
се неко прогласи за невина, онда се са осудом
укидају и пошљедице њене. Исто тако, ако је
изречен већ раскид брака, али слободна страна
није још ступила у нови брак, а међу тијем је
њен друг у браку проглашен за невиног, може

овај, за невиног проглашени супруг, да поднесе
молбу, да се укине одлука, којом се раскида
његов брак, јер док се одлука не укине, има
пред законом своју потпуну вриједност. Ако је
прва страна послје осуде друге стране и по
формалном раскиду брачне везе од стране поз-
ване власти, ступила већ у нови брак, т. ј. прије
него што је друга проглашена за невину, или
прије него што је помилована, или прије него
што јој је снижена казна испод *пет* година⁵⁾.
онда нови брак остаје у крјепости, пошто сваку
осуду законито изречену закон мора држати
за праведну, док се на основу противних и
јачих разлога не укине. — Докаже ли се, да
и друга страна има ма и најмањег дијела у зло-
чинству, тада губи право на раскид брака са своји-
јем другом, који је осуђен најмање на 5 односно
на 8 година тамнице. Губи право и онда, кад је
ћутећи или јавно пред свједоцима одустала од
свога права, кад је опростила своје другу и с
њиме живила све до његова затвора, од добре
воље, а не услијед бијења и пријетње од стране
кривца или његовијех сродника и пријатеља.

IV. Неодољива мржња међу супрузима.

Овај разлог истакнут је као да вриједи и
за православне, у грађанском законнику аустријском
год. 1811., и грађанском законнику румуњском
године 1864. — У аустријски грађански зако-
ник ушао је из патента о браку цара Јосифа II.
од 6. марта 1786, који у § 57. наводи „*odium
capitale inter conjuges*“, т. ј. *велика мржња из-
међу супруга*, за протестанте као разлог који
раскида брак. Послје, кад је декретом бечке
дворске канцеларије од 20. новембра 1820. уста-
новљено, да прописи § 115. грађанскога зако-
ника за царевину аустријску треба да вриједи
и за бракове православнијех у аустро-угарској мо-
нархији, погрјешно је узето, да овај протестански
разлог вриједи и за православне, и према томе
се поступало у брачним парницама. Та погрјешка
потекла је отуда, што није узет прави и стварни
смисао ријечи, које су у почетку § 115. наведене,
и које хоће да кажу, да овај разлог вриједи
само код онијех, код којих вјерски појмови могу
то оправдати⁶⁾.

¹⁾ Испор. грађ. зак. за цар. аустр. §§ 57. и 61.; за
краљ. Србију § 93., т. 6. и 7.

²⁾ Испор. казненог закона за Босну и Херцеговину §
35.; за цар. аустр. §§ 26. и 225.; за краљ. Србију §§ 18.,
34., 35., 36., 37., 310; и закона о поступку (II. дио. казн.
вак.) §§ 349. и 350.

³⁾ Казн. зак. за цар. аустр. § 225.

⁴⁾ Грађ. зак. за краљ. Србију у § 93., т. 7. говори,
да се брак укидава: „ако је закључен с лицем, које је
учинило злочинство прије брака, али је послје овога за
исто осуђено на робију или заточење, ако невина страна
закључена“.

⁵⁾ У Србији испод 8 година.

⁶⁾ Ријечи: *gestattet das Gesetz nach ihren Religionsbe-
griffen*“, преводили су неки: „јер се то слаже са вјерским
појмовима њихове цркве“, мјесто: „у колико то допуштају
њихови вјерски појмови“. (Види Милашево „Црквено право“,
стр. 598.. т. 4. са дотичном примједбом.)

Има прилика, у којима се брак *уништава* или *незаконитијем* проглашује, т. ј. кад владика проглашује неки брак да не вриједи с тога, што је склопљен против постојећег реда и закона, као: кад је брак склопљен силом; са лудим човјеком или са лудом женом, у блиском сродству по крви, или по кумству¹⁾; или по пријатељству;

¹⁾ Канонички забрањен брак у прва четири степена (види турскога сабора правила 53. и 54.).

за жива мужа или за живе жене, а пређашњи брак није још раскинут; са момком или дјевојком, која нема потпуног, законитог узраста; са калуђером или калуђерицом, у опште са особама, које су примиле већ свештенички чин; са *нехришћанском* особом и т. д.

(Наставиће се).

Догмат о светоме посту.

Преводи слободно из „Камена вјере“ Вид. Парезанин, богословац у Рељеву.

(Наставак.)

Други дио.

Камен спотицања и саблазни.

Глава прва.

О посту у опште.

Спотикање прво.

У 1. и 9. глави књиге *Битија*, као и псалму 8. св. Писмо јасно говори, да је Господ Бог све створио ради човјека: „По томе рече Бог да начинимо човјека по својему обличју, као што смо Ми, који ће бити господар од риба морскијех и од птица небескијех и од стоке и од цијеле земље и од свијех животиња што се мичу по земљи“ (Бит. I. 26). На другоме мјесту читамо ове ријечи: „И Бог благослови Ноја и синове његове, и рече им: *рађајте се и множите се, и напуните земљу; и све звијери земаљске и све птице небеске и све што иде по земљи и све рибе морске нека вас се боје и страше; све је предано у ваше руке. Што се год миче и живи, нека вам буде за јело, све вам то дадох као зелену траву. Али не једите меса с душою његовом, а то му је крв*“ (Бит. IX. 1—4.)

Осим тога налази се још и ове ријечи: *Све си пошчинио његовој власти: овце и волове све, као и стоку пољску и птице небеске и рибе морске. Из овијех ријечи св. Писма види се јасно, да је Господ Бог створио све у корист човјека, и све њему*

дао на расположење и управу. Али има некијех животиња, које не служе човјеку ни за што друго осим за јело, као што су: патке, гуске и томе подобна.

Ако дакле наша св. црква овакове дарове божије, које нам Бог даје, забрањује јести, тијем одбацује те дарови и показује се Богу неблагодарном.

Исправљање онијех, који се спотичу.

Бог није створио све животиње само за то, да служе човјеку за јело; него је створио неке животиње, да се њима хране друге животиње, неке ради лијека, неке пак ради украшења насељене и ради тога, да служе на похвалу својему Творцу; за то дакле, да би ми, гледајући различне родове животиња, величали Онога, који је све најмудрије створио.

Сваку храну створио је Бог ради човјека, али се она употребљава у разна времена и у разнијем мјестима. За то опет црквени закон није противан вољи божијој, кад само у неке дане забрањује нека јела, а у друге дане (у извјесна времена) не забрањује опет никаквијех јела која се једу.

Спотикање друго.

У књизи пророка Исаије, глави 58; говори Господ Бог: „Ишту од мене судове праведне, жеде приближити се к

Богу. За што постисмо, веле, а ти не погледа, мучисмо душе своје а ти нехтје знати? Гле, кад постите, чините своју вољу и изгоните све што вам је ко дужан. Ето постите да се прете и свађате и да бијете песницом безбожно. Немојте постити тако као данас, да би се чуо глас ваш. Таки ли је пост који изабрах да човјек мучи душу своју један дан? да савија главу своју као сита и да стере пода се костријет и пепео? То ли ћеш звати пост и дан угодан Господу? А није ли ово пост што изабрах: да развежеш свезе безбожности, да раздријешииш ремење од бремена, да отпустиш потлачене, и да изломите сваки јарам? Није ли да преламаш хљеб свој гладноме, и сиромаше прогнанае да уведеш у кућу? кад видиш гола, да га одјенеш, и да се не кријеш од својега тијела?“ (Исаија 58. 1—7). Слично овоме налази се у књизи пророка Јеремија и Захарија.

Угледајући се на ове ријечи св. Писма, противници поста мисле, да није пост угодан Богу, и да постом поштевати и умилостивљавати Бога не можемо.

Писправљање онијех, који се сиотичу.

Ова свједочанства св. Писма служе више нама него вама, противници. Јер кад говори Бог, да му није угодан пост, ако се ко не стара да поправи морал свој, јасно показује тијем, да је пост, који је скопчан с правдом и поштењем, и којим се живот у ствари поправља, Њему врло угодан. А о овоме увјеравају нас горе наведене ријечи из св. Писма, јер Господ Бог вели: *Кад постите, чините своју вољу и изгоните све што вам је ко дужан и бијете песницом безбожно.*

Не изабрах таки пост — говори Господ — него пост који ја љубим, а развратку вољу вашу, која пост разорава, мрзим.

Пост је изврсна храна, пост је одвећ слашко брашно, јело, кога похваљује анђе у књизи Товита, говорећи: „Боља је побожна молитва с милостињом, него благајница злата“.

Али ако се ова прелатка храна (постови) не узима од своје воље ради искреног исправљања живота, онда таква изврсна храна неће бити достојна небеске трпезе, а вкус њезин биће мрзак Богу. О овоме дивно говори св. Јован Златоуст, тумачећи II посланицу Коринћанима: *Сагријешите Ниневљани некада и ово учините, што чините и ви сада, поштам, каква им је била за то корист? Приложите пост ранама, и то врло велики пост, и падаху ничице, и облачашу се у костријет и у пепео, и плакаху, а уз то још уложите и промјену живота. Пштам дакле шта им је од свега тога помогло да оздраве?*

Ево шта о томе говори св. Писмо: „И видје Бог дјела њихова, гдје се вратише сваки са свога злога пута; и раскаја се Бог ода зла које рече да им учини, и не учини“ (Јона III. 10). А то не учини Бог за то, што видје пост, и костријет и пепео (не велим да то није пост) него оно што је од поста боље, на име, што се удалише од сваке злобе.

Тако цјевамо и у „Триоду“ на вече понеђељника прве седмице на „стиховник“: „Постимо постом угоднијем и повољнијем Господу. Истинити пост удаљује све што је зло, уздржава језик, угушује љутину и тјелесне жеље; он чува од лажи, клеветања и клетве“, и т. д.

Из свега овога очито се види, да је пост са поправљањем живота врло повољан Богу. И такав пост установила је св. православна црква као мати својијем вјернијем синовима, и то особито св. четрдесетницу, када сви исповиједају своје

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

грјехове, с покајањем и обновљењем живота.

Спотикање треће.

У књизи пророка Јоила говори Господ: „Раздерите срца своја а не хаљине своје“ (II. 13.).

А то значи: Дужни смо обраћати се Богу сакрушенијем срцем а не с изнуренијем — изнемоглијем тијелом.

Исправљање онијех, који се спотичу.

Ради чега су, противници, ове слиједеће ријечи: *Обратите се к мени — говори Бог — свијем срцем вашим, са глафу, са плачем и са жељом?* Овдје се, дакле, јасно види вапа обична превара. Али је и ваше тумачење горњијех ријечи по све неправо, јер раздирање хаљина није знак поста, или другога убијања тјелесног, него је знак неке болести, или ревности, као што ап. Павао и Варнава раздријеше хаљине на себи онда, кад им Ликаонски становници шћаху да принесу жртву. (Дјела ап. XIV).

Глава друга.

Спотикања о камен св. Писма новог завјета о посту у опште.

Спотикање прво.

Господ наш Исус Христос, одговарајући неком приликом књижевницима и фарисејима на њихово негодовање против Његовијех ученика, рекао је: „Не погани човјека што улази у уста; него што излази из уста оно погани човјека“ (Мат XV. 11.).

Исправљање онијех, који се спотичу.

Ако ове јеванђелске ријечи примимо просто без икаквога тумачења, то нити пијанство, које улази кроз уста, скврњава човјека, нити је воће, које бијаше забрањено у рају и од којег наши прародитељи једоше, оскврњавило оне, који једоше од њега,

Св. оци тумаче о томе двојако, и то овако:

Прво. Јело, које улази кроз уста, не погани човјека са својијем бићем, јер је свако јело вештаствено (стварно); дочим душа људска је невештаствена (неда се виђети ни опипати). Али, ако се ушљед јела појаве пошљедице, као: неваљале тјелесне жеље, самовоља, непослушност и у опште преступање заповиједи: тада већ јело погани човјека, не по својему вештаству, као што рекосмо, него по тјелеснијем жељама, самовољи, непослушности, неузддржљивости, и преступању заповијести.

Друго. Читај ријечи Христа Спаситеља у јеванђељу Матијеву, глави 15., па ћеш сазнати шта значе оне, т. ј. те ријечи. Јудејима служаше на саблазан онај, који би јео пред њима неумивенијех рука, јер мишљаху, да је јело, кад се једе с неумивенијем рукама, погано, те тако да погани и душу. Христос дакле, видећи њихово безумље, учи их говорећи: *Лице-мјери! не погани човјека то, ако једе с неумивенијем рукама.*

Спотикање друго.

Исус Христос, шаљући своје апостоле да проповиједају, говори им: „У коју год кућу уђете, најприје говорите: мир кући овој. А у оној кући будите, и једите и пијте што у њих има“ (Лука X. 5; 7) Слично овоме говори и ап. Павле, који каже: „Све што се продаје на месарници, једите, и ништа не испитујте савјести ради. . . . Једите све што се пред вас донесе“ (I. Кор. X. 25.).

Ко ће се дакле усудити да одузме слободу, коју даде Христос и апостоли?

Исправљање онијех, који се спотичу.

Господ наш Исус Христос није нас ослободио онијем својијем ријечима да можемо преступати црквени закон, него

нас тијем учи уздржању и умјерености; т. ј. кад нас ко год прими као странце у кућу своју, да не иштемо скупочије-нијех и лијепијех јела, него да се задовољимо онијема, која нам се донесу за јело, па ако и не би била таква, каква би ми шћели. Тако св. оци, као: Амвросије, Теофилакт и други, тумаче. И није сумњиво, да Господ говори само о тијем јелима, која се у различна времена и на различнијем мјестима једу. Не говори дакле о јелу, у коме другоме смислу, као о месу свињешем у оно вријеме, кад постојаше закон Мојсијев. . . .

Тијем начином говори и св. апостол Павле: „Све, што се купује на месарници, једите, и т. д.“ А он исти каже на другојем мјесту, да треба испуњавати заповијести сабора Јерусалимскога, кад вели, да се ваља чувати од удављенога, и од крви, и од идолопоклоничкијех жртава. За то заповиједаше, да ко не купује на месарници крв, која се продаје, нити удављено идолопоклоничко месо. . . . А у посланици Римљанима говори: „Добро је не јести меса, и не пити вина, и оно не чинити, на што се твој брат спотиче, или одашта гори постаје или слаби (XIV. 21.). Он много више жељаше, да се пост, који је установљен црквом, чува, којег ако ко не чува, он не само да чини саблазан браћи, него се тијем показује неуздржљивијем и непослушнијем.

Спотикање треће.

Св. ап. Павле, пишући посланицу Колошанима, говори: „Ако дакле умријесте с Христом стихијама свијета, за што се као живећи у свијету препирете: Не дохвати се, не окуси, не опицај; које је све на погибао ономе, који чини по заповијестима и наукама људскијем?“ (II. 20.).

Исправљање онијех, који се спотичу.

Св. ап. Павле не говори о законима црквенијем, као што би се могло разумијевати из горњијех његовијех ријечи, него о старозавјетнијем обредима Левитâ. Тако ове ријечи: „Не дотакни се, нити окуси, ни опицај“, — тумачи св. Златоуст са осталијем овако: „Не дотакни се, т. ј. трупа умрлог човјека, и мјеста, на коме је жена немоћна сједила мјесец дана; нити окуси, т. ј. свињског или зечијег меса, и т. д., јер је то све забрањено у књизи Левитâ.

А ово се лако може разумјети из шљедећијех ријечи ап. Павла: „Да вас дакле нико не осуђује за јело или за пиће, или за какав празник, или за младине, или за суботе, које је све било сјен од онога, што ће доћи“ (књ. II. 16.). Овђе дакле видите, противници, да се све ово односи на закон Мојсијев.

Противници наваљују, говорећи: све ово, о чему рекосмо у тумачењу, установљено је Божијим законом у књизи Левитâ. А Павао говори о заповиједима и наукама људскијем.

Али св. Златоуст у седмој бесједи Колошанима говори овако: „Ап. Павле говори по заповијестима и наукама људскијем, јер и закон Левитски у новом завјету друго је учење људско пошље времена“.

Вјероватно је, да ап. избличава оне, који забрањиваху нека јела, као нечиста по својој природи, и говораху: Не дотакни се нити окуси нити опицај, да се не оскврњавиш. А ово је далеко од учења наше св. православне цркве, која призваје, да је добро све, што је Бог саздао. А што се тиче јела, која у извјесно вријеме забрањује јести, не вели, да су она ради тога погана, нити то осуђује, него осуђује нечистоћу неваљалијех жеља и дјела.

Спогицање четврто.

Св. ап. Павле у својој првој посланици Тимотију говори: „А дух разговјетно говори, да ће у пошљедна времена одступити неки од вјере, слушајући лажне духове и науке ђаволске. У лицемјерју лажа, жигосанијех на својој савјести, који забрањују женити се, и *заповиједају* уздржавати се од јела, која Бог створи за јело са захвалношћу вијернијем, и онима, који познаше истину. Јер је свако божије створење добро, и ништа није на одмет, кад се прима са захвалношћу; јер се освећује ријечју божијом и молитвом“ (I. Тим. IV. 1—6).

Исправљање онијех, који се спошичу.

Јеретици: Манихејци, Евстатијани, Маркијонисте, Сатурнисте, и други, говораху, да је месо од сваке животиње нечисто, па се они од њега уздржаваху. (Види књигу св. Епифанија против јереси 30.; Сократа књигу другу глава 33.). А неки говораху, да је не само месо, него и вино нечисто и на одмет. Такови бијаху Манихејци, о којима пише блажени Августин у јереси 46. Такови су и сада Магометани и неки други.

Манихејци исповиједаху *два царства*: царство *свјетлости*, под управом доброга Бога и његовијех добријех духова, — и царство *тале*, под управом демона и његовијех духова. — Све пак, што је добро, долази од царства свјетлости — од доброг Бога; а што је зло — од царства тале — од злога Бога. Тако месо, вино, женидбу и друго, приписиваху зломе Богу, т. ј. да је месо животињско само по себи зло, да је вино од жучи ђаволске и т. д. Против таковог јеретичког учења говори ап. Павле: „Свако је створење божије добро, и ништа није на одмет, кад се прима са захвалношћу“... Св. Јован Зла-

тоусти, тумачећи прву посланицу апостола Павла Тимотију, у својој XII. бесједи говори: „Као што се устремљују на тврдом сидру они, који се држе вјере, тако они, који од ње отпадају, није не могу станути, но, преварени доље и гори многијем лажама, падају сасвијем у погубељну пропаст... а сад — рече — дух пак разговјетно говори, да ће у пошљедња времена одступити неки од вјере слушајући лажне духове и науке ђаволске“. А за Манихејце и друге неке јеретике и ва њихова дјела говори: да ће у пошљедна времена одступити неки од вјере. Видиш ли пак, да је узрок свакоме злу одступити од вјере“ и т. д. И св. православна црква саглашава се са ријечима васељенског учитеља, и исповиједа са ап. Павлом: *ништа није на одмет, кад се прима са захвалношћу*. А човјека, који се гнуша или вина, или меса, или брака, одлучује од себе као јеретика по 51. ап. правилу, које овако говори: „Који епископ, или презвитер или дјакон, или ма који други из свештеничког именика, уздржава се од женидбе и меса и вина, не ради праве уздржности, него из гнушавања, . . . или нека се поправи, или нека буде свргнут и искључен из цркве. Тако исто и свјетовњак“. (Види књ. Крмч. лист 13.). А што се уздржава од брака и од меса онај, који је већ примио монашки чин, то не чини за то, као да држи да је месо и брак поган, него да испуни своје обвезе у погледу уздржности од брака и меса у цијељ пошћења, ка коме се својевољно обећао.

Та зар то није глупост нападати на сву цркву, као што раде неки мали људи? Ко ће рећи тако: *Монаси уздржавају се од брака и меса за то, јер св. православна источна црква учи, да је женидба, и месо скверњаво?!*

Св. православна црква забранила је вјернијем у посне дане јести масна и друга нека јела, али не ради тога да су тобоже овакова јела сама по себи нечиста, — јер што је само собом погано не треба нигда ни јести, — него особито ради тога, да се у томе пошћењу положи сметња тјелеснијем похотима

Месо пак од животиња и птица, које се једу, пошто је најсличније нашему тијелу, више од осталијех јела, већу вољу и снагу даје људима да гријеше, и чини да се сувишне тјелесне жеље гнијезде и умножавају у њима. Ушљед тога, св. православна црква, и забранила је таква јела у дане посне, као у вријеме кајања, освећивања и обнављања вјернијех. А особито је забранила таква јела у дане св. великога поста, као у дане, кад је сам Господ постио, кад се вјерни сјећају на страдања Спаситељева, и кад се приуговљавају за пасху Господа Исуса Христа.

То исто треба рећи и за јаја и за млијеко, т. ј. црква и јаја и млијеко уз постове забрањује вјернијем својијем, ма да су таква јела на нешто нижем степену, јер филозофи веле да је *у јајима месо, које је проливено*; за млијеко пак кажу, да је оно *бијела крв*. Дакле св. прав. црква забрањује вјернијем овакова јела у дане посне, не ради тога, као да су ова јела по својој природи погана и зла — као што учашу јеретици — него због уздржности у цијељ кајања, освећивања и обнављања вјернијех, као што рекосмо, и да покажемо јавно напу послушност према црквенијем законима. Тако је и сам Бог запријетио Адаму да не једе плода од забрањенога дрвета, од дрвета за познавање добра и зла.

Тако Јонадав син Рихавов забранио је свему своме племену пити вино, — ушљед чега похваљује га свето Писмо

(Јерем XXXV.). Тако уздржавање од јела Јована Крститеља похваљује сам Исус Христос (Мат. III.).

Лажу дакле срамно противници, кад наваљују на нас пороке јеретика, који негда бијашу у опречи са правом науком цркве; јер они (јеретици), мислили да је месо погано, никад га и не једашу. А синови св. прав. цркве једу месо са благословом њезинијем у дане, када она то дозвољва, т. ј. осим постнијех или завјешнијех дана и то без икакве сумње. Тако исто пороци јеретички не могу се приписати ни монасима, који се ради светости самога чина уздржавају од меса и посте, јер су и они, прије свога ступања у тај чин, јели месо као и остали вјерни; а кад су у монашеском чину, не забрањују свјетовнијем људима јести месо у мрсне дане, нити их то саблажњава, кад кога виде да једе месо.

Противници стављају нам ово питање: Јесу ли дакле чиста јела од меса и сира, односно масла, млијека, јаја и т. д.? ако велимо да нијесу чиста, онда смо — по њиховој логици — дакле јеретици и ми; а ако велимо да су чиста, за што их освећујемо на дан свијетлога Васкрсења?

Но на то ево одговара: Кад мислите противници, да су наша јела нечиста док се не освете, то реците да је нечиста и вода прије освећења, јер и воду много пута освећујемо по уставу наше св. материје цркве. А да видимо шта шљедује из овога нашега мудровања? Запста ово: као што не једемо месо уз постове тобоже што је нечисто — што ви само наносите на вјерне, — тако не треба ни воду пити уз посте све дотле док се не освети. Осим тога из нашега лажнога мудровања шљедује још и ово: да је слободно јести месо и на сами Велики Петак, пошто се прочита над њим односна

молитва. Не варајте себе, нити друге неискусне!

Нека мрсна јела доносе се свештенику пошто прође св. четрдесетница, на име, на дан свијетлога Васкрсења, не зато, као да су она тобоже нечиста, па да се очисте свештениковијем благословом, него за то, што наступа вријеме, када ће вјерни опет почети да једу месо и остала мрсна јела, па желе у побожности оно ново јело примити као из божијих рука, односно, да им свештеник својијем благословом разријеша та јести, како би, употријебљавајући умјерно јела, могли получити користи и за тијело и за душу.

Спотикање пето.

У јеванђељу читамо да ученици фарисејски и Јована Крститеља говоре Христу: *За што ми постимо много и често се молимо Богу, а твоји ученици једу и пију? А он (Христос) им одговори: Можете ли сватове натјерати да посте, док је женик с' њима? Него ће доћи дани, када ће се ошети од њих женик, и онда ће постити у оне дане.* И одмах прилаже к овијем ријечима о новој закрпи на стару хаљину, кад вели: „Нико не меће закрпе од нове хаљине на стару хаљину, иначе ће и нову раздријети, и старој не личи шта је од новог“ (Мат. IX.; Марко II.; Лука V.). Из овијех ријечи изводимо ово тумачење: Не треба пришивати стару закрпу на нову хаљину, т. ј. старозавјетно учење и народно предање о посту, кога се ви, Фарисеји, држећи, постите, не треба пришивати јеванђелској новости. За то дакле ако старозавјетни закон ставља у дужност и учи, да се мора постити, то новозавјетни закон уништава то, разрјешује од поста.

Исправљање онијех који се спотичу.

Ријечи из св. Писма, које горе наведосте, противници, служе више нама

него вама. Јер пошто рече Христос: Можете ли сватове натјерати да посте, док је женик с' њима? одмах наставља: Него ће, рече, доћи дани, када ће се отети од њих женик, и онда ће постити у оне дане. Но ви, по својему обичају, што вам је противно, умучасте. А ми са св. православном црквом исповиједамо, да су, пошто се оте женик, т. ј. по вазнесењу Христовом са земље на небо, и апостоли постили; и за то смо још више мидужни постити у одређено вријеме.

А причу Христову о пришивању нове закрпе на подерану хаљину и о љевању новог вина у мјехове старе не тумаче св. оци: Јован Златоусти, Амвросије, Теофилакт, и други, тако, као што ви тумачите. Стара хаљина, по тумачењу овијех св. отаца, не значи старозавјетно учење нити фарисејска предања о посту, него значи — означава — саме св. апостоле, који још у оно вријеме бијаху као хаљина стара, т. ј. људи тјелесни и немоћни. А пришивање нове закрпе, по тумачењу тијех истијех св. отаца, значи јеванђелске заповиједи, од којих се једна односи на пост. Оне ријечи Христове дакле тако тумаче св. оци. Јеванђелске заповиједи о строгоме животу, као: о посту, о уздржавању од некијех јела, и о осталом, није умјесно товарити на старе и немоћне људе, какви тада бијаху апостоли и други ученици Христови. Но такове заповијести треба издавати људима обновљенијем и јакијем, какви имаху бити апостоли по силаску св. Духа на њих, када се обукосе *силом с неба.*

На тај начин тумаче св. оци и лијевање новог вина у мјехове старе.

Читајте тумачење св. Златоустог на 9. главу јеванђеља Матејевог. Тако и тумачење Августиново, кога као научена човјека ви много хвалите, у 2 књизи о

јеванђелскијем питањима у глави 18., и у књизи 8. противу Фауста у 2. глави; читајте дакле и разумијте.

Спотикање шесто.

Св. ап. Павао у својој првој посланици Тимотију говори: „Обучавај се у побожности; јер тјелесно обучавање мало је корисно, а побожност је корисна“ (I. Тим. IV. 7. и 8.)

Овђе мисле противници да је тјелесно обучавање пост, који тобоже апостол куди кад каже: „Тјелесно обучавање (т. ј. пост) мало је корисно“.

Исправљање онијех, који се спотичу.

На ове ријечи ап. Павла налазимо двојако тумачење. Прво од св. Амвросија, који под *тјелеснијем обучавањем* разумијева пост, а под ријечју *побожност* разумијева милостињу, т. ј. милосрђе према сиромасима.

Дакле кад ап. Павле говори да је тјелесно обучавање мало корисно, а побожност корисна је много, тијем учи: да пост, особито код богатијех особа, имаде малу врједност, ако се к томе не приложи још и милосрђе и дарожљивост према сиромасима. То исто говори и анђео Рафаило: „Добра је молитва с побожношћу и милостињом“ (Тов. 12.). Према томе неко је рекао: „ако хоћеш да твоја молитва излети на небо, подај јој двоја крила: *пост и милостињу*“. А и св. Златоуст у наравоучењу 77. на јеванђеље од Матеја слично овоме говори: „Пост, лежање, тјелесна чистоћа и праведност (супрушка вјерност) само онијем, који све то чине, доноси користи. А милостиња, поучавање, љубав, корист је, која прелази и на ближњега, т. ј. тијем чинимо корист не самима себи, него и ближњијем својијем“.

Друго је тумачење, које је противно горњем, на горње ријечи ап. Павла од

св. Златоустог, који каже: „Тјелесно је обучавање мало корисно, а побожност је корисна много, ушљед које се обећава садашњи живот и будући вјечни“. На ове Павлове ријечи Златоуст говори овако: „Неки мисле и говоре о посту ово: није тјелесно обучавање (пост) него духовно, јер кад би било тјелесно, то би хранило тијело; а како оно (обучавање) тијело топи, слаби и суши, није тјелесно. Дакле не говори о тјелесном обучавању. За то потребно нам је душевно обучавање, јер тјелесно обучавање — мало је корисно за тијело; а обучавање у побожности доноси плод и за садашњост и за будућност, и утјешава и овдје и тамо“.

Из овнијех ријечи види се, да — по тумачењу Златоустову — тјелесно обучавање, које мало користи доноси тијелу, — као што каже апостол, није пост. Јер како би могао рећи апостол да пост мало врједи, кад он често и ријечју и примјером побуђиваше своје ученике да поете? Како би пак могао ставити насупрот посту *побожност*, која јамчи животом садашњијем и будућијем, и која особито приличи посту, који даје и чува здравље у овоме земаљском животу (Дан. I.), а у будућем прима плаћу од Оца небескога, по ријечи Христовој: „Да те не виде људи кад постиш, него Отац твој који је у тајности; и Отац твој, који види тајно, платиће теби јавно“. (Мат. VI. 18.)?

Треће је тумачење од Кипријана у слову о двојаком мучеништву, ђе учи, да је обучавање тјелесно једино и само собом, без обучавања духа, мало корисно, кад вели: „Калуђера не може оправдати ни мјесто пусто (усамљено), ни хаљина од длаке, ни сиромашно хранење, ни падање ничице, — јер се под тијем покривалима много пута скрива дуна, која

љуби свјетска уживања, и такови обучавају више тијело него ли дух“.

За то и каже св. ап. Павао: „Тјелесно обучавање мало је корисно, а побожност је корисна много“. Али ово не говоримо као да кудимо обучавање тјелесно, којим се тијело смирава и склања на покорност духу, него ово говоримо ради тога, што ђаво својим извијањем вара кадикад овакове несмотрене, претварајући се у анђела свијетла, и таковијем обучавањем и умртвљивањем тијела уводи их у хвалисање и мисао лажљиве светости. А кад се унутрашњијем страстима, без обучавања духа, покваре, обучавајући једино тијело, тада мисле да су побожни и да и други виде њихову побожност.

Ако запиташ: Шта дакле значе Павлове ријечи? одговорићемо: Апостол помиње овђе тјелесно обучавање онијех, који у оно вријеме обично обучаваху тијело кретањем војничкијем, као: борбом, трчањем, скакањем и томе сличнијем подвизима. О овоме и на другоме мјесту говори апостол: „Не знате ли да они што трче на трку, сви трче, а један добије дар? Тако трчите да добијете. Сваки пак који се бори од свега се уздржава: они дакле да добију распадљив вијенац, а ми нераспадљив (I. Кор. IX. 24. и 25).

Апостол Павао, напомињући овакове тјелесне напоне, наставља свога ученика Тимотија к духовном подвигу, т. ј. побожности. Јер каже: обучавање тјелесно мало је корисно, а побожност корисна је много; као да би тијем хтио рећи: Знај, о Тимотије, колико се труде на трци они, који се упражњавају тјелесном васпитању ради мале користи и плаће. Кад дакле

они тако раде, т. ј. ради мале користи много се тјелесно труде, тијем више треба теби да се трудиш у побожности и духовнијем подвизима; јер обучавање тјелесно мало је корисно, а обучавање духовно и напон у побожности доноси сваке користи, као и обећање живота садашњег и будућег, и не добија распадљив него нераспадљив вијенац на небу“.

Овијем начином горње ријечи апостола Павла тумачи и св. Златоуст у 12. бесједи на прву посланицу Тимотију у гл. 4. при крају.

Дакле, ап. Павао, срањујући оба напона: тјелесни и духовни, учи, да има много више преимућство духовни пост од тјелесног; тјелесно обучавање и напон има многе трудове, но нема ништа стварно, т. ј. вјечно, а духовно обучавање и напон има вјечну и обилату плаћу.

Спотичање седмо.

Фарисеј, који је постио два пута у седмици, није отишао из цркве оправдан. Дакле постови немају никакве користи, нити наплате од Бога (Лука XVIII. 11).

Исправљање онијех који се спотичу.

Фарисеј није отишао из цркве не оправдан за то, што је постио два пута у седмици, него за то, што се узносаше са својим добријем дјелима и што друге презираше. За то дакле Господ је оправдао царинара а не Фарисеја, јер он (царинар) бијаше смирен а Фарисеј горд; дакле није за то, што је Фарисеј постио а он није. Господ каже: „Отиде овај (цариник) оправдан кући својој више од онога (Фарисеја), јер сваки који се сам подиже, понизиће се; а који се понижује подићиће се“ (Лука XVIII. 14).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Одговор на питања из пастирске праксе.

„Како при вјенчању стоје жених и невјеста, а како кумови? — Ко држи вијенце и свијеће, кад се облази око стола (налоња), ко иде за ким, а ко пошљедњи? — Је ли оправдано, што неки свештеници међу другобрачницима вијенце на рамена? — Које вјенчање свршује се при тројобрачницима, ње се њима међу вијенци?“

Оба свештенодјејства заруку и вјенчање може свештеник свршити само у присуству оних који се вјенчавају¹⁾, и у присуству свједока²⁾. Према томе је удешено и само чинопосљедовање вјенчања.

У Требнику је црвеним писменима приближежено: „По божественној литургији, свјештеник стоји пред свјатилици, предстоји у отвореном врату, пред свјатими дверима: мжкѣ оубѣ ѡдсѣню, жена же ошѣю“. Послије овога, не треба бољега коментара. При вјенчању, треба увијек да стоји жених десно, а невјеста лијево. „Кумови су позад њих двога³⁾“ као оци и свједоци, да су они драговољно дошли по божји благослов и срећу своју“.

Нешто више неједнакости има у пракси: ко треба да држи вијенце, а ко свијеће, кад се облази око стола?

Једни веле: вјереници предају своје свијеће кумовима, други се држе строго Требника, који изреком вели: „И авѣ прѣемъ ѡ свјештеникѣ, кѣмъ держащѣ создаи вѣнцы, ввращаетъ ажѣ окрѣомъ крѣга“. Ово друго остаје у снази⁴⁾, а оно прво тек је обичај,

1) К. Никольскій. „Посокъ къ изуч. уст. богослуж. прак. церкви“ стр. 682.

2) Корч. кн. ч. П. гл. 50; „Кн. о долж. Пресв.“ гл. 3. п. 123.; Сравни: § 75. аустр. грађ. зак.

3) Никола Беговић. Литургика. стр. 116.; „Б.-Х. Источник“ Год. VI. св. III. стр. 116.

4) К. Никольскій. „Пособ. къ изуч. уст. богослуж. прак. церкви“ стр. 689).

коме у Требнику нема трага. Свештеник иде први, за њим жених и невјеста једно поред другога, а за овима кумови⁵⁾.

Треће је питање: је ли оправдано, да се међу другобрачницима вијенци на рамена?

Истина је, у великом Требнику пред послѣдованіемъ ѡ двобрачномъ одштампана је „Главизна Никифора, патриарха Константинопольскаго, исповѣдника“, па је речено: „Двобрачный не вѣнчается“⁶⁾, али Никита, митрополит праклијски, (XI. в.), у своме одговору епископу Константину вели овако: „Н мѣнѣри вѣи тѣс дѣгѣмѣс ѡн ѡдѣ стѣфанѡн, ѣ дѣ вѣн тѣ мѣрѣлѣ еклѣсїѣ сѡнѣвѣи тѣ тѡѡтѣ ѡ паратѣрѣтѣ, ѡлѣлѣ кѡ тѣс дѣгѣмѣс тѣс ѡмѣрѣѡс дѣстѣрѡс епѣтѣтѣс кѡ ѡдѣс ѡдѣ потѣ дѣ тѡтѡ енеклѣтѣ, ѡдѣ ѡдѣ тѣс фѡрѣтѣтѣ тѣ епѣлѣтѣ, тѣс тѡѡтѣ стѣфанѡсѣс⁷⁾“. За то је и у Требнику приближежено: „Гдѣ оубѣ законъ двобрачный не ѡбѣчѣ вѣнчѣти, великѣ же церкви обѣчѣи, сицекал не сохрѣнѣетъ, но и двобрачнымъ невѣстнымъ вѣнцы налагаетъ, и никѣже когдѣ за сѣ ѡглаголѣнъ вѣстъ“.

Лахко је сада схватити одкуда је дошла пракса да се другобрачницима вијенци не међу на главу. Ту је могло основа наћи и то, да им се међу на рамена. Али већ је Теодор Студита осудио такав обичај⁸⁾.

У XI. и XII. вијеку може се, додуже, наћи црквених правила, која изреком забрањују полагати вијенце на главе другобрачницима⁹⁾, али то — ми већ знамо —

5) Н. Сильчичковъ. „Практ. руков. при отправ. приход. требъ.“ Стр. 79.; „Ноклѣ екрижалѣ“ ч. IV. гл. 11. § 6. стр. 378.

6) Ноклѣ екрижалѣ. ч. IV. гл. 13. стр. 381.

7) Σύνη V. 441.

8) Migne. Patrol. graec. 99. p. 1097.

9) Zhisman Eherecht. S. 414.

нема силу закона и не вриједи као опште правило у православној цркви. Наша православна догматика учи, да су видљиви знаци тајне брака: 1. *Усмена изјава* жениха и невјесте у храму пред људима, да драговољво ступају у брачну свезу и да ће супрушку вјерност сачувати до конца живота. 2. *Свечани благослов свештеника* кад вјенчава вијенцем најприје главу жениха, па онда невјесте, и при томе изговара извјесну формулу (кѣичаѣтса . . . и проч.). Па онда их благосиља десницом и говори по три пута: „Господи боже нашъ, славою и честію вѣичайа“¹⁾. Ово је чисто и утврђено учење православне цркве, и ниједан свештеник не смије то самовољно оставити или чим другим замијенити. Па напошљетку и само име „вјенчање“ као свештенодјејство тајне брака предпоставља у цркви нашој „полагање вијенаца“ на главу жениха и невјесте²⁾.

Према томе, треба разумјети и оно, што је у „црквеном богословију или црквеном словију за ученике виших разреда“ (Београд 1860. § 148. стр. 145.) доста нејасно речено: „При другом браку вијенци не полагају се на главу ступајући у тај брак лица“.

Ето, сада видимо, да су на кривоме путу сви они свештеници, који међу другобрачницима вијенце на рамена. Такав обичај може се наћи и у руској цркви. Историчар Костомаровъ вели: да је исти тај обичај био у XVI. и XVII. вијеку у Руској,³⁾ али црква га није примила као

¹⁾ Макариј. Православно-догматическое богословіе. Т. II. § 235 стр. 483; еравни: *Gora*. Елѹол стр. 330; *Златоуст* толков. на III. гл. 1-го посл. Тим; *Тертулијан* о кѣциѣ гл. 13; *Нокла* икрижалъ ч. IV. гл. 11. § 1. стр. 376.

²⁾ Макариј Прав. догм. богосл. Т. II. § 233. стр. 479.

³⁾ Очерки домашней жизни русскаго народа. Спб. 1860. г. стр. 174.

опште правило. Па како онда, тако и данас нема и не може имати основа, да се уведе нешто, што се противи чистоме учењу наше православне цркве и што су св. оци (Теодор Студита) осудили.

Истина је, црква наша налаже онима у другом и трећем браку извјесну епитимију (лаод. 1; Вас. Вел. 4), она је наредила и то, да се такав брак не свршује свечано као први, и да му се ускрате неки обреди који се при првоме провађају⁴⁾. Полагање вијенаца на главу другобрачницима остало је непромијењено као и при првоме браку, јер то је, у свези са извјесном формулом видљиви знак св. тајне брака⁵⁾.

Напошљетку остаје још да одговоримо: које вјенчање свршује се при троебрачницима, ђе се њима међу вијенци?

Први дио овога питања ријешно је ето недавно „Гласник православне даламатинско-истријске епархије“. Ту, по руском извору А. Т. Хоинацког, одговор овако гласи: „По овоме чину (послѣдкованіе ѡ второбрачныхъ) вјенчавају се не само двојебрачници у правоме смислу ове ријечи, т. ј. удовац и удовица послѣје првог

⁴⁾ Макариј. Прав. догм. богослов. Т. II. § 237. стр. 488; *Migne Patrolog. graec.* т. 155 р. 513. Τοῖς μὴ ἰκανοῖς δὲ τῆς κοινωνίας, οἷον διγάμοις καὶ ὁμοῖοις, οὐ τὰ θεῖα δίδονται δῶρα, ἀλλὰ τὸ κοινὸν πατήριον μόνον εἰς μερικὸν ἀγασμιὸν καὶ κοινωνίαν ἀγαθῶν τε καὶ ἑνώσει. ἐν εὐλογίᾳ τοῦ Θεοῦ; *Симеон Солунски* гл. 279: „Они који ступају у брак држе свијеће, да покажу своје цјеломудрије и означе присеутност благодати божје. За то св. црква не даје свима свијеће него само дјевама, јер дјеве су — како читамо у еванђељу — са свјетлом у сусрет изишле жениху. По томе другобрачницима, по чину „послѣдкованіа ѡ второбрачныхъ“, не дају се у руке свијеће“; *Нокла* икрижалъ ч. IV. гл. 10. § 5. стр. 374; *Види: Милаш*. Правосл. црквено право стр. 552.

⁵⁾ А. Θ. Хоинацкіј. Практ. рѣкок. дла икащенно-сладжителіи при иокриш. ик. чинисткѣ. отд. IX. § 65. стр. 37.

брака, него и тројebraчници¹⁾. Питање је ријешено сасвим према правилу и пракси наше православне цркве, а да поткријепимо то, ево и ових доказа: „Посљедовање о двојebraчницима — вели Константин Николскій — свршује се, кад жених и невјеста ступају у други или трећи брак“²⁾. На онда на другом мјесту читамо: „Жених, удовац по првом или другом браку, и невјеста, удова по првом или другом браку, вјенчавају се по посљедовању о двојebraчницима“³⁾.

¹⁾ „Гласн. правосл. далмат. истр. синархије“ Год. I. бр. 7. стр. 61. Задар, јули 1893.

²⁾ Пособ. књ. изуч. уст. бослуж. правосл. цркви. стр. 690.

³⁾ Н. Силванковъ. Практ. руков. при отправ. приход. тревъ. стр. 79.

А што се тиче полагања вијенаца, при вјенчању тројebraчних вриједи исто што и код двојebraчника⁴⁾.

Одговор, дакле, на стављено питање ово је: „При вјенчању стоји жених десно, а лијево до њега, невјеста. Кумови су позад њих двога. — Кад се облази око стола (налоња), кумови држе вијенце, а свијеће брачници сами у лијевој руци. Свештеник иде први, за њим брачници, а за овима кумови. Другобрачницима међу се вијенци на главу као и првобрачницима, а не на рамена. Трећebraчне вјенчај по чину „послѣдованіа ѿ второбрачныхъ“, а вијенце међи им на главу.

Златоје.

⁴⁾ А. Θ. Хойницкій. Практ. руков. дла свашц. при соверш. св. таинствъ § 65. стр. 37.

Усјечење главе св. Јована Крститеља и предања о њој.

Превео с руског: Л. Б.

О околностима мученичке смрти св. Јована Крститеља сагласно нам приповиједају св. јеванђелисти: Матеј (14, 1.—12.), Марко (6, 14.—29.) и Лука (3, 19.—20.). Проповиједник покајања, ватрени поборник закона и обличитељ неправда човјечјих — за јавно изобличење Ирода Антипе (старјешине галилејскога) због протузаконитог живљења са женом брата му Филипа још за живота посљедњега, — бјеше на заповјед Ирода у окове спутан и бачен у тамницу у кули Махернској. Но није дуго у оковима стењао проповиједник Божји. 32. године по Христовом рођењу — у доба безумне своје гозбе — Ирод, да би испунио своју заклетву и молбу кћери Иродијадине Саломије: да јој о слави даде главу Јованову — заповједи једном од својих тјелохранитеља усјећи главу Претечеву. Тјелохранитељ дође у тамницу и објави сужњу царску вољу. Праведни муж мирно се покори својој судбини, те својом мученичком смрћу предвари драговољну смрт Спаситељеву исто тако, као што је прије својим рођењем и проповједи предварио долазак Месијин

на свијет. Кад је усјечена глава била донесена у собу гдје је гозба одржавана, и на блуду (чинији) предана бестидној играчици Саломији, то Иродијада осветљиво узме у своје руке свештену главу и иглом почне бости језик, који је тако смјело изобличавао њезина безакоња.

За убијство Крститељево ускоро је правосуђе Божје казнило Ирода и безбожну матер с њерју. Не за дуго иза тога, Ирода Антипу оклевета брат Иродијадин Ирод Агрипа пред римскијем императором Калигулом због издајничких намјера против Римљана, те буде лишен своје власти и имања и послан у затвор у Лијон, а затим у шпански град — Илерду. Иродијада с њерју пратила је прогнаника и претрпјеше ужасну смрт. Безаконика Ирода и Иродијаду живе прогута земља. А што се тиче Саломије, она је овако скончала: једном у зиму прелазила је она по леду преко малене ријеке; уједаред усред ријеке провали се под њом лед и она упаде у воду до врата тако, да јој је лед јако притиснуо врат и одијелио јој главу од трупа, који је брзо пошао

на дно ријеке и утопио се, а главу јој донесу матери.

Обезглављено тијело Јована Претече, као труп кажњенога по царској заповједи, бијаше по тадањем обичају остављено несарањено. По вјерни ученици Јованови с дубоком побожношћу узеше часно тијело његово, пренесоме га у стари самаријски град Савасту, и покопаше на једном мјесту изван града. Ту су се над св. моћима Крститељевим сакупљали они ради молитвене успомене о њему и пристојећег му поштовања. А у почетку II. вијека подигнута је над гробом Крститељевим омалена црква. За вријеме императора Константина великог или при благочастивој матери његовој Јелени, часне моћи св. Јована бијаху пренесене с оног мјеста изван града и положене у подигнутом у Савести великољепном храму у част Јована Претече, у пространој погребалној пећини, усред гробница св. пророка Авдија и Јелисеја, који су скончали у Самарији. О том храму над гробом Претечевим и сада се храни предање; поклонници могу и сада виђети сачуване развалине тога Севастијскога храма. Овамо су се ушљед многобројних чудеса од часних моћи Претчевих врло многи Хришћани сакупљали, да се поклоне светињи. Год. 362. гонитељ Хришћана Јулијан одступник (апостата) намислио је обешчастити светињу; по његовој заповједи провалише незнабошци гроб великог пророка и саже-гоше кости његове. Но благочастиви иноци јерусалимскога манастира, сазнавши о том обешчашћењу, преобукоше се те умијешавши се у гомилу Јудејаца и незнабожаца, који испуњаваху вољу одступникову, успјеше да спасу драгоцјене честице святих моћи Крститељевих, шта више и пепео од костију, и предадоше их ради бољега сачувања у Александрију св. патријарху Атанасију.

Што се тиче усјечене главе св. Јована Претече, то се по свједочанству врло древног предања о оној зна ово: крволочна Иродијада, злобно се осветивши над главом обличитеља, не допусти да се она положи с осталим тијелом Крститељевим бојећи се, да Јован не ће васкрснути (као што је послје и мислио Ирод [Марко 6. 4.—16]) и изнова ју почети изобличавати за њено безбожно живљење са Иродом. С тога она узе усјечену главу Јованову у Јерусалим у дворца Иродов (у предграђу Давидову) и тамо у нечистом скровитом мјесту дворца закопа ју дубоко у земљу. За ту околност знала је само једина

благочастива Јована, жена управитеља двора Иродова — Хузе (Лука, 8, 3.). Јована потајно ноћи положи главу Крститељеву у земљани сасуд и сакрије ју на добру Иродову на гори Јелеонској. Послије много времена бивше добро Иродово постане сопственост богатог једног благочастивог Хришћанина по имену Инокентија. Једном он копаше темељ ради зидања маленога храма и случајно нађе земљани суд и у њем главу. Чудесним знацима и Божијим откривењем сазна он, да је то глава Јована Претече, с тога ју је и чувао благочасно. Но пред своју смрт сакрије Инокентије своју светињу у земљу из бојазни, да се над њом не би поругали невјерници. Кад су временом грађевине Инокентијеве остариле и мјесто помало опусти, то часна глава Крститељева дуго времена није ником била позната.

Православна црква три пут у години светкује налазак св. главе Јована Претече.

О околностима првог налазка њенога чрез два монаха постоји врло старо предање.

У вријеме Константина великога, кад је вјера Христова била призната за владајућу, два монаха путујући у Јерусалим да се поклоне крсту и гробу Господњу, нађоше часну главу Претечеву на гори Јелеонској, по предходном откривењу самога Претече, који им се двапут у сну јавио, и затим ју метнуше у врећу од камилиних длака. То је био први налазак часне главе Крститељеве. О години кад се је то збило нема тачних података. Даље предање прича, да су се монаси, који нађоше главу Претечеву на повратку из Јерусалима случајно нашли с неким сиромашним лончаром из града Емесе, и заједно с њим наставили пут и своје сапутнику дали да понесе врећу, у којој је била глава Претчева. Сиромаш лончар није знао какво је благо чувао. И ето св. Претече, јави му се; и за лијеност и невјерност инока заповједи му да остави сапутнике и узме собом врећу. Тада сам лончар пође на даљни пут и сретно приспије свом дому, који Бог благослови изобиљем земаљских блага. С великом побожношћу чувао је тај лончар часну главу св. Јована; пред смрт пак приповједивши својој сестри о драгоцјеној светињи, спреми ју у водонос, кога справи у ковчег и завешто јој да чува то благо и у свом реду преда тако исто каквом богобојажљивом Хришћанину. И дуго вријеме часна глава Крститељева, прелазећи од једнога другом чувала се и пазила се међу бла-

благочастивима Хришћанима. С временом достала је она монаха Евстатија, који је живио близу Емесе. принуђен усљед тога, што је припадао аријинској јереси, оставити свој стан, Евстатије ноћу закопа свој водонос са св. главом Претечевом у пећини, уздајући се да ће ју доцније тајно моћи узети отуда. Но по томе није му већ било могуће повратити се и наново овладати светињом, јер се Промислу Божију извољело за дуго ју скрити у непознатој Хришћанима пећини.

Други налазак главе Крститељеве случио се при слиједећим околностима: На мјесту пећине, у којој бјеше скривена глава Претечева, доселише се благочастиви иноци, који овђе основаше манастир. Заборављену св. главу нашао је наново год. 452. благочастиви архимандрит тога манастира Маркел, који сâм прича о том случају. Ноћу 18. фебруара видио је он напред раскриљених врата манастирских велику ријеку и налазећи се у незнању због тога догађаја, наједаред чује глас многих чинов ањелских, који шумно иђаху по водама од истока у манастир и овђе у храму прослављаху појављење Претечево. За један дан послје тога виђе монах Исакије огањ у храму над оном пећином, гђе се чувала часна глава Јованова. Пети дан послје тога Маркел око поноћи зачује глас, који му заповједаше да устане и пође за звијездом која се појавила, и раскопа земљу на оном мјесту гђе звијезда стане. И гле! послушни тајанственом гласу и доведени звијездом к мјесту гђе је била часна глава, Маркел, послје дужега копања у земљи, нађе водонос са св. главом. О нађеном благу извијести он емесијског епископа Иранија. Пошљедњи дође с клирицима у поменуту пећину, одакле св. глава Претечева бјеше пренесена у црквени ђаконик баш 24. фебруара 452. год. а 26. октобра буде пренесена у сами храм св. Јована Крститеља. Затим по свједочанству св. Теофана, св. глава буде год. 761.

из Маркелова манастира пренесена у Емесу у храм св. Претече, у ком је она источила силна исцјелења Хришћанима, који јој с вјером приступаху. Православна црква слави успомену првог и другог налазка главе Претечеве у један дан 24. фебруара.

Причање о трећем наласку св. главе Јована Претече припада писцу IX. вијека. Он приповиједа, да је усљед појачаног насиља са стране Сарацена, часна глава око год. 819.—820. била пренесена из Емесе у Комане (мјесто прогонства и смрти Златоустове) и овђе због гоњења на св. моћи и иконе од иконобораца, сакривена била на тајном мјесту. 30—40 година није се за њу знало, док се није воспоставило иконопоштовање. За владања Михајила и његове матере Теодоре, св. глава Претечева трећи пут се наша — на име у Команима. У вријеме ноћне молитве св. Патријарху Игњатију случило се виђење мјеста, гђе пребива часна глава. Патријарх то саопшти цару и обојица пошљу посланике у Комане, гђе и нађу главу Крститељеву на мјесту на ком рече патријарх, и по том по други пут око 850. год. пренесе ју Игњатије у Цариград, те с прва буде смјештена у царским палачама, у придворној цркви 25. Маја. Затим се знаде, да се дио часне главе находио у Студијском Претечевом манастиру, у ком га је видио поклоник Антоније 1200. године, а други дио св. главе чува се у Петру, манастиру Продром. У вријеме крстоносних ратова дио главе и часних моћи Крститељевих покраде неки латински свештеник и пренесе у Цариград, и отуда једну половицу тога дијела у Амијен (у Француску), другу пак у Рим, гђе се налази у цркви папе Силвестра. Остали дјелићи часне главе Крститељеве налазе се у Атонском манастиру Калуји. И успомену трећег налазка главе Претечеве слави православна црква 25. Маја.

Бесједа на нову годину 1893.

Драга браћо!

Више пута сам вас поздравио с овог светог мјеста својим говором.

У свом говору вазда сам настојавао да вас по својој свештеничкој дужности посавјетујем пријатељски, искрено и по оној светој и божан-

ственој науци, коју је учио сам Господ Бог наш Исусе Христос, по науци, која је најузвишенија, која ће једино утрти човјечанству пут из овог ништавог живота земаљског у царство небеско. — Често сам вас, велим, поздрављао са овог светог мјеста, па ево ме и на данашњи празник,

да вам проговорим коју ријеч искрену. — Не могу да набројим осјећаје, који ми се роје у души данас, кад се сви пријатељски поздрављамо са ријечима: „Сретна ти нова година!“ Само ове ријечи, које појединци међу собом измијене, довољно казују, од какве је важности данашњи дан. Наш је човјечји живот пун брига и негода, које нас на сваком кораку суусретају, — а данашњим даном почиње нам нова 1893. година, недогледно вријеме, у ком ће се сваки од нас суусрести можда, опет са небројеним негодама, те се с њима борити као слаба лађа на мору са бијесним валима. Али устрајна воља и марљив рад, који се је, Богу хвала, и до сада показивао код нашега народа, би ће свакоме и од сад на великој помоћи, да савлада све своје недаће, да их преживи, да свијетла и поштена образа опет дочека много овакових данашњих празника.

Али има нешто, што заиста не бих ја жељно да буде и у новој години, и никада. Сви ми на име чинимо једну цјелину, која као така има своје дужности врло узвишене. Па да ли се ми одазивамо тој нашој заједничкој дужности? Ја ћу отворена чела рећи: „не!“ Не треба ми доказивања за ту моју тврдњу, јер о томе довољно говори заиста хрђаво стање наше школе; говори и та околност, што наша питома Бије-

љина, глава Посавине Подриња, а четврто мјесто и по величини и по становничтву у нашој домовини поносној Босни и кршној Херцеговини, нема још ни најнужнијих увјета, по којима би се могло закључити, да нам је пробуђена наша ерпека свијест, — нема свога пјевачког друштва ни читаонице, дочим то у другим, много мањим и сиромашнијим мјестима већ одавно постоји.

Не ћу да побројавам и друге наше недаће, већ мислећи, да је узрок томе у неслози, подсећам вас на празник, који је био прије 7. дана, на рођење нашег Спаситеља Христа, који је дошао на земљу, да измири народе, при чему се је рођењу чуо анђелски клик: „Слава Богу на висини, и на земљи мир, међу људима добра воља!“ Слиједимо науци Христовој, која је за свој темељ одабрала међусобну љубав.

Љубав ће нас у нашој цјелини учврстити, љубав ће нас окријенити, а окријепљени с много већом вољом и маром латићемо се и његовања наших светиња, више ћемо се унаприједити, јер казао је наш дични старина, ерпски пјесник и свештеник Јован Сундечић: „Сталном вољом човјек брда ваља а на равни опет друга диже“.

Уз такве жеље и ја вас, драга браћо Срби, поздрављам данас с овог светог мјеста са ријечима:

„Сретна нова година!“

О дужностима парохијалног свештенства.

(Наставак.)

О другој дужности свештеничкој — свето живити, или учити своје парохијане дјелом и примјером.

Кад свештеник учи парохијане своје само ријечима, онда тек само у пола дужност своју пастирску извршује; за то дужан је он, — да би позиву свом одговорио, — поред учења ријечима учити парохијане своје и дјелом и примјером, т. ј. дужан је живот свој тако проводити, и тако радити, као што парохијанима својим проповједа; јер, кад би свештеник у бесједи или проповједи и поуци својој учио парохијане своје, да буду н. пр. праведни, милостиви, поштени, трезвени и безпорочни, а сам он у животу свом био би или неправедан, или немилостив, или порочан, — то би он само друго чинио, а друго

говорио и учио, и онда парохијани његови не би ријечима његовим вјеровали, почем би лако могли доћи на ту мисао, да, кад их свештеник учи да буду добродјетелни људи, он то чини из другог неког узрока, а не за то, што је добродјетељ сама по себи сваке препоруке достојна; јер да је тако, то би је и он сам упражњавао и хранио. Отуда шљедује да, кад свештеник у проповједи или бесједи и поуци својој препоручује добродјетелан живот, сам пак сасвим друкчије живи и поступа, такви свештеник не може са чистим образом измићи и парохијане своје учити, јер ће га и сама савјест грести и чуће глас: *Врач њицканиа галч* (Лук. гл. 4. ст. 23). А Исусе Христосе изобличава га у светом Писму овим ријечима: *Лицемјере! извади најприје брвно из*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

ока својега, па ћеш онда видјети извадити шрум из ока брата својега. (Мат. гл. 7. ст. 5.).

Но ако свештеник буде онако живио и радио, као што парохијане своје учи живити и радити, онда ће моћи слободно проповједати, и готов ће бити о себи рећи ону ријеч Христову: *Који ме од вас кори за грјех?* (Јован гл. 8. ст. 46). зато се праведно каже, да много паче должињкь быти оучитѣлѣмъ ѿ житѣлѣ, нежели ѿ слока.

А да је нужно свештенику у свему добрим примјером парохијанима својим предходити види се отуда, што је Исус Христос апостолима својим — шаљући их на проповјед, рекао: *къ ѣтѣмъ мѣрѣ; а послѣје им је изјаснио у чему се тај ѣтѣмъ састојати има, казавши: Тако да се свиѣстли ваше видјело пред људима, да виде ваша добра дјела, и славе оца вашегга који је на небесима* (Мат. гл. 5. ст. 16). А мало ниже рекао: *Ко изврши и научи, тај ће се велики назвати у царству небескоме* (Мат. 5. 19). Къ томе опишејући каквоћу доброга пастира, између осталог наводи Христос и ово: *Кад своје овце испѣра, иде пред њима, и овце иду за њим, јер познају глас негов* (Јован гл. 10 ст. 4). А то значи, да није довољно добром пастиру само једном ријечи т. ј. проповједи јављати се свом стаду, но дужност је негова и примјером и добродјетељима предходити му, да би оно т. ј. стадо (парохијани) његово послѣје за њим ићи могло.

Као што је Исус Христос апостолима правило учења и добродјетељног живота предао, тако су исто и апостоли својим прејемницима, т. ј. епископима, пресвитерима, исто правило предали. Тако апостол Петар умољава најприје свештенике, да би пасли стадо Божије, а послѣје прописује начин, како ваља пасти стадо Божије, казујући им између осталогга: *Пасише стадо Божије, које вам је предато, и надгледајте га не силом него драговољно, и по Богу, ниши за неправедне добишке, него из добра срца; нити као да владате народом; него бивајте углед стаду* (I Петр. гл. 5. ст. 2 и 3).

Свети апостол Павле поучава Тимотеја овако: *Буди углед вјернима у ријечи, у живљењу, у љубави, у духу, у вјери, у чистоти* (I Тим. гл. 4. ст. 12); а Тита учи овако: *У свему сам себе подаји за углед добријех дјела, у науци цијелост, поштење, ријеч здраву, незазорну* (Титу гл. 2. ст. 7 и 8.).

И који су нам ово правило светог живљења прописали, они су сами и примјером својим то потврдили. О Исусу Христу говори св. апостол и евангелист Лука у почетку дјела апостолских: *Поче Исус и шворити и учити*; о Јовану Крститељу свједочи сам Христос овако: *Он бјеше видјело које гораше и свиѣстлаше* (Јов. гл. 5 ст. 35). А свети ап. Павле о себи овако говори: *Ја дакле шако шрим, не као на непоузвано; шако се борим, не као онај који бије вјешар; него морим шијело своје и шрудим да како сам другима проповиједајући избачен не будем* (I Кор. гл. 9. ст. 26 и 27). При том као што се сам Христу саображавао, и њему у свему подражавао, тако је и ученике своје поучавао овим ријечима: *Угледајте се на мене, браћо, и гледајте на оне који шако живе као што нас имаше за углед* (Филип. гл. 3. ст. 17). Климент Александријски у књизи својој (6-ој *Сиром.*) вели: *Той ѣтѣ истинный цркве пресвитерѣ, и истинный коли Божиѣмъ слѣжитѣлѣ, который и ткоритѣ и оучитѣ ѣже ѣтъ Божиѣмъ*.

Какав треба да буде прави Пастир цркве Христове опасује св. апостол Павле у првој посланици својој на Тимотеја овако: *Свештеник — пресвитер треба да је без мане, једне жене муж, тријезан, паметан, поштен, гостољубив, вриједан да учи; не пијаница, не бојач, не лаком, него крошак, миран, не среброљубац; који својим домом добро управља, који има послушну дјецу са свакијем поштењем; а ако ко не умије својим домом управљати, како ће се моћи старати за цркву Божију! Не новокрштен, да се не би надуо и упао у суд ђавољи. А ваља да има и добро свједочанство од онихъ који су на пољу, да не би упао у срамошу и у замку ђавољу. Тако и ђакони треба да буду поштени, не двојезични, не који много вина пију, не лаком на добитак поган, који имају шајну вјере у чистој свјести.* (I Тим. гл. 3. ст. 2—10).

Ми ћемо о свакој каквоћи ради бољег објаснења наносе говорити.

I. Сештеник треба да је непорочан (т. ј. без мане).

Под овим именом *непорочан* иште Дух свети преко апостола, да би епископ или свештеник био чист од сваког порока — од сваке мане, и од обичних слабости људских и рђавих дјела; а на против тога да би свима добродјетељима украшен био.

Овамо принадежи и то, што исти апостол Титу пише: *Епископ или свештеник треба да*

буде праведан и преподобан (Титу гл. 1 ст. 8). Оба ова имена то исто значе што и *непорочан*. Непорочан бити значи: не имати на себи никакве мане, него праведан и свима добродјетељима украшен бити. То исто значи и *преподобан биши*, т. ј. означава човјека, који се свима силама стара, да се у добродјетељима својим уподоби Богу.

2. Свештеник треба да буде само једне жене муж.

Смисао ове изрике јесте тај, да би свештеник имао само једну жену. Но кад апостол вели, да свештеник има само једну жену, то он тим не полаже закон, да сваки свештеник мора имати жену, и као да онај не би могао бити свештеник, који жене нема; но само вели, да може имати једну жену али да последије смрти жене у други брак ступити не може. Овако су сви вселенски сабори и св. оци ову изреку апостола Павла тумачили и саборно потврдили.

3. Свештеник треба да буде трезвен.

Св. Златоуст тумачи ову трезвеност овако: Свештеник треба да буде без престанка на опрезу, да би стадо, које му је повјерено, у чистом и здравом учењу остало. И тако овдје Златоуст разумјева душевну трезвеност, т. ј. умјереност у јелу и пићу, јер од ове тјелесне зависи она душевна. Како на душевну тако и на тјелесну трезвеност опомиње нас Христос Спаситељ до доласка свога овим ријечима: *да ваша срца не отежају ждерањем и тијанством*; а последије наводи: *стражиште дакле једнако и молите се Богу* (Дук. гл. 21. ст. 34 и 36).

4. Свештеник треба да буде цјеломудрен.

Цјеломудрен назива се онај човјек, који има разум свој у цјелости, ничим неискварен — не оскудан, — но сасвим доста тачан. Но овдје цјеломудрен значи човјека, који зна и може обуздати сваку страст, а особито тјелесну. По чему под именом цјеломудрености, разумјева се чистоћа и то не само у дјелима која се састоји, но и у мислима: јер од срца говори св. Писмо, *излазе зле мисли, убијства, прелубе, курварства, крађе, лажна свједочанства, хуле на Бога. И ово је ишло погани човјека* (Мат. гл. 15. ст. 19 и 20). При том чистоћа ова треба да се показује и у очима и ријечима и у свима чулима и покретима тјелесним, јер св. Августин вели: *Не изазбијте, јакш имате чистај срца, лице не имате криво и очни чисти ху: нечисто ко око кривити колико ерѣ нечиста гш срца. Овамо припада и то, што апостол Титу*

пише: *Свештеник треба да је уздржљив*. Овдје уздржљив, у пространом смислу не означава само уздржање од јела и пића, но и од свију тјелесни наклоности и нечистих жеља. По чему уздржавање — као што тумачи Јован Златоуст у пространом смислу значи то исто, што и цјеломудрен.

Пороци цјеломудрености противни, као: блуд, прелуба, и друга овом подобна тако су гнусни и мрски, да се у чину свештеничком никако трпити немогу. Зато ако би се о ком клирику, који жели ступити у чин свештенички, посвједочило да је пороцима противним цјеломудрености одан, такав по правилима св. отаца морао би се за недостојна огласити; или ако би се тако што и о жени његовој посвједочило, може му и то препријечити ступање у чин свештенички. А да би се свако могуће подозрење избјегло, то су св. оци удовим свештеницима и ђаконима забранили да у дому свом од женског пола никога држати немогу осим матере, рођене сестре и тетке.

5. Свештеник треба да буде побожан, и да има страх божији.

Побожност и страх Божији апостол Павле уједно ставља: *Да имамо вели благодат којом служимо за угодношћу Богу, с поштовањем и са страхом* (Јевр. гл. 12. ст. 28). И у дјелима апостолским стоји: *Побожан и богобојазан са цијелијем домом својим, који даваше милостињу многијем људима, и мољаше се Богу без престанка* (Дјела гл. 10, ст. 2). Из овога се јасно види, да *побожност* означава човјека, који се одвећ Бога боји, и који га почитује. Побожност ова може се на два начина свршавати: унутрашње и спољно. Унутрашња побожност састоји се у том, кад човјек с вјером, љубави и страхом моли се Богу, и Њему као Духу клања се духом и истином. А спољна побожност, која треба свагда из унутрашње да произилази, састоји се у томе, кад се ко прилежно моли и тјелесно му се клања, кад слово Божије прилежно чита или слуша, и кад милостињу дијели. Ова добродјетељ нужна је сваком Христијанину а по најприје свештеницима, нарочито пак онда, кад пред лицем жртвеника Господњег свештенодјејствујући моле се Богу за све људе, и кад при свршавању св. тајана и обреда призивају Духа светог.

6. Свештеник треба да буде честан — пристојан.

Честан назива се онај човјек, који се онако влада и обходи, као што му његов чин са собом доноси. Требује дакле Дух свети, да би и свештеник тачно и уредно онако се владао, као што му чин његов са собом доноси, и по томе, да не би само у дјелима и ријечима но и у ходу, одијевању, домостроитељству и у свему честност и пристојност набљудавао; а нарочито да не би раскош проводио у јелу и пићу. Одкуда шљеђује, да свештеници ни излишне чести и гозбе да не чине, нити сами радо на такове одлазе; а осим тога да не пристају у игре, нити да присуствују ондје, гдје се непристојне игре проводе.

7. Свештеник треба да буде странољубив — гостољубив.

Гостољубивим бити опредјељује св. Златоуст овако: Той, который крѣпкъ и конилъ или кнѣмъ гъ оукогилн дѣлнчнх, естъ страннолубнчъ. Требује дакле Дух свети, да би свештеник готов био: гладног наранити, жедног напојити, страног у дом свој увести, болног надгледати, сироту заступати, невољног бранити и за њега молити се; и кад буде свештеник све ово испуњавао, онда ће се управо о њему рећи да је странољубив. При том може а и дужност ће његова бити и парохијане своје, који су имућни опоменути и посавјетовати, да би и они по примјеру његовом добродјетељ странољубија према сваком указивали.

8. Свештеник треба да је изучен.

Ова ријеч овдје толико значи, да је свештеник у свему оном, што се чина његова тиче, изучен. Но о овој каквоћи свештеника говорено је у првој дужности свештеничкој, да је дужан учити своје парохијане. Овдје се само то напомиње, шта треба да чине они свештеници, који су у чин ступили, а нијесу се за чин достојно приуговорили. Кад би се дакле догодило, да ко у чин свештенички ступи а није се за њега као што ваља, т. ј. као што апостол Павле изискује, приуговорно, такав да не би сасвим невалица постао, незнајући ништа о вјери и закону Божијем својим парохијанима казати, треба да чита св. Писмо непрестано, а нарочито нови завјет, да чита и научи катихизис и друге догматичне књижице а и писанија св. отаца да неизостави, да би тако кадар био и о вјери светој и о животу светом парохијанима говорити; да тако цјеломудрено

и свето живи, да тим и парохијане своје страху Божијем и побожности, и у опште подражавању христијанском благонаравију и побожности побуди и поштри. Св. Августин вели: „Ако ко од свештеника није кадар краснорјечиво говорити; такав нека животи свој тако свето проводи, како би шим не само позив свој у чину оправдао, но и осталим примјер дао, и тако би христијанским својим животош надокнадио оно, што ријечима и поуком учинити није кадар“.

9. Свештеник не треба да се опија т. ј. да није пијанац.

Између осталих порока и мана, које апостол Павле забрањује свештенику ставио је и пијанство, јер је то најгнуенији и најубитачнији порок, почем из њега, као из извора, сва друга зла произилазе. Колико је порок пијанства мрзак пред Богом, дознаћемо лако из слова Божијег. У старом завјету Бог је смртну казан опредјелио оним свештеницима, који би пороку пијанства одани били: *Вина — говори Господ Бог — и силовити пића немој пиши ти ни синови твоји с тобом, кад улазите у шатор од састанака да не изгинете. То нека вам је уредба вјечна од кољена на кољено* (Лев. гл. 10 ст. 9); а на другом мјесту: *Вина да не пије ни један свештеник кад хоће да уђе у унутрашњи шријем*. (Језек. гл. 44. ст. 21). А у новом завјету говори св. Дух преко апостола: *Пијанице царства Божијега неће наслиједити* (Кор. гл. 6 ст. 10).

И премда је пијанство тако убитачан грјех, ништа мање овог времена људи много су том пороку предани. За то је црква Христова, слиједећи вољи Божијој, како апостолеким правилима тако саборним налагањем под извргнућем из чина забранила: да свештеници и у опште чланови црквени, не само да несмију се опијати, но ни у крчму ићи, осим у случају нужде. Правило апостолеко 42 гласи о том овако: *Епископ, или пресвиштер, или дјакон, који се предаје игри или пијанству, или нека престане, или нека буде свргнут*. А правило 24 сабора лаодикијекога вели: *Освећене особе, од пресвиштера до дјакона, и за шим сви из црквенога чина, до шподјакона, или штеца, или пјевача, или закљњача, или врашара, или из монашкога реда, не морају у никакву крчму улазити*.

10. Свештеник не треба да је убојица и свађалица.

Овим ријечима забрањује апостол Павле да свештеник небије кога и да се не свађа ни с

ким. Овдје спада и то, што исти апостол Титу пише: *не гњевливу, не лакому, да не угађа себи* (Тит. гл. 1. ст. 7). Служитељ Христов не само да не буде убојица и свађалица, но ни дразак ни на-прасит; а будући да такво што произилази од гњева, то свештеник не треба да је љут. Није лијепо ни од простог човјека, кад се сваки час подиже на гњев, па још особито без довољног узрока, и у стварима мало важним, а колико то мора непристојније бити од свештеника? Но још је много непристојније кад би свештеник био убојица; јер св. Златоуст вели: *Оучитељ (т. ј. свештеник) крачъ дѣшъ етъ; крачъ же не крѣтъ, но колѣзничнаго и оуазклиннаго крачѣтъ и ицѣлаѣтъ.*

Овдје под именом убојица не разумјева се само онај, који руком или каквим оруђем другога бије, но и онај, који нечистим ријечима или срамним дјелом ближњега свог саблажњава, као што и вели апостол Павле: *Тако кад се гријешите о браћу, и бијете њихову слабу савјест, о Христа се гријешите.* (I Кор. гл. 8. ст. 12); а о таквом сам Христос говори: *И почне биши своје другаре, а јести и пиши с њијаницама* (Мат. гл. 24. ст. 49). А под именом кавге и свађе неразумјева се само кавга и свађа, која се сваки час међу људима догађа о стварима домаћим и маловажним, но и свако препирање и празан разговор о вјери светој. Ово се нарочито свештенику забрањује, кад се непрепире, да би истину догмата каквог доказивао, но само да би себе и знање своје пред свијетом открио; дакле кад се непрепире о вјери ради славе Божије, но само ради своје сопствене похвале. *Ово напомињи, и посједи пред Господом да се не прешире, које ништа не помаже, него смета оне који слушају.* (II Тим. гл. 2. ст. 14).

II. Свештеник треба да је кротак — благ.

Кротост је добродјетељ противна горепобројаним пороцима и има врло добре пошљедице, само кад је права и истинита кротост, т. ј. кад човјек признаје своје гријехове и душевне недостатке, и кад се пред Богом смирава не само спољашњим кретањем тијела но и унутрашњим расположењем духа. Кротост ова треба и онда да се покаже, гдје би било повода гњевити се, као и ондје, гдје би се догодило и по неправди нешто претрпити. Красну ову добродјетељ за примјер представља ап. Павле свештеницима овим ријечима: *Кад нас псују, благосиљајмо; кад нас*

гоне, штимо (I Кор. гл. 4. ст. 12). Но кад би се догодило, да ко на свештеника клевета, онда не треба свештеник такво клеветање равнодушно да носи; јер таквом немарношћу, при свој својој невиности, могао би лако код свијета у подозрење пасти, да је оно баш истина, што се на њега потвара. Он треба да невиност своју, гдје буде нужно, засвједочи, али без гњева и свађе; а оное који је њега клеветао, опрости. Ако буде нужно да невиност своју и на суду докаже, то и тамо с кротошћу себе да брани и правда по примјеру апостолском (Дјела апостолска гл. 24. ст. 10. до 21 гл. 25. ст. 8, 10 и 11 и гл. 26. ст. 2 до 30).

12. Свештеник не треба да је лаком на погани добитак, завидљив, интересчија и среброљубац.

Интересчија — или онај, који се усиљава да има вајду од рђавих и непоштених ствари, или ако не пропушта никакву за себе корист, па ма откуда она долазила, — назива се онај човјек, који хоће с неправдом да стече. Од овог порока треба свештеник да је чист. А будући да неправедно користољубље произилази од среброљубља, то и од овог порока треба свештеник да је чист. Колико је пак порок среброљубља тежак, и колика је страст овога порока велика, види се отуда што га ап. Павле назива *корјеном свију зала*, а на другом мјесту идолопоклонством. А да би свештеници чисти били од ових порока, нужно је да имају око просто, а не лукаво, и срце апостола Павла, а не Јудино. При том да имају на памети ону поуку ап. Павла: *Ти, човјече Божиј! бјегај од овога* (т. ј. среброљубља, користољубља и зависти), *а иди за правдом, побожношћу, вјером, љубави, штиљњем, кротости, бори се у доброј борби вјере, мучи се, за вјечни живот на који си и позван* (I Тим. гл. 6. ст. 11 и 12). А и црква Христова желећи своје свештенослужитеље сачувати од неправедног добитка и користољубља, као што је *лихоимство* (интереса — камате — зеленаплука), *крчмарство* и *шговина*, опредјелила је казну извргнућа из чина и одлучење од цркве. Тако лихоимство запријеђује 44 правило апостолско, 17 правило првог вселенског сабора, и 10 правила шест вселенског сабора. Крчмарство забрањује 9 правило шестог вселенског сабора; а трговање забрањује апостолско правило 6, 20 и 81.

13 Свештеник треба да својим домом добро управља и да има послушну дјецу са свакијем поштењем.

Овим ријечима захтјева св. Дух преко апостола, да би сваки свештеник умјео кућом својом управљати, да би и дјеца његова била поштена и послушна. Овдје је дужан сваки свештеник пред очима имати Илију старозавјетног првосвештеника, кога је Бог за безакоње његових синова жестоко казнио, и да о себи помисли, да не би и сам жешћој, него ли Илија, казни подпао ово за дом свој, ово за дом Божиј, т. ј. за парохијане себи повјерене, које је дужан на пут спасења настављати (I. Цар. гл. 4. ст. 18). Како пак старање о управљању дома Божијег треба да има онај, који жели у чин свештенички ступити, томе апостол прописује, да би над својим домом показао као што и вели: *Ако ко не умје својим домом управљати, како ће се моћи старати за цркву Божију* (I. Тим. гл. 3. ст. 5). Из овога се дакле види, да је дужан свештеник како о дому свом, тако и о спасењу својих парохијана особиту бригу имати по оном: *Раздмнѣ раздмѣкаѣ дѣшнѣ глѣди ткогш, и да притакнѣш ирдѣ тког кѣ ткогнѣ глѣдѣмѣ* (Приче Сол. гл. 27. ст. 23).

Њ управљању дома принадежи да свештеник своје домаће благонаравију и поштеном животу обучава, да би жена његова, по заповједи апостолској, била поштена, трезвена, благонаравна и вјерна, а дјеца његова добро васпитана; јер говори Златоуст: *Кто дѣтѣмѣ кконѣмѣ учѣтѣмѣмѣмѣмѣ неможегѣ, како можегѣ учѣти дрѣгѣхѣ?* Ово добро управљање иште се од свештеника нарочито за то, да би и у том парохијанима својим добрим примјером предходити могао.

14. Не новокрштен да се не би надуо, и упао у суд ђавољи.

Новокрштен назива се онај човјек, који је средством крштења скоро прешао у вјеру православну; а означава још и таквог Христијанина, који у догматима православне вјере није довољно настављен. Но што се тиче ове тачке, кад би дошло до примања у чин таквог лица, о том једино принадежи архијереју да расуђује и опредјељује. За то се о том ништа више и не напомиње, осим то, што је апостол о гордости напоменуо, будући и ово принадежи добродјетелима свештеничким, т. ј. да не би свештеник био горд, но смиреномудар. Апостол ово иште од свештеника, кад Титу пише: не икѣ у-

ждѣмѣмѣ (Титу гл. 1 ст. 7), јер самоугодност јесте прави извор гордости. Да не би дакле свештеник овом пороку подлегао, треба свагда да се опомене, да је он служитељ Христов, но Христа кротког и смиреног, да је прејемник апостола, но оних апостола, који су благосиљали оне, који су их укоравали. Овоме додаје се и то, да не би свештеник властно са својим парохијанима поступао, будући је ово самим Господом нашим Исусом Христом забрањено (Лук. гл. 22. ст. 24—28).

15. Свештеник треба да има и добро свједочанство од оних који су на пољу, да не би упао у срамоту.

Овдје под овом ријечи *на пољу* разумјевају се иновјерци и сви други, који у Христа вјерују, и односи се овај израз на она прва времена, кад се Христова црква међу јазичницима и иновјерцима као *крим међу штрѣм* налазила.

Кад се дакле од лица оног, које је желјело у чин ступити, и онда пзискивало, да има свједочанство о свом добром владању и честним наравима, и то још од људи иновјерних и јазичника, то колико више у садашње вријеме дужни су они, који се за чин приправљају, непорочно и свето живот свој проводити, да не би код будућих својих парохијана *у сумњу пали и урѣвом мнѣњу били*, јер кад се некад јазичком свједочанству вјеровало, то колико ће се више вјеровати свједочанству парохијана.

*

Овим својствима додаје апостол и то, да не би свештеник био *дкѣмѣмѣмѣмѣ*. Двојазичан не значи само, кад ко *лаже и вара*, него и кад ко кога клевета и оговара. Двојазичност односи се и на то, кад би свештеник измишљао нека чуда, и то као појаве Божије народу доказивао, или кад би друга нека празновјерија, јевангелској науци противна, међу парохијанима својим уводио, и то само срамног добитка ради. Оваким безавјестним свештеницима, који су лажно проповједали и казивали, да је то Бог заповиједио, сам Бог овако грози: *Тешко лудијем пророцима који иду за својим духом а ништа нијесу видјели. Виде шашину и гашње лажно, па говоре: Господ каже, а Господ их није послао, и дају над да ће се ријеч испуниши. Не виђаше ли шашину ушвару и не говорите ли лажно гашње? а опет кажете: Господ рече; а ја не рекох. За то овако вели Господ, Господ: за то што говорите шашину и видите лаж, за то ево мене на вас, говори Господ,*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Господ. И рука ће моја бити против пророка који виде шапшину и гашају лаж; неће их бити у збору народа мога (Језекиљ гл. 13 ст. 3, 6—10).

* * *

Осим каквоћа и добродјетељи, које смо до сада побројали, још се нека својства изискују од свештеника, која се у шљедећим ријечима Христовим садрже. Тако рекао је Он некад својим ученицима: *Будите мудри као змије и безазлени као голубови* (Мат. гл. 10. ст. 16). *Триљењем својијем спасавајте душе своје* (Лук. гл. 21. ст. 19). *Будите у мени и ја ћу у вама. Као што лоза не може рода родити сама од себе ако не буде на чокошу, тако и ви ако у мени не будете* (Јован гл. 15. ст. 4). *Ја вас изабрах, и посшавих вас да ви идете и род родите* (Јован гл. 15. ст. 16). Све ове заповједи, апостолима дане, односе се без сумње и на све прејемнике апостолске, т. ј. епископе и пресвитере (свештенике), и по томе заповједа Христос свима њима, да у свему њему подражавају и с њим се саједињавају; да би у саобраћају с људима били разумни, скромни и предосторожни; у дужностима званија светогач тачни, исправни и неуморни; у тузи и биједи стрпљиви, великодушни и непобједими.

Примјер оваковог владања имамо у св. апостолу Павлу, који о себи овако вели: *Јеврејима био сам као Јеврејин, да Јевреје придобијем. Слабима био сам као слаб, да слабе придобијем; свима сам био све, да какогод спасем кога* (I Кор. гл. 9. ст. 20 и 22). *Ја тако шрим, не као на непоуздамо; тако се борим, не као онај који бије вјешар; него морим шјело своје и шрудим да како сам другима проповиједајући избачен не будем* (I Кор. гл. 9. ст. 26 и 27).

Овим ријечима апостол Павле представља себе за образац сваком свештенику, како треба не само пастирско званије искусно одправљати и у свијету мудро обходити се, но како ваља и у званију своме трудити се и подвизавати. И прејда је он неуморне трудове и подвиге у дјелу проповједи Христове полагао, опет је о себи тако смиренумудровао, да се и у том за образац преставити може: *Браћо! ја још не мислим да сам достигао; једно пак велим: што је остраг заборавам, а за онијем што је напријед сежем се, и шрим к билези, к дару горњега звања Божијега у Христу Исусу* (Филипљ. гл. 3. ст. 13 и 14).

По овом дакле нетреба свештеник да се погорди, ако је у дужностима својима тачан и искусан, већ да по примјеру ап. Павла смиренумудрује о себи, и сва отпављања своја заборавајући, к новом труду и подвигу, као добар војник Христов да се приуготовљава. Овоме побуђује га исти апостол Павле кад говори: *Такш тичите да постигнете, и шотрајте такш ходашма, јакше имате окразъ нагъ.*

Кад је св. ап. Павле избројао све дужности, које се од свештеника изискују, и кад је уједно и добродјетељи, којима треба да се одликује, назначио, онда је на завршетку Тимотеју рекао: *Ово ши шшем да знаш како шреба живити у дому Божијем, који је црква Бога живогач т. ј. каже њему: О Тимотије! знај добро, и ти и сви, који ће послје тебе бити, да у храму, као у дому Божијем, неможе нико други бити свештеник, који би свете тане свршавао, људе закону Божијем учио, и за цијели род човјечији Богу се молио, осим само оваковог, каквог сам ти сада описао.*

Кад је дакле само овакав свештеник достојан у дому Божијем св. тајне свршавати, људе закону Божијем учити, и за њих Богу молити се, то се отуда лако увидити може, колико је нужно и за оне, који се већ у чину находе, као и за оне, који се за таквог спремају, да буду чисти од сваког порока; а на против да буду свима до сада поменути добродјетељима украшени.

У св. Евангелију престављају се још двије добродјетељи, које су свештенику одвећ нужне, а те су: *вјерности и мудрости*. Оне требају, да би свештеник вјеран остао свом званију, и одправљајући то, да не би само своју сопствену корист тражио, но да би људима Божијим, над којима је постављен, раздавао душевну рану на вријеме, ово црквеним поукама, ово тајнодјелствовањем, ово к молитвом Богу, по оним ријечима Христа Спаситеља: *„Кто естъ кѣрный стронитель и мѣдрый, егоже постигитъ Господъ над челоукоу кою, да мти ко крѣма штолѣкѣ? (Лук. гл. 12, ст. 42. Мат. гл. 24 ст. 45).*

Ова вјерност и мудрост тако су тијесно скопчане с дужностима свештеничким, да се свештеник ни надати неможе, да ће без њих у званију свом непостидан остати моћи. За то и св. ап. Павле међу осталим каквоћама, које се од свештеника изискују, наводи: *Тако да нас држе људи као слуге Христове и прѣставе шајана Бо-*

жијих. А од пристава се не тражи више ништа, него да се ко вјеран нађе (I Кор. гл. 4. ст. 1 и 2). Шта пак онаквог строитеља т. ј. свештеника очекује, који нема речене вјерности и мудрости, преставља Христос у овим ријечима: Доки ће

господар тога слуге у дан кад се не нада, и у час кад не мисли. И расјећи ће га на пола, а даће му плаћу као и лицејерима; ондје ће бити плач и шкргуш зуба (Мат. гл. 24. ст. 50 и 51).

(Наставиће се).

Бесједа на дан св. Саве.

Благочестиви Христијани и драга браћо!

Данас, на св. Саву, управ је година дана како сам међу вама. На овај дан лани, поздравио сам вас са неколико поучних ријечи, па, ето, хоћу и ове године да тај дан не прође без таковога шта; очекујући да ћете ме сви радо и мирно саслушати.

Ви сте, до сада, сигурно више пута, од моји предшаственика, чули говоре о св. Сави, чули сте какове заслуге он имаде за српски народ, и за његове највеће двије светиње — цркву и школу; али, при свем том и ја хоћу на данашњи дан да Вам у кратким потезима проговорим о том заслужном и великом мужу српскога народа.

Св. Сава је био први српски учитељ и владика, а брат му је био први српски краљ. — Брат му Стеван првовјенчани, трудио се да уједини српску државу, која је у оно доба била раскомадана на мале државице, — мучио се да од тих створи једну јаку српску краљевину; — и Бог га благослови, те Стеван уједини раскомадане српске земље и први се вјенча првом краљевском круном, круниса га сâм брат му св. Сава.

Док је краљ Стеван тако на једној страни држави српској добар темељ полагао, дотле је св. Сава на другој страни сасвим у другом правцу радио. — Он је на све стране подизао цркве, а поред њих и школе, у којима се српчад учила,

да бране и чувају српски језик и обичаје, проповједала им се српска прошлост, а то је српска историја, челичили су се у тима школама, да гину за свето православије, да гину за крет часни и слободу златну; и та српска школа, у којој је владао чисти српски дух, би онај темељ што до данас очува Србе и Српство.

Српска школа, коју је св. Сава основао, постаде дакле камен темељац спасења Србиновог, јер српска држава је истина последије св. Саве процвјетала и дошла до највеће славе и величине, али је на тужном Косову, на жалост нашу, сасвим и пропала; и нестало би нас било последије те пропасти, да не би цркве и школе, у којима су нас свештеници — калуђери — храбрили, соколрили и српским духом напјали. Црква и школа одржали су нас, — њима хвала, а то су аманети, које нам је оставио св. Сава, и које ми треба да се трудимо одржати и у најкритичнијем времену за нас.

Св. Сава је утврдио православље у народу нашем, које се до њега љуљало час на ову час на ону страну; треба и ми да чврсто стојимо у нашој вјери, и да не затиремо наших лијепих обичаја и старина, у којима живи вјера наших праотаца.

Св. Сава је као што напријед споменућу подизао цркве, и прву српску народну школу отворио; треба и ми сами да овамо долазимо по често, а дјецу нашу

да редовно шаљемо и у цркву и у школу, да им се ту отворе умне очи, како ће сретније путовати кроз овај свијет као добри Хришћани, као свијесни Срби, вриједни грађани, поштени људи и вијерни поданици земље господара.

Св. Сава је горко завађена два брата своја помирио, и тиме спасао земљу од цијепања и пропасти; треба и ми да завађену браћу и комшије миримо, и тиме сачувамо општине наше и куће наше од цијепања и пропасти.

Св. Сава је био отац сиротињи за живота свога, а кад је умро, оставио је све на сиротињу цркве своје; треба и ми како који можемо, да помажемо сиротињу своју, да нам она не умире од глади, голотње и зиме.

Са тих ето великих заслуга, православна црква уврстила је у ред светиња својих — Саву Немањића, а сав српски народ опет св. Саву светкује, као опште крсно име.

Права је истина, да је сваком од нас мило и свето крсно име: и св. Никола, и св. Стеван, и св. Јован, и св. Аранђео и сви други; али са двоструком побож-

ношћу ваља да светкујемо ово цијелога нашега народа крсно име, јер да овога није било, не би ми имали данас ни наших домаћих крсних имена. Да је ово овако, свједок су нам она наша браћа, која су отпала од св. Саве, та данас не имају на свом огњишту више ни своје домаће славе. Једва тек из приповједања својих старијих памте, да су је некада имали.

Светкујући овако св. Саву — ком звона звоне и свијеће се пале, на дугоме простору часнога крста од три прста, — бићемо му достојни свечари само онда, ако се угледамо у оне врлине у којима је блистао његов свети живот.

А као достојни његовога светог имена свечари, свагда ћемо се ми радовати и веселити његовоме данашњему дану, који нам доноси и свагда ће нам доносити благослова Божијег, за овај живот на земљи, и наду, за још пунију награду Божију на небу. Амин!

Говорио у Бос. Градешкој цркви 1893.

С. Бјелајац,
свештеник.

Освјештање цркве у Благају — негдашњој престолници Херцега Шћепана — на вел. Госпојину, 15. августа 1893.

Ја мислим, да нема много Срба у поносној нам Босни и крсној Херцеговини па ни у другим много удаљенијим крајевима свијета, а да нијесу што год слушали или читали о Благају, његовој прошлости и првашњем сјају и о његовој историји. Али ипак, ја држим, да неће бити сувишно, ако бар само растојање мјеста кажем, у коме лежи Благај од Мостара. Благај, тај — историјски споменик лежи југо-источно од Мостара, на подножју Бишћа мостарског, у врло прекрасном и природом украшеном предјелу. Ту вам се, браћо, на огромним и неприступним стјенама налази

заостала рушевина града нашега славнога Херцега Шћепана; која се са непомичних стјена под облаке уздиже, те храбре Херцеговце подсјећа на прошлост овијех земаља. Ту је велим, у минула времена било кормило, које је нашом славном Херцеговином-војводином корманило, судбом њезином управљало, штитило од нападаја непријатељских сила и у окриљу држало браћу своју.

На дну непомичних стијена, подножја града нашега славнога војводе, из пећине, као лавица из вулкана, ушљед земаљских ерупција, истјече

прекрасна вода названа „Буна“, која мало ниже у исто-именом селу, у Неретву утјече.

Узгредно ћу да споменем, да баш на извору, под огромном и једноставном стијеном, налази се кућа коју саградише Ризван-беговићи, за вријеме својега аговања у селу Буни. У тој кући смјештени су гробови двојице турскијех светаца¹⁾, један топуз и пустећија.

У престолници нашега славнога Херцега, порећи се не да, да црква ту прво постојала није, али на жалост, дуга периода времена и непријатељска рука покрила је и у пепео учинила и последни заостатак спомена, који би нам историјски показао и очигледно престабио дом молитве, који се блисташе негда у Шћепановој прјестолници. Затрпан је онај храм кога је можда Херцег, или његов прешаственик, подигао, и данас мјесто тога видимо други величанствени храм, којим се поново украси „Шћепанова прјестолница“.

Према томе, кроз толика минула времена, данашњим даном можемо се сматрати сретнима што на средини престолнице нашега војводе видисмо цркву, чуемо пјесму Божанствену, и оглас — светих звона, који нас посеђаху и у прошлост враћаху, на глас — топова, који негда пуцаху са града нашега славног Херцега. Данас се, велим, у замјену топова поставише звона, која подигоше Срби из Благаја, а уз помоћ остале браће по поносној Босни и кршној нам Херцеговини.

Трудољубиви и узор Срби Шћепанове прјестолнице, лањске године отпочеше ово велико и богоугодно дјело, па уз припомоћ као што рекох, све браће, али највише уз припомоћ славне и одличне општине нашега престолнога града Мостара, за годину дана доврши се и осталим придружи овај свети храм. Огријешило бих се овом приликом, а да не истакнем ријетку заузимљивост и неисказани труд честитих Срба: Јове Лучића и Спасоје Скочајића, из Благаја, који пренебрегоше трговину и своје домаће послове, па неуморно дневно и ноћно трудеше се око подизања овога светога храма. Овакови ваљани и трудољубиви Срби могу да послуже за примјер, углед, дику и понос нашој браћи

¹⁾ У истој кући налази се једна породица, имају чиих чланова увијек је по један хоџа, који странцима тумачи историју и живот истијех светаца, али тако нејасно, да при свему томе што сам га слушао, ипак нијесам ништа разумо, осим то, да један лежи оиде има већ 450 година.

по Босни и Херцеговини. У исто вријеме треба да изјавим захвалност и благодарност поглавитом госп. престојнику Драганићу, који поруши неке препреке, што овоме послу на путу стајаху, и који се је од почетка па све до свршетка овог светога храма заузимао и настојавао што је већма могао, да се доврши ово племенито дјело.

Радам и заузимањем овакових људи, Срби подигоше овај свети храм и словом на камену зарезаше у спомен и част светога Оца Василија Острошкога.

По свршетку храма позваше његово Високопреосвештенство госп. митрополита Серафима, да благословом и молитвама припреми овај свети храм и у њему св. олтар на престолу његову могла свршавати бескрвна жртва. Његово Високопреосвештенство радо се одазвало томе позиву, па и кренуло из своје резиденције 14. августа у 7 сати из јутра, да изврши ово велико и богоугодно дјело. Истога дана било је на окупу много свештенства и народа са више страна Херцеговине.

Вечерњу је тачно отпочео у пет сати по подне преподобњеиши игуман и надзиратељ мостарског протопрезвитерата г. Христифор Михајловић, са парохом г. Христифором Милутиновићем и ђаконом г. Правицом. Његово Високопреосвештенство допратили су у цркву многи свештеници и обучена дјеца, а за њима је гомилама нагрнуо народ у цркву. На вечерњи цјевали су похвале достојно: госп. Ш. Шаниковић, свршени богослов, и учитељ коњички са пречасним надзиратељем требињским Ристом Кочовићем. По свршетку вечерње Његово Високопреосвештенство отишло је у пратњи свештеника у стан, трокатну кулу г. Јова Лучића, који је у споразуму са одбором и мјесним парохом г. Христифором Милутиновићем, приредио био конак, како Његовом Високопреосвештенству тако и свима свештеницима и присутним клирицама.

Сви свештеници, који дођоше на овако лијепу и једва дочекану свечаност, бијаху у вече за обједом са Његовим Високопреосвештенством; објед је приредио еписко-православни одбор у Благају. Том приликом Његово Високопреосвештенство дало је озбиљни свој архипастирски савјет и поуку, како да се сјутра дан владају свештеници, и којим редом да се подижу здравице при ручку, који је исти одбор приредио.

Сјутра дан, лицем на Госпојину, почета је јутрења тачно у 7 сати. Мало прије свршетка јутрење дошло је Његово Високопреосвештенство у пратњи многог свештенства. И тада је почета главна функција да се свршава, наиме почело се је освјештање храма, при чему је особито и изванредно испала литија, у којој учествоваше преко 4.000 душа. За вријеме исте међу народом владаше ред и мир на удивљење, без да је кога било предпостављеног, који би имао на то пазити. Овај јуначки и храбри народ од радости бијаше занешен; из литије очима гледаше на развалине града Херцегова, па један другом говораше: Сретнима се можемо сматрати што видимо овај св. храм у бившој резиденцији нашега славнога војводе.

По свршетку литије настављен је даљи рад освештања цркве по прописима устава наше св. цркве и односном обреду, а по томе је отпочета је божаствена литургија.

Пошље многољествија *Његовом Величанству нашем премилостивом Цару, Његовој Светлости васељенском Патријарху, и Његовом Високопреосвештенству* и народу, Преосвештени г. митрополит говорио је бесједу у своје вријеме, коју са дозволом Његовог Високопреосвештенства доносим у овоме чланку:

„Благочестиви Христијани!“

„Ево, помоћу Божијом, заузимањем, трудом и радом овдашњег српско-православног народа, постигосмо давно жељену цијељ, свету намјеру и неопходну потребу.

У старом граду Благају негдашњем знатном граду дичног нашег претка и господара Херцега Шћепана, попуни се оно, што је прије одавно постојало, и што је зуб времена, још од пантивјека уништио, а то је православни храм, — дом Божји.

Побожни потомци славних својих праћедова, одани ватреном љубави наспрам своје свете православне вјере, немогоше више ову многопотребну оскудицу трпјети, већ одлучно прегоше свима силама, сами доста жртвоваше, а у ту сврху обратили се за милостиву помоћ Високој Земаљској Влади и оближњој браћи својој, те помоћу свијех, благодарећи Господу Богу, подиже се и данас видимо довршен овај свети храм.

Ради тога скупимо се овђе данас, да духовном радошћу, скрушеним срцем, веселом душом

и ведрим челом, по дужности хришћанској пропратимо ову данашњу значајну и радосну светковину, освећење овога храма; кога данас божаствена благодат светога Духа, својом животнорном моћи и небесним даровима освећава, кога и наша смиреност у исто вријеме посвети у славу и част Божјега угодника и српскога свеца *Василија Острошког чудотворца*.

Радујте се браћо, радујте се благочестиви Христијани, овој новој накнађеној тековини, посредством које ће благотворни плодови свете православне науке Христове, много користити српско-православном народу нашем. — Радујте се духовном радошћу, што сте отпочето свето дјело, поред многих тешкоћа, труда и муке са великим пожртвовањем, љубави и слогом брзо довршили. Захвалите Господу Богу, који вас је удостоио, по Његовој великој милости, да ово дјело довршено видите.

Али, да стварно посвједочите трајну и никад непоколебиму љубав вашу према светом храму, према православној вјери својој, то је тек оно главно, што се сада и вазда захтјева од вас и од млађих потомака ваших; да побожно и богоугодно по светој науци православној живите, међусобно у слози и љубави, потпомажући један другога, и радећи један другом само оно, што сте ради да и вама други ради.

Даље, по ријечима Христа Спаситеља: *да љубите Господа Бога свим срцем и свом душом својом, а ближњега свога као себе сама*. Као архијереју и духовном старјешини спада нам у неизоставну дужност, да вам препоручимо: да сваке неђеље и празника похађате св. православно цркву у што већем броју, и да се што више хришћанским врлинама обогаћавате. *Препоручујемо вам да вам буде вјера ваша по добријем дјелима вашим, унутирашње, стварно и жива, а не само привидношћу под спољашњим изгледом и ријечима; јер је шакова вјера мртва по ријечима свештог Апостола Јакова*.

Да би све ово у пуној мјери постигли, потребно је велике одважности, ради тога потребно је да човјек себе позна, што је по казивању светих отаца тешко. Познајући велим човјек себе, тим уједно и своје претјеране и неваљале тежње замијени са врлинама науке хришћанске, страхом Божјим и вршењем заповједи његових.

Таковим упознавањем себе и одлучном вољом за поправљање, не само што ћемо себе усређити тјелесно и душевно, на овоме непостојаном привременом животу, који прође као тили часак, већ и у вјечном и небесном животу удостојаћемо се блаженства и *вијенца славе, који Бог обреће онима, који га љубе.*

Родитељи, учитељи и старјешине народа, треба да предњаче примјерним радом и животом своје потомству, свуда и на свакоме мјесту, јер само онда наука њихова имаће успеха, и сјеме њихово пашиће на плодну њиву, у којој ће наћи мјеста да се дубоко убокори.

Старјешине народне велим, треба своје млећем нараштају да предходе у свему оном што је добро, лијепо, племенито и узвишено; јер само на тај начин створиће потомству своје срећу и будућност.

Таковим радом најбоље ће показати да љубе вјеру своју, милу нам народност српску, да почитују цркву и штите њене свете заповјести и установе. А то захтјева браћо, од вас и овај ново-сазидани храм, т. ј. треба да се преобразите из својих рђавијех дјела, која су с пороцима скопчана, а да се преобучете у нова дјела, која за собом срећу, напредак и благостање доносе; јер иначе све жртве и труд који уложисте око овога светога храма, био би узалудан, ако се не би обновили ви, као и овај св. храм. Поред љубави ваше, благочестиви Христјани, према овоме светоме храму, дужност вам је најсветија љубити своју српску школу и подизати је; *јер школа и црква јесу два али неразлучима фактора, који припремају човјека како за времени тако и за вјечни живот.* Школа је завод просвјете, који облагорођава срце, оплемењује и његује душу, даје потребног и побожног знања, како ће од ваше дјете бити добри, паметни и разборити људи. Дјеца ће употребљујући знање, које им се обилато пружа у српским школама, бити од користи у првом реду себи, затим умјеће вјерно да послуже цркву, државу, и да се постарају о благостању милого им отацтва. За побожно образовање дјете своје кљ дань љдны, даваће те тешка одговора самоме Господу Богу, и свака извина и немарност за релијозно-морално образовање дјете ваше не ће проћи без тешких казна.

Ако школу не љубите заиста не љубите ни цркву, јер школа и црква су једно и нераздвојно, па тек једна помоћу друге може да постоји, као

што и човјечији организам живи само дотле док у њему постоји душа.

Љубављу и слогом можете све постићи, а ће тога нема ту све назадјуе.

Надам се, благочестиви Хришћани, да ће те увиђети ваше потребе и недостатке, те настојати да све оно, што је корисно и богоугодно од свега срца примите и настојите постигнути. Надам се, да ћете се и у будуће старати за подизање цркава и школа, у свима мјестима наше миле домовине, која још до данас у тим потребама оскудјевају. То нам је дужност, коју сам Божји закон налаже, а државне и грађанске власти слободу и потпору нам дају.

Па кад је тако благочестиви Христијани, прионимо од свега срца и све душе своје са ватреном љубави и пожртвовањем, те подижимо ове двије најсветије, најпасоносније установе, своју цркву и школу; јер нам у њима лежи спас, срећа, напредак и благостање. Ове су установе и праћедови наши ватрено љубили и подизали, али је многе дуга периода времена уништила, а многе су се престале звати заводом спаса, због наше немарности. Најстојмо браћо, у будуће, порушене храмове и школе подигнути, упражњене поунити, свуда ће потреба изискује, па тада ћемо смјети казати да смо достојни потомци својих праћедова, који нам то у аманет оставише.

Љубав и слога са побожним знањем, све може учинити, па нема ништа што би јој рад препријечило. Све ово браћо, може се добити само у цркви и школи, у таквим заводима просвјете, које до гроба треба да потпомажемо, и од свога залогоја да откидамо а у ту цијељ да дајемо.

Када би за ту цијељ уштедили од сујетног и непотребног накита, затим раскоша, који чинимо у нашем животу, на то приложили просвјетним заводима, колико би данас напреднији и бољи били? Настојмо браћо, у будуће чувати се тога, а на олтар своје православне цркве и просвјете све веће материјалне жртве приносити; јер без тога не можемо ништа учинити, и свијет би нам овај изгледао као нека затворена књига — нама неприступна.

На пошљетку благодаримо, благочестиви Христијани, сви заједно Господу Богу, који нам је дао здравља, снаге, моћи и одушевљења те овај св. храм подигосмо, који ће служити Њему на славу

на дику и понос православљу и српском роду. Помолимо се овом приликом од срца Свевишњем, да нас по својој милости удостоји да их још много видимо овако саграђених. *Благодаримо и молимо се Богу за здравље Његовог Величанства нашег премилостивог Цара и Краља Франца Јосифа I., који својим правдољубивим законима јамчи, штити и пошпомаже права и слободу наше св. православне вјере и цркве; који свако благостање и корисну усшанову нашу пошпомаже и као мудри и милосивци, правдољубиви и благи отац и моћни владар о свакоме се бољитку и напретку нашем стара.*

Благодарни будимо Високој Земаљској Влади која нам је како за ову, тако и за многе друге цркве милостиво указала своју помоћ и очинско старање за своје вјерне поданике. Нека је хвала, признање и топла благодарност овој српско-православној општини и свакоме приложнику, који незажали труда и муке, само да час прије види довршен овај св. храм. Свемогући Творац нек вам надокнади ваш труд; поља, винограде и стадо нек вам благослови, и дуг христијански живот подијели вам.

О премилосивци Боже, овај св. храм, који смо у славу имена Твога ошпочели и довршили, благослови, Својом свемоћном десницом, заштити у њему приносиће Ти се бескрвне жртве од вјерних слуга твојих и народа твога. Милостиво молитве услыши, умудри разум њихов да се по св. евангелској науци управљају, те живећи на овоме свијету у миру, слози и љубави, у свему добром и пошребном напредују, а по преселену вјечно спасење душа да стекну свагда славећи и величајући пресвето име Твоје Амин.

Даљи ток божанствене службе ишао је својим редом. Службу је одговарало српско пјевачко друштво „Гусле“ милозвучним гласом. Заиста наша кршна Херцеговина може да се поноси са овако ријетким пјевачким друштвом, које јој проноси славу на све стране, а служи за примјер и другим српским земљама!

По свршетку литургије, у један сат послје подне стављен је ручак у просторијама, — ладницама пред црквом, за које се као и за ручак постарала српско-прав. општина са мјесним парохом преподобни г. Христифором Милутиновићем.

За вријеме ручка подигао је прву здравицу Високопреосвештени госп. митрополит Серафим, у

здравље Његовог Величаства нашег премилостивог Цара, и у здравици захвалио је Њег. Величаству на очинском старању око подизања црква и школа у нашој крсној Херцеговини. По свршетку здравице српско-правосл. друштво „Гусле“ громким гласом отијевало је царску химну „Боже живи“.

Престојник Драганић, као изасланик политичке власти, захвалио је на здравици Његовом Високопреосвештенству, коме је на крају говора ускликнуо *Живео!!!* На то је пјевачко друштво „Гусле“ прихватило „многаја љета“. Истом приликом наздравио је Земаљској Влади и Његовој преузвишености госп. министру Калаја, госп. Христифор Михајловић, па од врло велике је важности и бесједа г. Лазара Милићевића пресједника општине мостарске, у којој је истикао жељу око подизања српске школе у истоме мјесту.

Затим је наздравио часни госп. Ст. Пратица Ђакон и тајник велемоћном г. окружном престојнику барону Бенку и погл. г. Драганићу престојнику, захваљујући им на топлој препоруци код владе за припомоћ овој цркви; истичући да они, као моћни органи високе владе, а при том који су непосредни тумачи истој, да ће народне потребе и оправдане жеље настојати код владе остварити, те да до њих много стоји, до нашега стварног бољитка. Надамо се, да ће на корист у опће и напосе српско-православног народа нашега радити о религијозно-моралном и просвјетном напретку и о свакој срећи и благостању, те народ задовољивши и владу задовољивши, и на тај начин код првих успомену, а код других стварну жељу испунити.

Даље здравице су ишле својим редом и свака је пропраћена од стране нашег дичног пјевачкога друштва са „многаја љета“.

Потом је Високопреосвештени госп. митрополит у 2^{1/2} сата отишао у свој стан, ђе је исти пробавио до времена играња томболе, коју је одбор приредио, ради већег прихода цркви. Истога дана пало је прихода цркви до 2.000 фор.

По свршетку вечерње госп. митрополит у пратњи свога тајника и ђакона г. Ст. Пратице отпутовао је у своју резиденцију.

У Мостару 23/8. 1893.

Алекса Јокановић,
сврш. богослов.

Проповијед на Преображеније.

Благочестиви Хришћани!

Данас славио успомену Христа Спаситеља, кад се преобразио са земље, на небо. А то је било овако:

У оно вријеме, позове Исус: Петра, Јакова и Јована — тројицу својих апостола и изведе их на високу гору Тавор. И преобрази се пред њима. Лице његово засија као сунце, а хаљине му посташе бијеле, као свјетлост. И јавише се њима пророци: Мојсије и Илија, који почеше с Исусом говорити. А, Петар рече Исусу:

„Господе! Добро нам је овдје бити; ако хоћеш, да начинимо три сјенице (ладника), теби једну, Мојсију једну и Илији једну“.

Још док Петар говораше, сјајан облак заклоњи Исуса и пророке, и чу се глас из облака: „Ово је син мој љубезни, који је мени по вољи, њега послушајте“.

И, кад чују то апостоли, падосе ничице и уплашише се врло! . . . Исус им приступи, дотаче их се и рече им:

„Устајте и небојте се!“

Они подигосе очи, али никога не виђеше осим Исуса.

И, кад су силазили с горе, заповиједи им Исус говорећи: „Никоме не казујте, шта сте видјели, докле син човјечији из мртвих не ускрене“ . . .

Ето благочестиви Хришћани, како се догодило преображеније Господње.

Па и ми треба, да се преобразимо — видјелом науке Христове; треба, да постанемо чисти и свијетли.

— А, шта нам треба радити, па да и ми постанемо чисти и свијетли?

— Ево шта!

— Ми треба сваком даном приликом, да се вјежбамо у добрим и Богу угодним дјелима; да љубимо и поштујемо само оно, што вјечито траје; да љубимо и поштујемо сваког поштена човјека; јер:

„Ко нема љубави — вели Христос — тај није од Бога!“ Ко има хришћанске љубави, тај има и хришћанске вјере т. ј. у коме човјеку почива права хришћанска љубав, тај право вјерује Бога и његов свети закон. А ко има праве љубави и вјере, тај с правом може се надати срећи и добру и овога и онога свијета.

У добрим дјелима, можемо се вјежбати, свугдје и на сваком мјесту. Бога можемо молити свугдје и на сваком мјесту, но најприкладније је за молитву мјесто црква.

Храм овај, није начињен, да у њега гледамо, него треба сваког празника и неђеље да га посјећујемо.

„Добити дјецо моја, да вас научим страху Господњем!“ вели Христос Спаситељ.

Па, и ја вас позивам, да долазите на молитву у овај свети храм; да слушате и поштујете своје свештенике; да се покоравате црквеним и грађанским законима; да љубите Бога и ближњега; да се између себе слажете, као прави Хришћани.

Свето писмо вели:

„Ко не љуби брата свога, кога види, како може љубити Бога, кога не види?!“

Дакле, благочестиви Хришћани, дужност вам је велика од Бога: Млађи старије да слушају и да им се у свему покоравају, а старији да поучавају млађе своје у сваком добру. . .

Ми Бога не видимо, али видимо Његова света дјела; видимо — у свакој твари Његову славу; видимо Његову величину и Његову непостижимост.

Он нам даје живот и смрт. Он нам чини добро. Он нас воли и љуби, као своју милу дјецу; па кад он нама, толика добра чини, како да му не захвалимо; како да му не принесемо наше топле молитве??

Молитва је побожан разговор душе наше с Богом. Молитва нас оживљава. У молитви душа се наша разговара с Богом . . .

Гдје су два или три сабрани у име моје, ту сам и ја међу њима“ вели Христос.

Па скупљајте се благочестиви Хришћани, скупљајте се на молитву; па искажите своје осјећаје Вишњем Творцу — и ако се право и срдечно узмолите, Он ће вам послати анђела хранитеља, да вас чува од сваког зла, да вам дарује душевно и тјелесно спасење.

Он је казао: „Синови моји и кћери моје! Што год иштете, ја ћу вам дати“.

Па, кад нам он обећава толико добро и срећу, то и ми треба, да испуњавамо Његову свету вољу; па и ако нас ко напада, или оговара, то да се ми не осврћемо на клеветања па-

шијех непријатеља, него увијек чиста срца и поштене душе, да радимо за српски народ свој и лијепу вјеру православну; јер и Христа Спаса разапеше, а он са крста у највећим мукама викаше:

„Оче! опрости им, јер не знају шта раде!“

Тако и ми чинимо:

Опраштајмо уврједу својим непријатељима, па ће и нама Бог опростити гријехе наше, којима ми — сваким даном Бога vriјеђамо.

Познато нам је да паметнији попушта, те будимо и ми паметнији, па љубимо и наше непријатеље; јер ни они не знају, шта раде, — па ће нам срећа сваким даном боље цвјетати, наши ће нам домови бивати напреднији; а ко је напредан, тај се зове vriједан.

Са овога светога мјеста, ја вас позивам, да у миру и благочестију живите на: дому, у

пољу и на сваком мјесту; да помажете брат брата; да љубите наше српске светиње: школу и цркву.

И, ако будете радили и чинили, као што Бог заповиједа, и ви ћете се онда преобразити, — преобразићете се новијем животом — постаћете чисти и свијетли. А наше потомство — наша мила Српчад, са поносом помињаће нас, да смо били: vriједни, поштени и честити Срби, прави Хришћани и свјесни грађани.

У то име кликнимо:

„Слава нека је Богу на небесима, на земљи мир, а међу људима добра воља!“ Амин.

Говорио у Фочи 1893. год.

Марко С. Поповић,
срп. учитељ и ђакон.

Црквене прилике у Србији и четврта редовна свештеничка скупштина.

(Писмо уредништву).

Одавна сам на кан, да читаоце нашег цијењенога „Босанско-Херцеговачког Источника“ упознам са стањем нашега црквенога живота у Србији, а за ово ми се указа угодна прилика сада, када хоћу да вам пишем извјештај са наше четврте редовне свештеничке скупштине. Све ће ово да интересује ваше читаоце, а у колико ће се напоменама потписанога, да користе и наши и ваши црквени управљачи и људи од утицаја на наше црквене послове — то је сасвим за писца ових редака питање на другом реду.

Нема сумње, ви пратите наше црквене часописе¹⁾, и они би требали да вам најбоље илуструју црквено стање данас у Србији. Но што се пише у нашим црквеним часописима и другим јавним органима — превучено је често у велико страсношћу, мржњом и личним нерасположењем или вишим обзирима, те се ствари често не представљају у правој боји.

Истина је, да је у цркви нашој у Србији несложено једно стање и у неку руку грозничава једна пометња. Овој пометњи је узрок општа досадања пометња у држави српској, а она је појачана извјесним одредбама, које су унесене у нови закон о црквеним властима, и којим

су одредбама унесени у живот, цркве српске принципи, који су веома далеко од канона и уредаба првобитне цркве, али које су одредбе потекле ушљед нужне неопходности и прилика у цркви српској, у којој су прерогативе епископске власти у више прилика тако лудо проигране, на штету и цркве и појединаца. Народ је у Србији подијељен у партије, које се страсно мрзе, а у овом послу свештенство предњачи. Међу самим свештеницима и архијерејима нема Христова духа и љубави. И за саме архијереје говори се, да су прожети дахом партијске мржње, и да интересе црквене заповиједају питањима: хоће ли на изборима ова или она партија добити већину. — Због ових недаћа наших и ранијих недјела и обести појединих архијереја, да би се свештенство сачувало од самовоље и личних ђејфа црквених поглавара — донесен је садањи закон о црквеним властима, који је дао свештенству извјесна права, која до сада није имало, и којим је у неколико сачувано од самовоље и обијести, тако да се изразим, архијерејске; али је овим новим законом учињена друга једна штета интересима цркве и вјере народне. *Свештенство је одвојено од својих архијереја и остављено без сваке дисциплине и потребног надзора, а изборним системом бачен је у свештенство распаљени угарак*

¹⁾ Уредништво не добија ни „Весника српске цркве“ ни „Хришћанског Весника“.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

партијског гњева и рвања, који и иначе сажиче ерпеку дјецу и раздире утробу ове наше јадне земље. Од једног зла начињено је друго, а све ово на штету је по цркву и свету вјеру православну.

Хоће ли се једном учинити крај свему овоме, и хоће ли црква ерпска у краљевини у истини бити тихо пристаниште за све оне, који траже мира и спокојства, заморени људском борбом и људским неситим жељама; хоће ли свештенство ерпско у краљевини бити анђео мира и љубави и у истини носилац знамења Великога Пастира нашега Господа Исуса Христа — то све зависи од мудрости и увиђавности данашњих управљача ерпске цркве и њиховога родољубља и преданости своје позиву. Иначе бојазан је, да се у наше црквене послове не умјешају свјетовни елементи, да они у цркви повраћају јединство и да брод цркве упућују у његов прави колосијек, ако то архијереји ерпски зарана не учине. А од ових се тражи само то, да имају пред очима једино свој узвишени позив, и да остану до краја на висини свога положаја, а својом мудрошћу и љубављу прикупе око себе све свештенство, па и оне крајње елементе, који се данас наслањају на свјетовну власт, кад су занемарени и остављени од својих архијереја.

Због тога, што је до данас друкчије рађено, може се смјело рећи, да је ауторитет црквене власти сведен до најнижег ступња, и да је кроз редове свештеничке почео да буја коров и да у овом корову још спавају мртвим сном немара и равнодушности према светињи службе толико и толико слугу Христових, само за то, што је свештенство без надзора и дисциплине, и што је остављено вихару и утицају свачијем, само не својих старјешина и поглавара.

Кад пишемо ове ретке, нас језа хвата, кад бацимо поглед на другу страну нашега црквенога живота — на свету вјеру нашу, како пропада и како је нестаје у ерпском народу, који се као безаштитно стадо поводи за лажним учитељима и разним спекулантима, који су и плаћени, а којима на жалост ништа не смета у Србији у њиховом овом убитачном послу; јер је свештенство са архијерејима својим обратило сву пажњу своју: ко ће бити изабран за чланове великог духовног суда, да ли ће свештеници — напредњаци и либерали остати у фузији и приликом избора чланова за велики духовни суд, или ће се ови приближити радикалима и с њима

компромис углавити, и т. д. Свјетска пак власт користи се овом околношћу, а није јој ни стало да она штити и брани вјеру и цркву у Србији, кад су је напустили они, који су за ово најповзванији — свештеници и њихове старјешине.

Ни о удружењу свештеничком у Србији не могу вам бог зна шта повољније рећи; и оно је прожето истим духом, какво је само свештенство у суштини. 20. августа ове године била је у Биограду *четврта редовна скупштина*. На њој су расправљана важна питања из свештеничке службе, али сва та питања препирана су у журби и недовољно, јер је дневни ред био доста простран, па је због тога и расправа „Утицај свештенства на народно здравље“ остала непрочитана, међу тим цијело пола дана свештенство је утрошило око тога: ко је пуноправни члан скупштине свештеничке и *ко ће бити предсједник скупштине*: либерал или радикал, или напредњак. Свештенство је на овој скупштини било подијељено у два клуба: либерали и напредњаци били су у фузији и имали су своју самосталну листу, док су радикали имали засебно своју листу. На овакав обрт у пословима свештеничким има се приписати једино *утицају свјетовне политике*, јер напредњаци, који су иначе вазда до сада били у питањима црквеним уз радикале, — овом су приликом, прешли либералима једино по команди свога вође политичког г. Милутина Гарашанина, што и они сами до душе нијесу крили. И тако за предсједника је изгласан г. *Димитрије Цојешковић* протопрезвитер окр. пиротског, који је и прошле године био предсједник скупштине, и који је по политичком правцу либерал. За потпредсједника је изгласан свештеник вел. крмљански *Никола Крушежевић*, који је по начелима — напредњак. Радикали са својим кандидатима били су у мањини. За секретаре изабрани су: *Живоша С. Миловановић* паровањевски, *Димитрије К. Михаиловић* свештеник и секретар духовног суда жичког, *Штеван Димитријевић*, ђакон и писар духовног суда из Ниша, *Тодор Прокић* свештеник забојнички, *Михаило Јаковљевић* ђакон крагујевачки и *Марко Јелић* свештеник скобаљски.

У расправљању свију остављених питања примјећивала се жучност, нетрпељивост, често лична мржња, а нарочито *оштра подвијеност* свештенства у питањима, која би ма и најмање долазила у додир са стањем данашњим у цркви.

Напријед мора увијек
Ако побједу жели,
Тако и свето Писмо
Свакоме од нас вели.

Свештеник сваки мора —
Пред паству први стати.
Устреба л' — када било
За паству живот дати . . .

Па који тако ради,
Са правом може рећи:
„Ја сам живио славно,
А сад ћу у гроб лећи“!

„Све своје, што сам им'о
Роду сам може дао —
Кад видим срећан народ
Није ми мријеш' жао“.

„С' Богом остајте људи,
С' Богом премила мајко, —
О, домовино света —
Моје сунашце жарко!“

Ој, Србине —
Побратиме,
Свештениче,
Наставниче!
Јово драги . . .
С' тобом увјек брата ево,
Ил' плакао, или пјев'о . . .
Гледам, гледам, видим тебе,
Љубим слику поред себе . . .
Мртва слика —
Српског мученика!
Ал' дух живи, срце врело —
Љубав пламти — ој, весело!
Љубав живи . . .
Љубави се свако диви . . .

— Кад ћемо се пољубити,
Загрлити —
И за здравље запитати?
Дал' на земљи, ил' онамо . . . ? . . .
— Загонетка, то је само!!! . . .

Тешко бреме на мени је,
Ал' срдечно ја га носим . . .

Све за Христа и за народ —
Ја светињу ову носим!

Са презиром многи гледа
Свога српског свештеника . . .
И ја, ево сада ступих,
У ред тијех мученика. —

С' крстом часним и Србуљом,
Да у народ слогу сијем, —
Позивам их у братинство
— Никоме се ја не кријем!

Да чувају српско име,
Свету вјеру православну, —
Да се моле Вишњем Оцу
И по ноћи — и у дану . . .

Искупљени српски народ
Свети Саво благосиља . . .
Ох, та срце — српско срце
Свако с' пуни светог миља
Брат до свога брата стао,
Руке дигли у вис горе —
Су три прета заклињу се
И овако они зборе:

„Еванђељем“ куну Ти се
Мили српски синци Твоји, —
О, благослов озго пошљи!
Ево браћац с' брашом стоји“ . . .

Ох, та сан је, сан је ово —
Али, кад ће јава бити;
Када ли ће браћац брату —
Око врата руке свити?!?
То је оно . . . За чим сваког
Мора срце, да заболи . . .
То је оно, за чим Србин
Увијек се Богу моли

. . . Да завршим, јер ми срце
Неће пјесме да поп'јева —
А, око ми — моје младо
Грозне сузе сад прољева
Ах, опрости мили браце!
Што т' на очи сузе гоним; —
Јер када ми народ плаче . . .
И, ја за њим сузе роним!! . . .

Фоча, на Крстов-дан 1893. г.
Марко С. Поповић,
учитељ и ђакон.

Напријед мора увијек
Ако побједу жели,
Тако и свето Писмо
Свакоме од нас вели.

Свештеник сваки мора —
Пред паству први стати.
Устреба л' — када било
За паству живот дати . . .

Па који тако ради,
Са правом може рећи:
*„Ја сам живио славно,
А сад ћу у гроб лећи“*!

*„Све своје, и што сам и м'о
Роду сам моме дао —
Кад видим срећан народ
Није ми мријеш' жао“*.

*„С' Богом остајте људи,
С' Богом премила мајко, —
О, домовино свешта —
Моје сунашце жарко!“*

— — — — —
— — — — —

*

Ој, Србине —
Побратиме,
Свештениче,
Наставниче!
Јово драги . . .
С' тобом увјек брата ево,
Ил' плакао, или пјев'о . .
Гледам, гледам, видим тебе,
Љубим слику поред себе . .
Мртва слика —
Српског мученика!
Ал' дух живи, срце врело —
Љубав пламти — ој, весело!
Љубав живи . .
Љубави се свако диви . . .

— Кад ћемо се пољубити,
Загрлити —
И за здравље запитати?
Дал' на земљи, ил' онамо . . ? . .
— Загонетка, то је само!!! . . .

— — — — —
— — — — —

* * *

Тешко бреме на мени је,
Ал' срдечно ја га носим . .

Све за Христа и за народ —
Ја светињу ову носим!

Са презиром многи гледа
Свога српског свештеника . .
И ја, ево сада ступих,
У ред тијех мученика. —

С' кретом часним и Србуљом,
Да у народ слогу сијем, —
Позивам их у братинство
— Нико ме се ја не кријем!

Да чувају српско име,
Свету вјеру православну, —
Да се моле Вишњем Оцу
И по ноћи — и у дзну . .

— — — — —
— — — — —

Искупљени српски народ
Свети Саво благосиља . .
Ох, та срце — српско срце
Свако с' пуни светог миља
Брат до свога брата стао,
Руке дигли у вис горе —
Су три прета заклињу се
И овако они зборе:

*„Еванђељем“ куну Ти се
Мили српски синци Твоји, —
О, благослов озго пошљи!
Ево браћац с' брашом стоји“* . .

— — — — —

Ох, та сан је, сан је ово —
Али, кад ће јави бити;
Када ли ће браћац брату —
Око врата руке свити?!?
То је оно . . За чим сваког
Мора срце, да заболи . .
То је оно, за чим Србин
Увијек се Богу моли

. . . Да завршим, јер ми срце
Неће пјесме да пог'јева —
А, око ми — моје младо
Грозне сузе сад прољева . . .
Ах, опрости мили браце!
Што т' на очи сузе гоним; —
Јер када ми народ плаче . .
И, ја за њим сузе роним!! . .

Фоца, на Кретов-дан 1893. г.
Марко С. Поповић,
учитељ и ђакон.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Д. Б. АЕМК. Број 1772.

Статистички преглед српско-православне

Број	Протопрезвитерат	Цркви	Манастира	Села	Парохија	Кућа	Душа
1	Сарајевски	6	—	162	10	2508	27603
2	Височки	2	—	115	3	860	6597
3	Рогатички	2	—	193	6	1237	11417
4	Вишеградски	5	—	140	7	1429	10097
5	Бањалучки	13	1	111	18	4559	42218
6	Градишки	8	—	50	10	3317	23558
7	Тешањски	6	1	68	9	2296	20559
8	Прњаворски	8	—	65	13	2534	22438
9	Приједорски	12	—	48	12	2810	21279
10	Кључки	8	—	52	9	1760	14737
11	Крупски	19	—	48	12	3212	27427
12	Сански-Мост	11	—	59	9	2478	17875
13	Травнички	5	—	125	6	1233	12315
14	Љвански	6	—	51	7	1578	11993
15	Гламочки	3	—	72	5	1360	9798
16	Бугојнски	4	—	115	6	1110	13308
17	Маглајски	3	1	58	11	2429	18168
18	Герзовачки	5	—	61	6	1582	13033
19	Бихаќки	6	—	39	6	1907	13325
20	Дервентски	10	—	69	10	2487	17997
21	Костајнички	19	1	74	14	4288	31983
22	Петровачко-Уначки	10	1	52	12	3044	22650
23	Варцар-Вакуфски	6	—	109	10	2058	19394
24	Власенички	6	1	145	9	1970	17728
25	Сребренички	10	—	86	13	1607	15001
Свега		193	6	2167	233	55653	462498
АЕ. М. српско-православна Консистоарија сарајевска							
Српско-православни богословски завод у Рељеу							
Надзиратељ јерусалимских добара у Босни и Херцеговини и почасни члан Консистоарије							
Вјероучитељи (катихете) у сарајевским народним (комуналним) школама							
Војени свештеник за Босну и Херцеговину							
Свештеник централне казнионе у Зеници							

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

архидијезе Дабро-босанске за 1892. годину.

Вјечано парова	Рођено		Умрло		С в е ш т е н с т в о								
	мушки	женски	мушки	женски	ђакона	прого- ђакона	свеште- ника	прота	јеромо- наха	синђела	игумана	протосин- ђела	архиман- дрита
198	620	610	439	440	—	—	12	1	—	—	—	—	—
48	134	135	153	144	—	—	1	—	1	—	—	1	—
75	223	197	128	97	—	—	5	1	—	—	—	—	—
80	215	183	81	83	—	—	7	1	—	—	—	—	—
341	797	721	651	704	1	—	15	2	1	—	1	—	—
133	463	416	234	255	—	—	8	—	—	—	—	—	—
179	375	389	396	409	—	—	8	1	—	—	—	—	—
165	416	374	402	394	—	—	13	—	—	—	—	—	1
171	501	411	306	312	—	—	10	1	1	—	—	—	—
121	218	302	320	239	—	—	8	1	—	—	—	—	—
152	511	665	418	485	—	—	11	1	—	—	—	—	—
110	447	376	304	270	—	—	7	—	—	—	—	—	—
112	293	285	297	218	—	—	8	—	—	—	—	—	—
91	271	230	157	175	—	—	4	2	—	—	—	—	—
86	264	232	117	130	—	—	3	1	—	—	—	—	—
115	327	329	204	225	—	—	6	—	—	—	—	—	—
160	372	391	298	303	—	—	10	—	—	—	1	—	—
117	262	284	214	213	—	—	7	1	—	—	—	—	—
68	292	269	261	271	—	—	6	—	—	—	—	—	—
220	421	387	395	428	—	—	9	1	—	1	—	—	—
128	696	684	379	343	—	—	11	2	—	—	2	—	—
147	529	462	370	383	—	—	13	—	—	—	—	—	—
138	422	430	270	307	—	—	7	2	—	—	—	—	—
143	409	384	184	194	—	—	8	1	—	—	—	—	1
174	285	275	220	187	—	—	11	1	—	—	—	—	—
3472	9763	9421	7098	7209	1	—	208	20	3	1	4	1	2
.	1	1	—	2	—	—	—	—	1
.	—	—	—	3	—	—	—	—	—
.	—	—	—	—	—	—	—	—	1
.	—	—	1	1	—	—	—	—	—
.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Укупно					2	1	211	26	3	1	4	1	4

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Премјештени.

Теодосије Бабић, јеромонах и парох Љубијски, за настојатеља манастира Моштанице, у костајничком протопрезвитерату.

Ристо Јокановић, надзиратељ дервенског протопрезвитерата, за пароха у Зеници.

Коста Поповић, парох зенички, за надзиратеља и пароха у Дервенту.

Михаило Антонијевић, парох Љубијски, на парохију Ваган, у гламочком протопрезвитерату.

Божо Грабеж, са парохије Оборци богојанског котара, за пароха у Бабиће, у котар јајачки.

○ Разно.

Представка православног српског епископата у Аустро-Угарској монархији Његовом Величанству. „*Ваше Царско и Апостолско краљевско Величанство! Најмилостивији Господару Наш!* Вјерно одани, у најдубљој понизности подписани, српско православно епископат, дошао је поводом у изглед стављеног тако званог црквено-политичког програма високе наше владе, у тај немио положај, да је, вођен једнаком љубављу према својој цркви и према драгој нам отаџбини, из своје дана 24. Априла (6 Маја) о. г. у Даљу држане епископске конференције, у најдубљој понизности прикључену представку, преузвишеном господину министру предеједнику Др. Александру Векерле поднијети принуђен био, у којој је своје становиште, своје назоре, жеље и жеље у том погледу изложио.

„У најдубљој покорности подписани, пошто смо програм тај свестрано и савјестно проучили, дошли смо на жалост до тог убјеђења, да ће се тим програмом, ако се спроведе и у живот ступи, у црквеном, породичном и моралном животу православног српског народа такав преврат створити, који ће му темељ опстанка потрести на и порушити га.

„Сматрајући у освећеној особи Вашег ц. и ап. кр. Величанства врховног протектора своје цркве, и најмилостивијег оца свију својих вјерних народа, у најдубљој понизности подписани, као духовне поглавице српско-православног народа, усуђујемо се у овој тешкој, по развитак и опстанак нам судбоносној ситуацији, узвишеном пријестолу Вашег ц. и ап. кр. Величанства у најдубљој оданости и поданичкој вјерности пристуити и препокорно молити, да Ваше цар. и ап. кр. Величанство свету нашу цркву и највјернији

православни српски народ, у своју отачаску и краљевску заштиту узети и од пријетеће нам опасности најблагоутробније сачувати нас умиљостиви се.

„Који молећи се Господу за здравље и спасења Вашег ц. и ап. кр. Величанства у непоколебивој вјерности и поданичкој покорности јесмо

У Карловцима 9. (21). Маја 1893.

„Вашег царског и апост. краљевског Величанства у најдубљем страхопоштовању вјерно одани српско-православни епископат.

Потписани:

Георгије Бранковић с. р.,
патријарх.

Нектарије Димитријевић с. р.,
епископ вршачки.

Мирон Николић с. р.,
епископ пакрачки.

Никанор Поповић с. р.,
епископ темишварски.

Михајло Грујић с. р.,
епископ г. карловачки“.

Меморандум православног српског епископата у Аустро-Угарској монархији Његовој Преузвишености др. Александру Векерлу, предсједнику краљ. уг. министарства.

Ваша преузвишености!

„Велика узбуђеност, која се поводом у изглед стављеног дјелом већ и законодавству предложеног, тако званог црквено-политичког програма, и код оних, који су за, и код оних, који су противу тог програма, на све стране појавила, и која из дана у дан све више расте, обузда је и српски православно народ, коме смо

ми најучитивије потписани српско-православни епископат, духовне поглавице, у толикој мјери, да нити смо могли, нити смо смјели пропустити, а да се не посавјетујемо о корадима, које у овој тешкој ситуацији по дужности својој предузети морамо.

„У тој цијели смо се ми, најучитивије потписани, дана 24. априла (6. маја) т. г. у Даљу на конференцију скупили, и у њој, по свестраном претресању истакнутог предмета, једнодушно закључили: да прије свега своје, односно своје цркве становиште, према споменутом, у црквени живот тако дубоко засјецајућем црквено-политичком програму, образложимо и о томе Вашу Преузвишеност, као председника високог краљ. угар. министарства, путем ове представке у највећој учтивости извјестимо.

„Разумије се по себи, да наше становиште и у овом питању не може бити друго, него православно-црквено; основано на божанственој науци самог установитеља свете вјере наше.

„Са тога становишта принуђени смо наше назоре, зебње и жеље у погледу цијелог црквено-политичког програма у опште, а за тим у погледу у изглед стављена и већим дијелом законодавству већ и поднесена овамо односећа се четири законска предлога понаособ, у слиједећим примједбама најучитивије изразити:

„Из цијелог програма како га је Преузвишеност Ваша 21. новембра пр. год. у посланичком дому објавити благоизвољела, што се у прочем већ из самог наслова тих појединих законских предлога види, провирује по нашем начелу тенденција, да се одношаји и свезе, које вијековима већ постоје међу државом и црквом, било ма које вјероисповјести, прекину, чим ће црква да се изолира, ослаби и у вршењу своје узвишене мисије спријечи; а на против држава у тај положај постави, да и на чисто црквеном терену, без обзира на религиозно увјерење и вјерско учење појединих цркава, па чак и без обзира на слободу и светињу савјести — самовластно располагати може.

„Ми смо тога увјерења, да је држави и до сада свагда корисна и добродошла била припомоћ, коју је од питомећег и облагорођавајућег моралног уплива цркве добијала; а данас, гдје се материјализам, религиозни индиферентизам и многе опасне, цркву и државу подједнако негирајуће теорије махом шире, а држава противу

тих струја сигурног лијека и поузданог оружја нема, — данас држимо, да је држава више него икада до сада на моралну припомоћ цркве, а црква опет на припомоћ државе упућена; јер само тако и једна и друга своју мисију у корист цијеле отаџбине успјешно вршити могу.

„Ми држимо, да гријеше они, који морални уплив цркве излишним сматрају; јер се неда порећи основаност тврдње више њих знатних мужева и писаца, да се маса народа никада дотле узвисити неће, да на основу филозофске рефлексije себи морална правила постави и њих се држи; а и државни закони таква правила нити поставити, нити наметнути могу, него ће и од сада религија остати увијек извор моралу.

„Даље морамо у погледу сва четири законска предлога још и слиједећу примједбу учинити:

„Ако ти предлози законом постану, онда ће у тима од чести у сам опстанак црква засијецајућим питањима, за све у домовини нашој постојеће цркве, једно и исто правило без сваког изузетка важити.

„Пошто пак свака црква има своје засебно учење и исповједање, то се једно и исто за све те разне цркве правило не може поставити, а да се било једној, било другој, темељ опстанка њеног не поруши

„Па кад су дакле у ријечи стојећи законски предлози подобни, да и сам опстанак појединих цркава, а понаособ српске православне цркве у опасност доведу, онда ће Ваша Преузвишеност мудро увидјети, да су понизно потписани као предстатељи потоње цркве принуђени, против тих законских предлога са свом одлучношћу глас свој подићи и Вашу Преузвишеност и високу кр. уг. владу учтиво замолити, да изволите одустати од намјере, да ти законски предлози законом постану; а дижемо свој глас тим прије, јер смо увјерени, да ће високо кр. уг. министарство упознавши пагубност тих законских предлога по поједине цркве и уваживши достојно тегабе српске православне цркве као и осталих цркава у земљи, које би из наумљене реформе црквено-политичких одношаја потекле, радо одустати од изведења високе своје одлуке и тиме уштетити нашој отаџбини до сада невиђени и никад неслућени жалосни приказ тако зване културне борбе, у којој нема побједиоца, него само побјеђених, и очувати постојећи у њој вјерски и црквени мир.

„Прелазећи понаособ на споменута четири законска предлога, за дужност своју сматрамо, на њих у највећој учтивости слиједеће примјетити:

„I. *Што се цивилних матица*

тиче, не можемо опорези, да држава нема права, да за своје потребе — своје нарочите матице води. Једино је, чега се ми са црквеног гледишта у том погледу бојимо то, да ће код нашега народа, који је навикнут да матрикуларне исправе искључиво од црквених органа добија, ако се овај законски предлог усвоји — уједно и углед црквених органа, а можда и углед самог црквеног чиновничјства осјетљиво и тим више пасти, што се у предлогу изрично забрањује, да свештеник за водиоца нових матица изабран бити смије, што на свештенство свакако сјенку непоузданости и неповјерљивости баца; а свештенство које је од вајкада свако захтјевање државних власти у том погледу тачно а бесплатно испуњавало, то никако заслужило није.

„Поред тога је ради уклоњења сваке сумње о коректном поступању водиоца цивилних матрикула, преко нужно, да исти изрично обвезани буду, име крштеног, вјенчаног и пр., у оригиналном језику а не у преводу, увести, а исто тако и изводе издавати морају.

„II. *У погледу рецепције Мојсијеве вјере.*

„Пошто је црква наша према свима вјероисповјестима, које њене установе не дирају, потпуно толерантна, то ми противу саме рецепције те ништа немамо, али морамо одлучно бити противни оном одређењу у овом предмету, да наш Хришћанин у Мојсијеву вјеру прећи може: јер по догматичном учењу наше цркве, крштење је света и неизгладива (*indelibilis*) тајна, те тако Хришћанин у ма коју нехришћанску вјеру никада прећи не може.

„III. *Слободно вршење религије.*

„Овај је законски предлог врло опасан за све цркве, јер неограничена слобода стварања нових црквених удружења даће повода, да се данашње, због религиозних, политичких и народних питања, и сада већ више по што је добро, поцијенано друштво, још више раскомада, а постојеће цркве постепено тако се ослабе, да на пошљетку животну своју снагу изгубити морају. Како у нашој отаџбини сваки грађанин и сада већ ужива личну слободу вјероисповијести, то се не може рећи, да је предлог овај постулат

данашњих прилика и да га је било ма која црква и народност, захтјевала,

„Ми држимо, да ће овај предлог, ако законом постане само хаос и немир на све стране проузроковати, а неће никоме ни најмање користи донијети.

„IV. *Грађански брак.*

„Противу овога предлога, јер он у догматично учење наше цркве најдубље засијеца, шта више учење то у том дјелу хоће да поруши — морамо најодлучније глас свој подићи.

„По учењу наше цркве, брак је света тајна, и као таква она — као и цијело духовно судство, и сви одношаји који с тајном том у свези стоје — спада у искључиви дјелокруг цркве.

„Ово је становиште за нас безусловно мјеродавно и обвезно, и ми га по томе, а да се своје вјере не одречемо, никада напустити не смијемо.

„Истина са више страна већ је речено да овај законски предлог, пошто никоме не брани, да се и у цркви ритуално вјенча, у црквени дјелокруг не дира. Но то, бар за нашу цркву, никако не стоји; јер ритуални и цивилни брак код нас су, као и код свију вјероисповијести, код којих је брак света тајна, противности, које се међусобно искључују, и то у тој мјери, да црква сваку свезу, која није у цркви по ритуалном пропису склопљена, не сматра за брак, него за конкубинат.

„Осим реченог, за све наше вјерне важећег правила има код нас још једна особина, коју овај законски предлог у обзир узео није. Код нас је парохијско свештенство, изузимајући ванредне, врло ријетке случајеве, брачно и сваки кандидат мора се прије рукоположења вјенчати. Кад би дакле грађански брак за сваког без разлике обавезним законом постао, онда би наш свештенички кандидат приморан да се цивилно вјенча, дошао у опрјеку са науком своје вјере, коју је у првом реду он — као будући свештеник — позвап у чистоти њеној хранити и вјерне у њој настављати, и по томе дошао би у опрјеку са својом вјерском савјести и душевним миром; а с друге стране не један од свештеничких кандидата дошао би у искушење, да на супрот законима црквеним о браку и брачним препонама ступи у цивилни брак са таквим женским лицем, са којим по црквеном закону у брак ступити неби могао, и тиме би се дисквалификовао

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

за свештеника, чиме би се и онако недовољни број квалификованих свештеничких кандидата још већма умалио, а тиме би црква дошла у опасност, да не располаже са потребним бројем свештенства, што би опет по вјереки и морални живот вјерних од неизмјерно штетних пошљедица било и цркву у њеним основима пољуљало.

„Санирање таквих штетних пошљедица подјелењем епископских диспензација имало би по вјеру и цркву исте пошљедице, јер би се таквим диспензацијама само учење вјере и црквени зашт вријеђао.

„Завршујући тиме овај најучтивiji поднесак на који нас је једино дужност наша и према цркви и према држави, и усрдна жеља наша, да се мир у цркви и држави не помути, приморала, понизно молимо Вашу Преузвишеност, да изложене назоре, зебње и жеље наше у праведно и милостиво расуђење узети благоизволите.

У Карловцима 9. (21.) маја 1893.

„Ваше Преузвишености с пуним поштовањем одани српски православни епископат:

Георгије Бранковић с. р.,
патријарх.

Нектарије Димитријевић с. р.,
епископ вршачки.

Мирон Николић с. р.,
епископ пакрачки.

Никанор Поповић с. р.,
епископ темишварски.

Михајло Грујић с. р.,
епископ г. карловачки“.

Јавна захвалност. Честити дични и родољубиви Србин г. Ристо Билић, комуникациони трговац — с' Томом Кашиковићем и Тодором Маргетом — у Доњем Вакуфу, рођени у Мостару (Херцеговина); увиђајући с' једне стране оскудицу овдашње ново-саграђене цркве, у црквеним сасудима; а с' друге стране покренут чисто религиозно народним осјећајима, спрема своје св. цркве и народних светиња, даровао је овдашњу цркву, лијепијем и племенитијем новчанијем даром у своти од 35 форинти; намјенивши га на добре и племените смјерове: да се набави у истој цркви сасуд за водо-освећење и мирницу за помазивање вјерних св. миром.

Својим племенитим дјелом, открио је честити Херцеговац, жарку љубав, која му лежи у срцу и души на спрема св. цркве и

народних светиња, а особито, спрема овдашње сиромашне цркве и општине, која је прије неколике године погорјела и остала без ништа.

У тој жаркој љубави и религиозно-народним осјећајима, треба за углед да послужи родољубиви Србин другој честитој браћи, којима је Бог дао средства, да могу св. цркви прилог учинити.

За то, нека је споменутом Србину Херцеговцу, овом приликом од стране споменутог као и од стране свију житеља овог св. храма, изражена најтоплија захвалност и благодарност.

Дај Боже, да се сваки брат Србин и у опште Хришћанин угледа на честитог приложеника, те по могућности, покаже жарке искре љубави свога срца и душе, спрема св. цркве и народних светиња.

Живио честити, Србин, Херцеговац!!!

Српско-прав. црквено школска општина у Доњем Вакуфу 23. септембра 1893. год.

предеједник:

Јован С. Обрадовић,
парох.

Јавна благодарност. Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, благоизвољела је даровати црквама протопрезвитерата билећког као и манастиру Добрићеву шљедеће црквене утвари и књиге, и то: године 1885. цркви билећкој два свештеника одјејанија, најнужније књиге при црквеном богослужењу, сасуде, кандила, чираке, полијелеј; године пак 1888., како поменутој, тако планској и фатничкој цркви, а уједно и манастиру Добрићеву, даровала је и све потребне црквене ствари. Године 1892. црквама: билећкој, планској, фатничкој и Манастиру Добрићеву по један велики чирак (свијећњак) што стоји пред дверима, — црквама пак: добрићевској, планској и фатничкој свакој у исто вријеме и по једно ново евангелије са златорезом, а цркви у Кутима један стихар, један епитрахил, покривало на часну трпезу и путијер истој преко надлежне Митрополије, евангелије и апостол, штампани у Сарајеву 1893. године.

За подизање нове српско-православне цркве у Билећи, од почетка градње исте цркве до данас, даровала је до 10.000 форината; — те ће се та црква ове године уз примок њезину, ако Бог да, довршити!

Па с' тога у име свештенства овога прото-презвитерата, приносећи топле молитве пријестолу Свевшињскага, — овијем путем изјављујем своју искрену и срдачну благодарност високој земаљској влади.

У *Билетџи* 30. августа 1893.

Ђорђе Периновић.

срп. прав. свештеник и надвиратељ протопрезвитерата.

Јавна благодарност. Висока Земаљска Влада за Босну и Херцеговину благоизвољела је преко наше свете АЕ. Митрополије у Мостару подарити за цркве у овом протопрезвитерату два „Јеванђељија“ и два „Апостола“ и то: Храму св. Илије на Требијовима јеванђељије; Храму Благовјештенија у Требињу апостол; Цркви у Драчево (Попово) јеванђељије; Аранђеловој цркви у Корјенничкој парохији апостол.

На споменутом поклону како од моје стране тако и од стране свештеника и татора горе назначених српско-православних цркава изричем овим Високој Влади најтоплију благодарност.

У *Требињу*, 4. Августа 1893.

Српско-православни протопрезвитерски уред.
Број 155. 1893.

Ристо Кочевић,
српско-правосл. свештеник.

Прешли у православну вјеру. Број православнијех Хришћана у Сјеверној Америци сваки даном знатно расте. Благодарећи апостолској ревности познатог епископа Николаја, примило је у Милсбургу православну вјеру **седам хиљада** унијата, који су се већим дијелом у оне крајеве населили из Галиције.

Црквено сједињење старо-католика са православном црквом. Руска богословска комисија, у којој су филандски архијепископи *Антоније*, дворски протојереј *И. Л. Јаншиев*, архимандрит *Ђорисав*, протојереј *П. Смирнов*, и професори *А. Л. Кашански*, *И. Е. Троицки*, *В. Болотов*, и која је концем лањске године састављена да изради услове, под којима се могу старокатолици примити у заједницу цркве православне, — свршила је већ своју задаћу и предала је своје записнике св. Синоду. Записнике разгледаће св. Синод и са

својим закључком испратиће их свима православним источним патријарсима и мајнском старокатоличком архијепископу.

Најстарија књига на свијету — јест „*Papirus Prise*“ који се налази у народној књижници у Паризу. Ту књигу открио је чувени научењак старинар Присе у једном тебанском гробу у Египту; у истом гробу нашао је Присе и мумију једног члана прве тебанске династије. Ова сама околност доказује да је књига најмање из 25. стољећа прије Христа, али судећи по садржају књиге, ваља да је још много старија, чак из времена стародревног краља Аса. Натпис гласи: „Наредба управитеља Плах-Хотепа, који је живио у вријеме Аса, краља Сјевера и Југа.“ Ас је живио око 3350. год. прије Христа, дакле без сумње је и књига из тог времена. Судећи по садржају књиге управитељ Плах-Хотеп био је врло даровит човјек. Он је био у старом Мисиру представник највише краљевске моћи, друго лице у држави, који је у својој руци ујединио све послове, које данас сви министри врше. Књига Плах-Хотепа дијели се на 44 поглавља. Садржава употребљивих поука и опажања, које би и данашњи моралисте слободно могли потписати. Савјети, што их даје члановима владе узвишени су. По његовом мишљењу ваља високи чиновник, да поштује знаност и мудрост и да тачно слиједи њиховим савјетима, ваља да је у свему умјерен, а зло не смије чинити већ настојати да побуди прије љубав него страх, јер само на тај начин може се очекивати повољан суд потомака. Из његових примједба о Богу види се, да се вјера уједног Бога подудара са вјерским обредима старог Мисира. Судбина била је такођер милостива томе племенитом човјеку, јер приповиједа у тој књизи, да има 110 година и да је уживао већ све почести и власти. Књига је дакле данас стара 5243 године.

„С. Л.“

Исправак. У свесци 7. и 8. листа „Источника“ страна 325. исправља се цит. = 3) Јустин Филозоф „*Dialog cum Triphon*“, а не *sum*; 10) *Coelestinus* „*Episcop Galliae*, а не *Episcop Gallidi*“; 12) *Leo*. „*Epist. ad episcop Sicil*“, а не „*Epist. ad episcop Licil*“.

Читуља.

Сергије Шакрак-Нинић,

патр. синђел, уредник „Српског Сиона“ члан
„Матице“, члан књижевног одјелења итд.

Отвори се опет рака, угаси се један живот, не стаде са лица земље и опет једна вриједна снага, која српству много обећавала, угину воћка кад је најбољи род обећавала, премину књижевник кад је пером најбоље почео радити, не стаде нам за увијек Сергије Шакрака. Познато је његово име на све стране Српства, а име његово пронијело је по српском свијету његова вриједна рука и неуморно перо, са којим је писао до последњег издања свога. Родио се у маленом селу Ловри, на чепељском острву, од скромних родитеља.

Свршивши основну школу у мјесту рођења а затим у гим: разреда у Пешти, и препарандију у Сомбору. Учитељовао је у Ловри, Бати, и у другим мјестима; ожени се, а затим упише се у богословију карловачку. У течају док је богословију свршавао, задеси га грозна несрећа, јер му умрије супруга, и зато, кад је свршио богословију оде у манастир Бездин гдје се покалуђери и буде рукоположен за ђакона и презвитера од тадашњег епископа темишварског, а данашњег Св. Патријарха. Као јеромонах послужио и у неким мјестима у Банату на парохији а потом буде постављен за биљезника конзисторијалног у Темишвару. Смрћу конзисторијалног биљезника Д. Поповића Н. Саду, буде Шакрак именован за конзисторијалног биљезника епархије Бачке, а на брзо постане и уредником црквеног и званичног органа „Српског Сиона“, у ком су многи његови красни чланци излазили. Особито се одушевљавао за удружење свештеничко и за оснивање „монашке школе“, па ето, кад се и једна и друга идеја сретном свршетку клонила, у граби га неумитна смрт. И као биљезник епархије темишварске и Бачке, поред тешких дужности биљезничких, покојник је неуморно радио на српској књизи и провјетети, а радио је све дотле, док га и тјелесна снага издала и изневјерила није. Вриједна рука његова отворила му је дично мјесто у народу српском, међу дичним од књиге и науке, јер је одликован био чланством књижевног одјелења. Способност и вредноћу његову одликовала је и преузвишена

поглавица цркве нам православне именовавши га синђелом, јер је био у редовима првих бораца за православље и напредак цркве и народа.

Са амвона је народ поучавао, са пером је просвјету ширио, а на збору и договору свагда је мудру ријеч водио. Је ли знао само да ће својим пером општој народној просветној ствари добра допринијети, то је неуморно радио, не обзирући се на своје по све трошно здравље. Није му помогло ни савјетовање доктора, ни опомена пријатеља да би требао штедити здравље своје, он је највећим жаром душе своје и свим знањем ума свога дивовском снагом напријед ишао! — Побољевао је већ више времена, и ето бољетица на пошљетку завршила се смрћу. За који само дан, пак би се довршиле просторије за будућу монашку школу у манастиру Хопову, а 1-ог окт. о. г. отпочеће и предавање у истом заводу, у ком би он као управитељ био. Још прије три дан пред смрт своју довршивао је некоје чланке за „Српски Сион“, кад га у Хопову заврши смрт 4. септембра, и тако за увијек заврши дјеловање своје у винограду Господњем, у ком је неуморан и недостижан био.

Глас од смрти Сергија Шакрака-Нинића ожалостила је све његове пријатеље и поштоваоце, а братија Манастира Хопова са својим настојатељем високо пречасном госп. И. Дошеном трудише се да се покојник достојно сарани.

Још у недјељу у јутру стизали су покојникови пријатељи и браћа по Христу са свију страна, а наине дођоше из Карловаца: Високопречасни г. прота Вучковић ректор богословије. висок. преч. госп. Митрофан Шивић, патр. протосинђел и професор св. богословије, патр. протођакон и катихета гимн. Лукијан Богдановић и Сергије Попић, дворски капелан. Из Н Сада: прота Ђирић, ђакон и конзисторијални биљезник Георгије Видицки, Т. Хаџић, професор М. А. Јовановић, професор Ст. Милованов, Чика Стева В. Поповић, А. Варађанин, Паја Гостовић, Младен Миловановић, Мита Кода, уредник „Браника“ Н. Јоксимовић, млади Станојевић, Стева Дескашев, и епархијски чиновници, који су покојнику и вијенац на сандук положили. Из ман. Ковиља: игуман Мирон са ђаконом Гаврилом, а и преч. г. Стева Стефановић парох ков. Сентивански, из Крушедола: Герман

намесник и г. Сава Влаховић, из м. Гргетега : високопречасни г. Архимандрит Руварац, О. Јосиф Јовичић и ђакон Атанасије, из вел. Ремете : О. Јеротеј намјесник, из Таванице игуман Емилијан, из Јаска игуман Сава, из Бешенова игуман Митрофан, из Беочина високопр. г. Архимандрит Телечки и намјесник Митрофан, а свијета из Ирига и околних мјеста било је необично много, и то нам свједочи да је покојник и у народу поштован био.

Опијелу је началствовао високопреч. г. архимандрит Руварац са више свештеника и ђакон а обојега реда. У цркви је држао поступни говор г. игуман ковиљски Мирон а код гроба Чика Стева В. Поповић. И један и други говорник истакли су лијепе врлине покојникове које с њиме сад вјечито у гроб легоше. Покојник је сарањен у манастирској порти у новосазиданој гробници близу гроба архимандрита Севастијана. Мир нека је пепелу твоме брате Сергије, и „вјечна ти памјат!“

Карловици 9. септембра.

О. С. П.

Лазар В. Трифковић,

трговац у Прњавору.

Послије дугог и тешког боловања од ракране у грлу — преминуо је овај честити Србин 14. августа о. г. оставивши иза себе учвијелену мајку Јованку, вјерну му љубу Јокицу, четворо дјце : Софију, Владимира, Бранка и Петра, миле му сестре Милку и Митру, снаху Милицу и брата Михајила.

Потписана општина огријешила би се о своју дужност кад не би макар и у најкраћим потезима, приказала јавности живот и рад покојников.

Лазар В. Трифковић родио се је 1853. г. овђе у Прњавору. Српско-православну основну школу свршио је у мјесту рођења, а затим се посветио трговини у којем раду бијаше свом оцу десна рука.

Године 1871. по смрти оца му примио је кућно старјешинство и управу трговине, коју је поштем радом са својим млађим братом Михаилом до лијепог степена развио и на добар глас подигао.

Те исте године повјерило му је овдашње грађанство као предсејнику управу својих светиња, своје српске школе и цркве, коју је дужност пуне 22 године свјесно руководио и њезине интересе свагда и на сваком мјесту са највећим жаром своје родољубивости бранио.

Око зидања наше нове цркве (1887.—1889.) год. неизрециве су његове заслуге. — Рад око исте колико је год могао и физично и морално је подупирао, а што се материјалних прилога тиче које је свагда са усхићеном драговољношћу стављао на олтар српске просвјете — био је управ не надмашив. — При уписивању добровољних прилога за подмирење трошкова за градњу поменутог цркве приложио је први пут 500 фор. а други пут 200 фор.

А шта да речемо о његовим заслугама о издржавању наше српске школе? Ништа друго ни мање већ то, да је међу стубовима он најглавнији стуб био, који је снагом својом држаше; јест, српски је држаше — знајући, да ако је пуста да ће се срушити да ће пропасти, — да ће за навијек нестати зграде српскога живота! Ово доказати довољно је и то кад рекнемо да је својим патриотизмом од 1880.—1888. године увијек — кад год је нужда била — материјално потпомогао нашу школу исплаћујући својим новцем учитеља, и набављајући за школу разне потребе.

Течајем споменутог времена нарасла је свота на 1000 ф. коју је своту оставио нашој општини тијем условом, да му их ми т. ј. наша српско-православна црквено-школека општина поврати онда кад буде могла. Код свакогодишњег разрешавања трошкова за издржавање наше школе и учитеља давао је увијек двоструко виши прилог од осталих првих грађана.

Године 1875. када је у овим онда још не ослобођеним крајевима букнуо народни устанак, оставио је душманима сав свој покретни а већим дијелом и непокретни иметак, па је са осталом браћом прешао у Славонски Брод у бјегство; у бјегству том такођер се показао, колико му је његово племенито и родољубно срце за милу српску браћу куцало, јер бијаше и тамо свом српском роду у оним тешким и опасним приликама вођ и савјетник — потпомажући га материјално и морално, и соколећи га збором и твором на заједнички слојни рад у борби за ослобођење потиштене браће.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Природно изванредним душевним својствима обдарен, он је једини био, који је из овога краја за вријеме устанка о грозотама, патњама и невољама мукотрпнога српскога народа извјештавао европску јавну штампу, те тијем путем пред велесилама тражио му лијека.

У овом погледу доста је ако подејетимо поштовану читалачку публику само на некоје његове дописе штампане у „Застава“ у броју 194. од 1876. г. и у бројевима 89, 90 и 176 од 1877. године, па онда у „Обзору“ и то у броју 4 и 5, од 1877. године

Значајно је и врједно да се на овом мјесту спомене да је присуствовао лично при преносу Бранкових костију, које такођер свједочи да је жарко љубио и поштовао српске књижевнике и пјеснике, и на тој свечаности при обдржаном банкету пала му је у част трећа „Здравица“ наздрављена од стране одбора као родољубивом Србину и устрајном борцу за српска народна права.

Уважен због свога поштеног рада и родољубља, позвала га је српско православна црквено школска општина у Босанској Градишци године 1886 да кумује при освештању нове им српске школе, којег одликовања радо се и примио.

И тако бисмо могли још многе и многе стварне доказе пред јавност изнијети, који би карактерисали његов поштен рад и његове врлине српскијех осјећаја, — али држимо да је својом дарекљивом руком утро многу сузу са очију сиромаша, јадника и бједника, да је многим невољницима био отац и мајка, да је о сваком српском „Божићу“ и „Васкреу“ многог ђака сиромашних родитеља заодјенуо, — да је многе и многе гладне нахранио, жедне напојио и сужне у тамницама походно тјешећи их да духом не клону.

У кратко, био је у свој величини срцем и душом одушевљен Србин а уједно и побожни Христјанин. Своју душу брижно је до посљедњег издаха чувао, да је себичност и лакомот не упрља, да је не Хришћанским животом не окаља. — Био је вавјек задовољан са оним што има, није никад тежио за прљавим добитком.

По нарави увијек благ и мио, освајао је срца свију и био поштован од старих и младих, страних и својих, од богатих и убогих. —

Глас о смрти његовој одјекнуо је слично муњи и грому, и за кратко врјеме окупио се многи народ без разлике вјере да код одра над мртвим тјелом милог покојника пусти сузу жалосницу, те с њоме у једно да изкаже и ожалошћеној породици своје искрено саучешће у вељој тузи.

Дана 16. Августа о. г. у 10. сати прије подне био је погреб. Код опијела чиновнијетвовао је овдашњи Високопречасни г. Архимандрит Мелентије Опачић са четири свештеника. Ову тужну свечаност, која је управо величанствена била, увеличаше поред овдашњег многобројног грађанства чиновништва још и многи страни.

На гробу опростио се с покојником г. Никола Стојановић овдашњи грађанин. Говор је својом садржином потресао душу и срце свакога присутнога и то у толикој мјери, да је сваки јецао и гушио се у сузама.

Затим је одпојано „Вјечна палата“, и тијело покојниково сахрањено је у новосазиданој гробници у старом овдашњем гробљу. — По жељи покојниковој с њиме је у гробницу спуштено и попресе (салик) Бранка Радичевића, који је покојном Лази идеал био.

Овдашња српска Омладина при крају отпјевала је пјесму тугованку: „Мирно спавај!“ те тиме учинише на овој тужној свечаности посљедну почаст сјени покојниковој.

А сада завршујући овај некролог, молимо врлог покојника нека нам опрости ако смо који важнији цвијетак у сплету вијенца његових заслуга и врлина изоставили, или ако смо у незнању људском мало рекли о свијетлој слици без пријекорног му живота.

Међу тим он ће са племенитог срца и душе његове, са неуморнога труда којим је служио српској цркви, школи и народу свом, са родољубља, милостива срца, дарекљиве руке, благе нарави и добре воље своје остати у вјечитој и незаборављеној успомени међу нама и другом браћом Србадијом.

Бог да га прости! Мир пепелу његовом!

У *Пръавору*, 24. августа 1893.

Српско-правосл. црквено-школека општина.

Предеједник:

Милош Антонић.

Јован Митричевић,

златар у Сарајеву, Текија (Терезија) улица број 10.

Учтиво јављам српско-православном свештенству и црквеним општинама, да се у мојој радњи могу добити све црквене утвари, као: **метални путијери** од 15—45 фор., а са **сребреном чашом** по 70 ф.; **дискоси, звјездице, кашике, копља, дарци и воздуси**. **Крстови сребрни** са дрвом разне величине и цијене, **искићени мерџанима** и камењем од 20—300 фор.; **петохљобнице**, разни **посребрени пљатови** (дискоси) од 2—25 ф., **кадионице** од 10—24 фор., **кандила** од метала и кина сребра посребрених од 4.50—40 фор., **мироносица** од сребра по 7 ф., **ибрика** и **легена** за умивеније посребрених. **Црквица** са прибором за свештеничке потребе са сребреним позлаћеним **пудијером, мирницом, сасудом** за вино, **двјема кашикама, макасама, дарком** и **кутицом** за св. честице 32 ф., које особито препоручујем ради своје спретности и снабђености.

Даље, код мене се могу добити свештеничка одјејанија, врло fino цијело одјејаније: **Фелон, стихар, епитрахил, појас, наруквице** и **прибедреница**. Цијели комплет 85 ф. Од тог и сваки комад напосе, по умјереној цијени. Такођер препоручујем и све друге у ову струку спадајуће кућне ствари као: **кадионице, гарнитуре** за кафу итд. разне наките, као: **токе, брошеве, ментуше, белензуке** и т. д.

За солидну радњу, чистоту сребра, добро посребривање и позлаћивање јамчим, те обећајем за брзу и најтачнију послугу уз најумјереније цијене.

ПЕТАР НИКОЛИЋ У ЗАГРЕБУ

Највеће фабричко стовариште слика, икона, оквира, огледала, сваке врсте сатова, столица из свинутог дрвета, кина сребра, шиваћих машина дрвеног и гвожђаног покућства итд.

Препоручује сваке врсте и величине олајном бојом штампаних слика а нарочито мојом накладом помножане народне историјске слике као:

„Св. Саво благосиља Српчад“.

„Херцеговачко робље“. „Рањеног Црногорца“. „Босански бјегунци“

„Дједа и унука“. „Пјесника Гундулића“.

као и руком рађене на платну српске слике:

„Цар Лазар са породицом“.

„Цар Душан и вила“. „Југ Богдан и 9 Југовића“. „Косовка дјевојка“.

„Сан Краљевића Марка.“ „Бранко Ради евић и вила.“

Св. икона сваке израде и величине, цјеливаћих икона на лиму, а израђују се и цијели иконостаси за цркве, за које се прорачуни на захтјев шаљу.

Портрети се израђују највјерније по фотографијама у свакој величини

Црквених утвари од кина сребра, посребренога $\frac{1}{5}$ чистог сребра

Цијене су најумјереније а плаћа се олакшава мјесечним оброцима.

Цијеници се шаљу на захтјев бесплатно и франко.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS